

CENTRUL CULTURAL
JUDEȚEAN ARAD

Florin Ardelean
Anca Iulia Beidac
Florica Bodiștean
Ionel Bota
Romulus Bucur
Ioan Buduca
Horia Al. Căbuți
Călin Chendea
Radu Ciobanu
Lucia Cuciureanu
Vasile Dan
Guillaume Dreidemie
Sonia Elvireanu
Liviu Franga
Geo Galetaru
Gérard le Goff
Ligia Holuță
Vasile Igna
Cosmin Victor Lotreanu
Florea Lucaci
Gabriela Lung
Ioan Matiuț
Ioan T. Morar
Carmen Neamțu
Iulian Negrilă
Doina Adriana Nicolăiță
Ștefan Petrică
Costel Stancu
Codrin Stegaru

| **ARCA**
nr. 3 (376), 2024

revistă de literatură, eseu, arte vizuale, muzică,
fondată în februarie 1990 la Arad

Redactor-șef fondator: **Vasile Dan**

Editor: **CONSILIUL JUDEȚEAN ARAD** prin
CENTRUL CULTURAL JUDEȚEAN ARAD

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Anul XXXV, nr. 3 (376), 2024

REDACTIA:

Romulus Bucur (redactor-șef adjunct), **Ioan Matiuț**,
Carmen Neamțu, **Andrei Mocuța**, **Vlad-Sergiu Sandu**,
Laurian Popa (prezentare artistică), **Călin Chendea** (DTP,
design grafic, web development și administrare site)

REDACTORI ASOCIAȚI:

Lucia Cuciureanu, **Doina Adriana Nicolăiță**, **Lajos Nótáros**,
Gheorghe Schwartz, **Ciprian Vălcan**

ADRESA:

Bulevardul Revoluției, 103, 310122 Arad, România

www.uniuneascriitorilorarad.ro/revistaarca

e-mail: revista_arca_arad@yahoo.com

Revista „Arca” este membră a Asociației Revistelor,
Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație
cu statut juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii.

I.S.S.N. 1221-5104

Tipărit la TRINOM SRL Arad

Pe coperta I:

Ștefan Petrică, *Synthetic Landscape I* (detaliu)

**Responsabilitatea opiniilor, ideilor și atitudinilor
exprimate în articolele publicate în „Arca” revine
exclusiv autorilor lor.**

EDITORIAL

Vasile Dan

Revista de cultură, o efemeridă? Texte vechi, înțelesuri noi 7

CRONICA LITERARĂ

Florin Ardelean

FOCUS CRITIC – Horia Al. Căbuți, Paradoxul de luni (ed. Limes, 2024)

Spiritul livresc și paradoxul cinic 10

Ioan Buduca

Paradoxul ca stil literar (despre Horia Al. Căbuți) 18

Radu Ciobanu

O poveste riscantă (despre Ioana Pârvulescu)..... 21

Florica Bodiștean

Erudiția în haină mundană: Felix Nicolau 27

Doina Adriana Nicolăiță

Strategii de înlocuire. Poezia versus reclama

(despre Adrian Alui Gheorghe)..... 33

Romulus Bucur

anxietățile influenței (despre Vasile Gribincea)..... 38

Vasile Dan

Prima antologie de poezie română contemporană în romgleză

a apărut (despre Andrei Mocuța (coord.), *Ecouri din pădurea întunecată:*

evadări în Twin Peaks.) 42

INSOMNII VINOVATE

Horia Al. Căbuți 50

ESEU

Cosmin Victor Lotreanu

Iubirea secretă a lui François Mitterrand.

Scrisorile unui Președinte îndrăgostit (partea a III-a)..... 63

Florea Lucaci

Despre substratul unei maxime celebre 72

VIAȚA PRINTRE RÂNDURI

Anca Iulia Beidac

Despre oameni și suflete 79

ALBUM

Ștefan Petrică 83

PRO MUSICA

Călin Chendea

Mantra lui Lucy Rose – magie de sunete, nucleu de energie

pozitivă spre reconectare și rezonanță cu sinele și cu universul ... 97

POEZIE

Ioan T. Morar 107

Ligia Holuță 109

Sonia Elvireanu 117

Liviu Franga.....	122
Costel Stancu	128
Geo Galetaru	133

PROZĂ

Horia Al. Căbuți

<i>Partita</i>	138
----------------------	-----

RESTITUIRI

Doina Adriana Nicolăiță

<i>Ioan Vodicean: un nume aparte în literatura de azi</i>	165
---	-----

Iulian Negrilă

<i>Aron Densușianu (1837 – 1900)</i>	172
--	-----

LECTURI PARALELE

Carmen Neamțu

<i>Seducător precum vinul din Lesbos</i> (despre Theodor Paleologu)	177
---	-----

Ionel Bota

<i>Disoluții sau despre puritatea pierdută a lumii</i> (despre Radu Ulmeanu) ...	182
--	-----

Lucia Cuciureanu

<i>Lumea asta, încotro?</i> (despre Cosmin Leucuța)	190
---	-----

Vasile Igna

<i>O pendulare între eros și thanatos</i> (despre Elina Adam)	195
---	-----

Ioan Matiuț

<i>Reîntoarcerea poetului</i> (despre Ioan Sabău)	197
---	-----

Romulus Bucur

viața după literatură (despre Cosmin Ciotloș) 201

ironie serioasă. sau seriozitate ironică (despre Cătălin Lazurca)..... 205

Gabriela Lung

Despre candoare și monstruozitatea ei (despre Olga Ștefan)..... 209

BIBLIOTHECA UNIVERSALIS

Guillaume Dreidemie

(poeme, traducere de Codrin Stegaru) 214

Gérard le Goff

(poeme, traducere de Sonia Elvireanu)..... 219

Vasile Dan

Revista de cultură, o efemeridă? Texte vechi, înțelesuri noi

IDEALUL oricărui scriitor român mai cu ștaif și oarecare prestigiu, fie el și local, nu e să-și publice cartea, opera. Ci acela de a scoate o revistă de cultură (ori numai literară). Asta nu doar de astăzi de ieri. Deși astăzi poate mai mult decât ieri. Dacă îi iese, adică dacă revista prinde viață și identitate, atunci poate să treacă la desăvârșirea visului său secret: acela de a deveni un *leadership*. Fie și minuscul. Două sunt ipostazele în care plonjează el: fie ca succesor la cârma unei reviste mai vechi, cu brand, cu marcă (succesiunea poate fi de cele mai multe ori motivată, situațiile contrare, totuși existente, nu le discut aici). Fie, cel mai adesea să o

Vasile Dan,
poet, eseist, redactor-șef al
revistei *Arca*

fondeze el însuși, cu orice risc, după gustul, criteriile, după chipul și asemănarea lui. Să recunoaștem, în acest caz, nu o dată, actul lui este unul sacrificial, nu doar donquijotesco: își pune la bătaie tot venitul personal, uneori și al familiei. În plus, în loc să urmeze o carieră didactică universitară, pentru care ar fi recomandat de calități personale incomparabil mai evidente decât cele ale majorității oportuniștilor din acest mediu înalt științific, preferă să se îngroape singur în hârtii, în șpalturi, în maculaturi. În cazul unei succesiuni la direcția unei reviste de marcă, probabilitatea de a deveni un lider de opinie literară e incomparabil mai mare.

*

Există însă o situație, ce-i drept rară, câteva în întreaga țară, în care noul redactor-șef (director) fondator al unei reviste nou-nouțe și noul șef al revistei de cultură moștenite se intersectează până la identificare. Este situația revistelor de cultură editate (finanțate) de comunitățile locale: consilii locale, primării, biblioteci, muzee, teatre. Cele mai multe periodice. Și în această situație redactorii-șefi fac sacrificii personale, mai mari sau mai mici, pentru supraviețuirea revistelor, pentru finanțarea lor. De cele mai multe ori ei sunt confrunțați cu autorități nu doar indiferente și ignorante în materia în discuție, culturală în general, literară în special, ci chiar ostile. Aici intervine abilitatea, gimnastica reverențelor bieților redactori-șefi în fața unor autorități cu care nu împărtășesc în comun nimic altceva decât, eventual, argumentul, niciodată îndeajuns de convingător, că revista este principalul brand cultural al locului. Am depășit greu, nu o dată, în trecut, în ultimii ani, astfel de situații.

*

Revenim la puzderia de reviste de pe cuprinsul întregii noastre țări. Constat, văzut de sus, de foarte sus, o situație stupefiantă. Sfidez, vreau să zic, pe oricine, instituție specializată sau persoană așijderea, care are o situație la zi riguroasă, ori măcar pe o perioadă de timp (să zicem după 1990, când fenomenul a devenit de masă) referitoare la numărul, numele, situația revistelor de cultură (cu sau fără ghilimele), fișa lor de istorie literară, periodicitatea aparițiilor etc. etc. Mai mult, nu cred că se știe exact câte apar într-un anume moment, într-un județ. Nici măcar într-un municipiu, fie el și Aradul. Aici sunt surprins, nu o dată, să descopăr un titlu nou. Aflu însă cu uimire că nu-i nou. El apare de atunci și de atunci. Întrebare: e rău? E rău că apar atâtea publicații culturale (sau „culturale”) astăzi? E bine? Risc un răspuns. Revistele de cultură sunt o metarealitate românească. Vreau să spun nu chiar o alienare, o retardare, o incapacitate funciară a românului intelectual de a trăi într-o lume mercantilă, excesiv pliată pe economic, pe valori materiale, pe ban. Aș zice că sunt folclorul cel nou: nu oral, ci scris.

FOCUS CRITIC – Horia Al. Căbuți, *Paradoxul de luni* (ed. Limes, 2024)

Florin Ardelean

Spiritul livresc și paradoxul cinic¹

Florin Ardelean,
eseist, prozator

ERUDIȚIA, în spirit, nu vine precum o ploaie scurtă de vară. Și nici măcar nu știi când se produce, chiar dacă anumite indicii promit să te dumirească (dacă ai „senzori” adecvați). Cam așa stau lucrurile cu Horia Al. Căbuți, unul dintre atât de puținii oameni cărui ai fi îndemnat să-i adresezi întrebări imposibile, dintr-o naivitate sfruntată – dacă există sau nu extraterestri, care este cea mai mică particulă întrupată din materie sau ce se află dincolo de orizontul singularității. Doar că inițiativa s-ar dovedi una complet

¹ Horia Al. Căbuți, *Paradoxul de luni*, Editura Limes, Florești, 2024 (194 pag.)

eșuată, câtă vreme autorul cărții de față ar fi mult mai dispus să discute despre presocratici, Platon, Cioran, Bertrand Russell, Kafka, Proust, Bach sau despre Manet și toată liota impresioniștilor. Doar un astfel de eseist-simfonic, speculativ dincolo de barierele unor domenii ale cunoașterii și artelor ce par a fi de netrecut, poate aborda paradoxul fără să pară întrutotul prețios sau lăsându-se surprins în ipostaza unui ins strepezit de o doză copioasă de vanitate. *Paradoxul de luni* îl califică deja în rândul eseistilor români cu ștaif, ceea ce nici nu știu dacă e o bucurie nemaipomenită ori un blestem pe termen lung (până una alta, *România literară* i-a nominalizat cartea la superlativul lunii februarie).

La fel precum vinul a cărui valoare crește odată cu învechirea, prestația eseistică a lui Horia Al. Căbuți a crescut pe măsura cărților citite și a gândurilor declanșate de lecturi. Dovada este produsă de cele trei cărți publicate înaintea *Paradoxului de luni* (*Peisajul metaontic* – 2019, *Tărâmurile ceții* – 2020 și *Contrateme* – 2023), un triptic ce a reflectat reintrarea în sfera bunurilor simbolice, după mai bine de 20 de ani, a celui ce debuta cu proză scurtă (*Încăperea diacului*) în anul 1997. Asemenea tatălui din pilda fiului risipitor, și noi am putea exclama: *era pierdut și a fost găsit!* Cel puțin asta dovedește cartea de față, chiar mai mult decât celelalte trei precedente, câtă

vreme ea ne înfățișează „dramatica” confruntare dintre un spirit livresc și paradoxul cinic. Oarecum, experiența cu pricina poate fi interpretată, chiar cu riscul de-a fi taxați drept vetuști, drept expresie a ceea ce învățăm cândva la școală, anume că acumulările cantitative se transformă, la un moment dat, într-o nouă calitate.

Pentru a nu ne face de râs discutând despre o carte ce se focalizează pe paradox fără a vedea înainte de toate ce e, carevasăzică, un paradox să-l lăsăm pe autor să explice, dar nu foarte simplu, ci în stil propriu, adică confruntând principiile logicii formale – mai ales principiul identității și cel al terțului exclus – cu realitatea văzută la microscop sau chiar infra maximal:

„Paradoxul e acel nutrient cuantic ce-l împacă pe A cu A. Care ne scoate din depresia de a nu izbuti două triunghiuri egale. Ne descrețește frunțile prea încruntate de iluziile lui P și non P. Și ne îndepărtează de suicid dacă nu izbutim să subjugăm, măcar conceptual, universul” (p. 178).

Cu alte cuvinte, paradoxul are strania capacitate de-a ne vindeca de rănilile provocate, la nivelul spiritului, de nedesăvârșirea în care plutește lumea noastră, aceea făcută posibilă tocmai de Cădere. Când ne simțim cel mai bine, iar motorul nostru rațional duduie, ne pomenim cu ceea ce am putea numi eroare de sistem. Perspectiva ni se înfundă, frustrarea și angoasa ne înghesuie, imensa noastră vanitate, aceea de-a fi ieșit din minoratul de care vorbea cândva Kant, se face țândări. Tocmai atunci, paradoxul intervine salvator, poate chiar terapeutic, dar nu fără a lăsa urme. Căci el este asemenea unei judecăți ordalice: precum cel ce este nevoit să poarte fierul încins pentru a-și dovedi propriul adevăr, paradoxul supune rațiunea torturii, pentru a ieși cumva din blocajul, din capcana nedesăvârșirii, propunând, totuși, o cale validă sau măcar

convingătoare către adevăr. Febrilizat de propriul discurs, de amplitudinea temei, autorul vine și ne propune imediat apoi o perspectivă pe care aş numi-o *paradoxalism* (cu riscul de-a produce o mică monstruozitate lingvistică): „Totul e paradox; cea mai imbatabilă, mai desăvârșită logică, chirurgizată până la penultima celulă (*noțiunea de ultima ține, vorba lui Gödel, de indecidabilitate, devenind ea însăși un paradox*), se dizolvă în propria ei inconsistență” (p. 178). Supunând unei critici de fond ideea de realitate, insistând asupra diferențelor de esență între fizica newtoniană și cea relativistă, Horia Al. Căbuți vine cu ideea îndrăzneată de-a supune și logica aristotelică aceleiași operații (în acord cu logicile n-valente), așa încât întreaga cunoaștere umană se vede plasată pe nisipuri mișcătoare, gata să fie înghițită dacă nu se agață în ultima clipă de firul de pai întins de paradox.

Că tot pomenirăm de clipă, să vedem de unde vine sintagma „paradoxul de luni”. Nu există o explicație directă, oferită de-a gata. Autorul nu-și motivează faptul alegerii zilei de luni pentru plăcerea de-a cădea în paradox (pentru că strict logic vorbind, paradoxul este un hău în care cazii, nu un zenit la care te înalți), dar lasă unele indicii. Iată-l pe cel mai important, dacă admitem faptul că alegerea nu a fost una arbitrară, provocată de faptul că primele paradoxuri le-am găsit pe pagina de *Facebook* a eseistului orădean la începuturi de săptămână. Lunea este intervalul temporal în care

„orologiile interioare se resetează”: „Parcă s-ar prăbuși în nori negri de praf edificiul zilelor. Un nou tren de clipe se pune în mișcare, scârțâind îndârjit pe șinele șubrede. Mereu altele, aceleași altele. /.../ N-apuci să realizezi ce încărcătură poartă pentru că s-au și descărcat pe undeva, pe rampele îndepărtate. Este precum călătorul lui Bergson care stă pe platforma din spate a ultimului vagon. Nu vede pe unde trece decât după ce a trecut deja. Dacă

vagoanele n-ar veni mereu în calupuri de șapte și s-ar scurge de-a valma, fără nume, în trecutul nesătul, poate nu ai auzi atât de surzitor vuietul șinelor” (p. 124).

Imaginea cu privirea îndreptată înspre spate, astfel încât vezi doar ceea ce nu mai reprezintă o perspectivă, ci trecutul, am întâlnit-o cred la Amos Oz, doar că el folosește în locul unui tren o mașină cu parbrizul complet opac, așa încât șoferul și cel din dreapta lui disting ce e afară doar în oglinzile retrovizoare (scriitorul israelian a utilizat metafora aceasta pentru a sugera cât de oarbă este înaintarea noastră dinspre prezent spre viitor, cât de riscantă și cât de lipsită de repere este decizia). Da, pentru mulți dintre noi, „gustul” zilei de luni este acru, iar chipul ei induce angoase. Lunea, nu ne place „iarba”, am putea spune, dacă ar fi să apelăm la comportamentul Mioriței, după ce biata oiță simte că moartea îi va da târcoale baciului moldovean, „că-i mai ortoman”). Cam asta-i pregătește și paradoxul ortomanei rațiuni. O luare în cătare tocmai în ziua din săptămână cu libidoul cel mai scăzut, abia târându-și ființa, după aplombul duminical. Din această vulnerabilitate a începutului de săptămână par să-și aglutineze paradoxurile lui Horia Al. Căbuți cutezanțele, pentru ca imediat să prindă anvergură, să cristalizeze un stil și să propună un tărâm straniu.

Ceea ce atrage atenția aproape în fiecare pagină este livrescul debordant. Puține idei și sugestii, foarte bine zugrăvite în fraze adjectivate uneori în stil baroc, nu trimit spre gânditori uriași, spre artiști de-o notorietate ce transgresează secolele, astfel încât citind *Paradoxul...* te trezești invitat la o întâlnire cu mai toți cei ce compun canonul în filosofie, artă sau literatură. Uneori ai chiar senzația că înghesuiala e prea mare, iar solemnitatea textului are tendința să te atragă într-un spectacol al vedetelor, dar nu din sfera *showbiz*-ului, ci din cea a unei Castalii *sui-generis*, găz-

duindu-i pe cei mai rafinați protagoniști ai jocului cu *mărgelă de sticlă*. De aici vaga senzație a cititorului că trebuie să fie atent, cuviincios, manierat...

Poate fi detectat apoi un anume entuziasm în redactarea frazelor, chiar o exaltare ce învăluie mai orice gând, astfel încât erudiția, dacă ar fi să rămânem la ideea de spectacol, induce senzația că asțiți la un continuu dans de majorete, fiecare protagonistă întrupând o idee, un concept, o teorie, o doctrină ce urmează a fi supliciate de un paradox. La toate acestea se adaugă micile încrâncenări, emoțiile tari stârnite de fărădelegile omului, revoltele în fața răului multiplicat în infinite chipuri desfigurate, momentele de plăcere aproape sublimă ori de câte ori în pagină se ivesc muzica ori călătoria, pictura ori vreun sistem filosofic demult înmormântat în tratate absconse. O șarjă a speculațiilor duce gândul până spre blasfemie, spre cutezătoare răstălmăciri ale adevărilor solemne rostite de idoli intangibili. Nu lipsesc ironia și sarcasmul, mereu pândite de toanele unui mizantrop ce abia apucă să-și reprime repulsia față de un prezent ticsit cu secături, tragedii, catastrofe umanitare, feloni, cicisbei ce se dau drept strategii ai umanității caline. Într-un context în care vine vorba de un personaj al lui Dostoievski, autorul cade în punctul critic al propriului dispreț de lume: „*de multe ori vorbirea cu pereții alină mai adânc decât o spovedanie*”. E limpede, paradoxul nu e imun la trăirile celui ce-l descoase și-l autopsiază, citindu-i prin măruntaie. La rândul-i, nicio clipă Horia Al. Căbuți nu e neutral sau, cum am putea zice în jargon jurnalistic, nu e echidistant cu gândurile lui, ci-și alintă paradoxurile, le mângâie dintr-un impuls aproape inocent, poate chiar psihanalizabil. Patima însoțește adesea raționamentul, iar tensiunea ivită cât se poate de firesc elimină disconfortul rostirilor conforme, complicând ceea ce părea simplu, și simplificând ceea ce se complăcea în obscuritatea amfiboliei.

Multe lucruri ar putea fi evidențiate, multe expresii ar merita citate, destule dintre ele având forma scurtă și densă a apoftegmei. Îi las, firește, cititorului plăcerea de a le descoperi. Totuși, nu pot să nu remarc paradoxul legat de ipostaza cuantică a amorului, a iubirii. Când doi înamorați se iau de mână, la nivelul particulelor elementare se nasc turbioane, se instalează o adevarată folie și se realizează așa numita *corelație cuantică*:

„Când două particule elementare, să zicem doi fotoni, provin din același proces cuantic și se separă, ei rămân pentru totdeauna conectați subtil, fiecare reacționând instantaneu la orice schimbare de parametri ai perechii” (p. 165).

Toate iubirile ce se dovedesc a fi, în timp, eșecuri mai mult sau mai puțin dureroase își conservă urmele veșnice la nivelul particulelor subatomice care călătoresc prin toate văgăunile galaxiei fără să-și uite perechea. Este modul în care dragostea atinge nemurirea. Dacă asta se întâmplă la o banală atingere a două mâini, e înspăimântător să mă gândesc la consecințele neutrinice ori fotonice ale voluptăților celebrate într-un alcov!

Paradoxul... nu e o carte care să merite ultragiul de-a fi sufocată de laude. Lauzi excesiv doar din resentiment. Nu e cazul aici. Nu mi-a stat în intenție să fac un repertor al chestiunilor mai puțin izbutite. În aprecierile formulate, am ignorat faptul că este folosit cuvântul „clipocit” cam de cinci ori, tocmai de către un stilist cu clasă, stăpân peste un lexic impresionant. Nici nu m-am împiedicat de paradoxurile mai puțin expresive sau de cele cam eșuate. Cititorii-inchizitori pot purcede la treabă dacă doresc cu tot dinadinsul să pună pe răboj nodurile din papură.

Nu se poate să punem punct înainte de-a sesiza un fapt tainic. La fel cum în spatele unui bărbat de succes, se zice, se află o femeie seducătoare, în spatele eseistului Horia Al. Căbuți, calofil și puțin de tot afectat de un narcisism pârdașnic, se află un

prozator. Prima iubire nu se uită! Cel puțin în trei situații, prozatorul a ieșit din ascunzătoarea draperiilor. Se întâmplă asta când face radiografia unei zile de luni („*turmentată și nevrosimilă*”), când pornește cu mașina prin urbe, timp în care gânduri sumbre cu privire la realitatea prezentului îl acaparează, așa că se refugiază în timp, în urmă cu 100 de mii de ani și-și imaginează viața unui semen de atunci. A treia oară, cel mai pregnant, în scena cu ștersul de praf al cărților din bibliotecă. O banală corvoadă devine pentru exegetul paradoxurilor un pretext pentru un salt în literatură. *Orbirea* lui Elias Canetti este „eroina” schiței prozastice, eseistul-scriitor dezlănțuindu-se într-o orgiastică descriere a întâmplării ce alunecă, inevitabil, dinspre planul realității banale în cel al simbolisticii și speculației livrești. Tocmai aici l-am deconspirat pe narcisiacul bine temperat/ camuflat: din toată biblioteca (mii și mii de cărți) a nimerit, ca să vezi!, nu peste basmele lui Petre Ispirescu, ci peste Canetti și... Gaston Bachelard (*Apa și visele*). Merită iertat, zic, căci corvoada ștersului de praf s-a lăsat cu un panseu valabil, cu iz de paradox:

„Oare cărțile sunt cele ce nenorocesc viața, ori niște nenorociți întemnițează viața în cărți?” (p. 187).

Mă încumet să formulez și eu o ipoteză cu privire la originile paradoxului, plonjând într-un bazin fără apă. Oricum, în câteva rânduri, Horia Al. Căbuți a executat destul de dese plonjeuri în texte biblice, evocând și scena cu Adam, Eva, șarpe și Pomul Cunoașterii. Oare nu cumva sâmburii din fructul mâncat de Adam, în ciuda interdicției exprese (și tocmai de aceea constituindu-se într-o tentație irepresibilă), sunt *particulele elementare* ale paradoxului? Nimic nu ne spune că ar fi mistuit doar miezul. Pofticios fiind, nefericitul a înghițit, cu certitudine, și semințele.

Ioan Buduca

Paradoxul ca stil literar¹

NU AM destul credit, credibilitate adică, să spun ce voi spune: avem aici, în România, „un Nietzsche de secol XXI”.

Despre cel care a murit în 1900, prima carte a scris-o un anume Rudolf Steiner, suficient de cunoscut în 1893 pentru ca sora lui Nietzsche să-l roage să pună în ordine arhiva fratelui său, *cerebralmente* paralizat la ora aceea.

Acel Steiner a presupus un diagnostic așa-zis ocult: a scris că mintea lui Nietzsche nu ar fi paralizat dacă nu ar fi trecut, fără credință, pragul dincolo de care sălășluiește spiritul neîncarnat.

Era o vorbă veche: ai să mori dacă Îl vezi pe Dumnezeu față către față; poți să Îl vezi ca fiind un zefir, de pildă, dar nu mai mult...

Vorba nouă ar fi așa: nu poți trece fără pregătire pragul care desparte materia de spirit.

Ioan Buduca,
critic literar, eseist

¹ Horia Al. Căbuți, *Paradoxul de luni*, Editura Limes, Florești, 2024 (194 p.)

Ce fel de pregătire? Nu știu. Steiner zicea că știe și a dovedit că știa în cele 354 de volume ale ediției ce îi face publică opera.

Înainte a cărții despre Nietzsche a fost editorul scrierilor de cercetare științifică ale lui Goethe.

Apoi, după 1890, a fost întemeietorul antroposofiei, știința despre cele spirituale, zice el.

Nu am credit, dar zic: Horia Al. Căbuți se află la câțiva pași înaintea pragului care a anihilat mintea lui Nietzsche. Sper să nu-i parcurgă nepregătit. Îl apără un neobișnuit simț al poeticului.

Toate paginile celei mai recente cărți publicate de el, *Paradoxul de luni*, adunecă acest prag. Nu știu ce ar fi dacă mirosul i s-ar transforma în intuiții precum s-a întâmplat în cazul politehnistului vienez Steiner. Căbuți e politehnist și el, cu patalama de Timișoara. Nu e filolog precum a fost Nietzsche, dar e la fel de policunoscător: logică, filosofie, științe, muzică, literatură, arte...

Ceea ce îl apropie de filologul-filosof e simțul poetic metamorfozat în organ cognitiv.

Ceea ce îl îndepărtează de antroposofie e raționalitatea fermă. Steiner a lăsat sute de pagini despre trecerea de la raționalitate la imaginația vie și, mai departe, la intuiția fermă: totul sub controlul unei coerențe cu noi temeuri cosmologice și teologice.

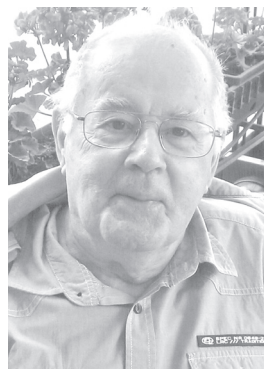
Erudiția lui Nietzsche? Literatură, muzică, filosofie, istorie, teologie. Erudiția lui Horia Al. Căbuți? Logica paradoxului, fizică, cosmologie cuantică, literatură, muzică, arte. Unicat.

Cum apare diferența? Întrebările... Ele fac diferența. Pe Căbuți îl preocupă ce e realitatea. Pe Nietzsche îl preocupa cum a devenit moral omul. Pe Steiner l-a preocupat care sunt temerile evoluției cosmo-spirituale și ale evoluției celor materiale.

Radu Ciobanu

O poveste riscantă

ASTFEL își consideră însăși autoarea – doamna Ioana Pârvulescu – recentul roman, *Aurul pisicii*¹, fără a părea totuși inhibată. Mi se pare firesc, întrucât și romanul de debut al d-sale, *Viața începe vineri*², conținea același tip de risc, constând în jocul cu timpul, cu glisarea personajelor dintr-un timp în altul, dar și atunci, ca și acum, riscul asumat n-a făcut decât să-i stimuleze apetitul narativ, imaginația, reflecția sapiențială deopotrivă cu simțul umorului. Cum scriam cu alt prilej, în viziunea doamnei Ioana Pârvulescu, *Cartea este o construcție asemenea unei case*. Și asemenea caselor bătrâne, cu istorie, rezistă doar dacă are un secret al ei care e însuși secretul celui care a

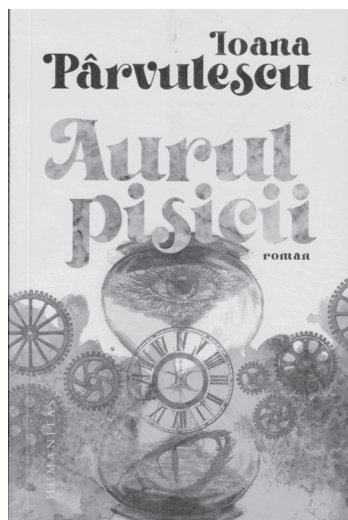
Radu Ciobanu,
prozator, eseist

¹ Ioana Pârvulescu, *Aurul pisicii*, roman, București, Humanitas, 2024.

² Ioana Pârvulescu, *Viața începe vineri*, roman, București. Humanitas Fiction, 2009.

scris-o și al motivelor ce l-au determinat să pornească într-o astfel de aventură.

„Eu cred” – scrie d-sa în memorabilul roman *Inocenții*³ – că fiecare om, trebuie să aibă un secret al lui, ca să fie cu adevărat frumos. Și mai cred că fiecare carte trebuie să aibă o viață secretă a ei ca să fie cu adevărat bună. Secretele astea nu-i bine să fie dezvăluite decât oamenilor încăpători pe dinăuntru [...] Cărțile care au un secret pot fi citite și după o sută de ani, și după o mie de ani.”

Și *Aurul pisicii* este un roman foarte atent și subtil construit, născut dintr-o taină definitivă, întrucât insolubilă, pe care autoarea ține s-o împărtășească „oamenilor încăpători pe dinăuntru”, singurii capabili s-o sesizeze, să-i savureze și să-i perceapă sensul – noima – și mesajul. Ei, oamenii „încăpători pe dinăuntru”, sunt și „publicul țintă” al romanelor sale, capabili fiind să intuiască secretul combustiei care întreține tensiunea. Iar aici secretul este dragostea, poate mai propriu-zis, iubirea. De aici și riscul:

„Romanul de dragoste e un gen pretențios, pentru că, de fapt, nu știm ce este dragostea, chiar când o simțim, cum nu știm ce este timpul, chiar când îl umplem cu dragoste.”

E citat în context Jung, care, după studii de o viață, a mărturisit că n-a fost niciodată capabil să dea o

³ Ioana Pârvulescu, *Inocenții*, roman, București, Humanitas, 2016.

explicație valabilă dragostei și atunci a sfârșit prin a o asemăna cu Dumnezeu.

„În orice caz – comentează Ioana Pârvulescu – răspunsul unic nu s-a găsit încă la această întrebare și fiecare înțelege cum poate, de la «dragostea nu există» până la «e totul, e singurul lucru important», de la «un instinct atât de van» până la «un lung prilej pentru durere». Am încercat și eu să înțeleg./ Întotdeauna am socotit scrisul un fel de rugăciune. Cred că și aici am făcut la fel, pentru că în carte este multă deznădejde și doar un fir de nădejde. Dacă ar lipsi, n-aș mai avea de ce să scriu.”

Romanciera a făcut toate aceste „precizări auctoriale”, cum însăși le numește, într-un fel de epilog, ca și cum s-ar fi temut, și nu fără temei, că încercările ei de a înțelege ar putea rămâne obscure pentru cititorul neprevenit. E, de fapt, un fals epilog întrucât nu sugerează un final al narațiunii de până aici, ci „trage cortina” asupra ei, lăsând cititorul cu aceste câteva sugestii de meditație care îl vor urmări încă mult timp. Și toate astea, după ce romanul începuse tot atipic, printr-un preambul de o jumătate de pagină, în care e redat ca atare, fără comentarii sau precizări, dialogul telefonic dintre Sebastian Severin cu agenta de la 112, căreia îi anunță dispariția Monicăi Mihuț și care se încheie astfel:

„– De câte zile a dispărut?/ – Nu știu, am fost plecat mai mult de o lună, și la întoarcere n-am mai găsit-o. / În telefon s-a auzit oftatul polițistei.”

Atât. Aceasta e însă scânteia care va isca nu interesul cititorului, – el oricum exista, altfel n-ar fi deschis cartea, – ci fervoarea subită cu care va urmări ceea ce aici doar i s-a sugerat: patetica iubire dintre Monica și Sebastian, capricioasă, cu meandre, cu umbre și lumini, ca toate marile iubiri care înfruntă timpul și care aici pare a se fi cimentat pe parcursul a douăzeci de ani.

Sebastian e un biolog performant, cu personalitate, cultivat, meloman profilat pe clasici, cu trecut erotic tăinuit; Monica, de aceeași vârstă, e medic veterinar, iubitoare și înțeleghătoare a lumii animale, formată în cultura pop, căutându-și argumentele în textele originale ale hiturilor în vogă la vremea respectivă. (Și pe care d-na Ioana Pârvulescu le redă în original, trimițând la traduceri din notele de final. Ceea ce, pentru cititorul „retardat”, educat în era francofonă, e deosebit de incomod, perturbându-i la fiecare pas fluența lecturii. Exces anglofon nemaiîntâlnit în vreunul dintre romanele d-sale.) Naratoarea acestei agitate istorii e Monica, iar ea se adresează Soniei, ceea ce conferă monologului său un caracter profund confesiv, până la ignorarea vechilor tabuuri erotice, abordate frontal, aspect de asemenea insolit în proza autoarei, care rezolva eventualele pasaje delicate prin elegante soluții sugestive. Dar cine e Sonia? Aflăm răspunsul, cu efect de surpriză, abia pe parcurs, în treacăt, dar pe care un comentator corect n-are dreptul să-l divulge deoarece ar zădărnici efectul de taină și surpriză, care, în *Aurul pisicii*, este chiar miza autoarei. Asemenea secrete, devoalate surprinzător, sunt mai multe în acest roman, culminând cu cel al dispariției Monicăi, relatată în cea de a doua parte a monologului său.

În prima parte, narațiunea decurge fluent, ceea ce nu înseamnă și strict cronologic, dar pe coordonate clasice și cu un esențial aport al detaliului pregnant realist, care-i asigură, la urma urmelor, farmecul. Ni se descoperă aici o lume în toată eferescența ei cotidiană, dar de un tip ușor particularizat, întrucât „baza” a tot ce se petrece este cabinetul veterinar, vizitat de personaje venite cu patrupedele lor în suferință reală sau imaginară și care sunt tratate literar ca și „aparținătorii”, cu nume, portret, detalii comportamentale. Deoarece cu ele, deși nu folosesc cuvinte,

se poate comunica. Printre personaje, nu toate au reale interese medicale privind animăluțele lor, care devin pretexte pentru apropierea de una sau alta dintre cele două doctorițe, Maya sau Monica. Așa e, bunăoară, „femeia-sfinx”, fosta parteneră a lui Sebastian, care vine doar pentru a o studia pe Monica, desigur, fără a se deconspira. Sunt personaje pregnante, memorabile, dintre care nu lipsesc nici copii pasionați de animale, amintind de atmosfera fermecătoare și de personajele din *Inocenții*. Dintre personajele din afara „bazei”, se remarcă îndeosebi două. Una e „nea Gurău”, un fel de administrator al blocului în care locuiesc Monica și Sebastian, un tip sordid nu doar moral, fost turnător, care își continuă și acum vocația, terorizând locatarii. Sfârșitul său e unul dintre marile episoade ale cărții. Pe de altă parte, doamna mai în vârstă, Viki Nistor, vecina din apartamentul „de sus”, cu cățelușul ei Kronos, devine simplu Viki, marea prietenă, împreună cu care Monica și Sebi petrec minunate ceasuri de comuniune sufletească. Și al cărei declin, după expierea lui Kronos, devine de asemenea o secvență memorabilă, dar, aici, nu prin efectul repulsiv, ci prin tragica pregnantă a unui destin care se stinge cu demnitate. Așadar, o lume vie, în continuă mișcare, care trăiește întâmplări, când grave, când ilare, dar care au aproape întotdeauna, într-un fel sau altul, repercusiuni asupra cuplului Sebastian-Monica. Asta până în momentul când izbucnește pandemia și romanul realist-clasic glisează treptat în roman fantastic. Adică până la dispariția Monicăi.

De aici, partea a doua a romanului, în detaliile căreia nu voi intra din același motiv de respect și protecție a efectului de surpriză pe care a mizat autoarea. Dar un aspect trebuie relevat, întrucât e unul dintre punctele forte ale acestei cărți și anume modul în care e asimilată în fantastic trama sa realistă, cu efecte stranii asupra cititorului. Nu sunt un pasionat al literaturii

fantastice, pe care am receptat-o întotdeauna cu circumspecție, sesizând de cele mai multe ori ața albă a cusăturii într-un text care se vrea plauzibil. Dar i-am admirat fără rezerve pe așii fantasticului, un Márquez, o Allende, un Eliade, care nu doar că nu lasă nicio umbră de îndoială asupra credibilității ficțiunii lor, oricât de ireale, ci îl implică și pe cititor, care se surprinde asumându-și-o. O asemenea vocație are și Ioana Pârvulescu în modalitatea insidioasă de a o transgresa pe Monica într-un alt avatar, proces terifiant, pe care personajul îl trăiește trecând prin toată gama afectivă pe care i-o răscolește *propria ei prezență fizică printre cei pentru care ea e dispărută*. Performanța stă aici în faptul că toată această gamă afectivă stresantă, epuizantă, e contagioasă și se transmite asupra cititorului. Am trăit efectiv, solidar cu avatarul Monicăi, toată tensiunea prin care trecea și care, pentru că rămâne deschisă, fără vreo soluție, mi-a lăsat un larg evantai de ipoteze și motive de meditație. De la apariția în final a unui nou personaj, pisoiiul Sebastian, care își împarte cu tizul său biped afecțiunea Monicăi, avându-și și el rostul său în poveste, până la încercarea de a înțelege, mărturisită de Ioana Pârvulescu în postfața amintită. Cred însă că, după toată această fantastă și memorabilă călătorie prin meandrele unei iubiri, dragostea rămâne și pe mai departe un mister care trebuie așezat, cum a făcut-o Jung, printre attributele divine. *Aurul pisicii* e un roman care-și ține cititorul, încă mult timp după lectură, captiv în siajul său enigmatic...

Florica Bodiștean

Erudiția în haină mundană: Felix Nicolau¹

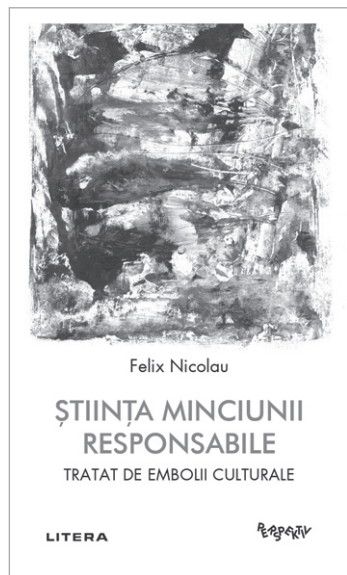
RECENTUL VOLUM de eseuri critice semnat Felix Nicolau, *Știința minciunii responsabile. Tratat de embolii culturale*, dezvăluie încă din titlu tipul de scriitură eseistico-critică practicat de autor, din care nu lipsește paradoxul și nici metafora sintetizatoare, bine lipită pe întreaga suprafață a realității pe care o încapsulează. În totu, o critică pe care aș numi-o „oximoronică”, adică profundă și degajată în același timp, rezultat al combinației productive și absolut șarmante între erudiția ce menține la cote înalte tensiunea intelectuală și o expresie jurnalistică aproape, figurativă, umoristică, ironică, persiflantă chiar, în orice caz memorabilă. Arta intitulării beneficiază mai cu

Florica Bodiștean,
eseistă

¹ Felix Nicolau, *Știința minciunii responsabile. Tratat de embolii culturale*, București, Editura Litera, 2024.

seamă de pe urma acestui stil și merită o mulțime de ilustrări, dar mă rezum la câteva: *Literatura română între bizantinism deprimat și balcanism antreprenorial* (metaforă pentru *Cartea Milionarului* a lui Ștefan Bănuțescu), *Vechea competiție și colaborare dintre polițiști și interlopi* (a se citi „romanul polițist”) sau *Frumoasa prietenie dintre canonizatori și buget*.

Și totuși, de ce „știința minciunii responsabile” și de ce „embolii culturale”? Pentru că Felix Nicolau nu concepe literatura/ reflectarea/ minciuna/ mimesisul sau, pur și simplu, creația în afara unui Sens înglobat chiar și în ceea ce numim îndeobște „literatură experimentală”. Și acest sens e imposibil să se înșurubeze în operă dacă autorul, „mințind” în sens aristotelic, nu e preocupat să capteze o parte a adevărului lumii. În siajul acestei „responsabilități” auctoriale, și critica/ interpretarea devine căutarea liberă a adevărului, proces la urma urmei

natural și individual, care n-ar trebui să fie refractat de lentilele diferitelor ideologii, rețetare, sisteme supraordonate. Felix Nicolau crede că „ajunge să lăsăm creația în pace și își revine ea, căci ascultă de alte legi, nu de cele limitate ale laboratoarelor” (p. 13). Înțelegem din această axiomă că și misiunea criticului este să se lase condus de „adevărul” operei, nu să-i impună, obstinat, chei de lectură artificiale

și competitiv-polemice. Prin această convingere se justifică interpretările de tipul *close reading* pe care autorul le aplică unor secțiuni distincte, tăiate cu grija de a izola momentele de criză și de scurtcircuitare ale corpu(su)lui literar-cultural. „Emboliile” sale pun în criză sisteme validate ca funcționale și le dezvăluie fragilitatea. Căci eseurile nu tentează spațiile minore, periferice, sau nișate, ci zonele de coliziune a forțelor în care se produce fractura și refacerea cursului vaselor avariate. Sau declicul anti-canonice.

Se poate observa această predilecție pentru subiectul „tare”, substanțial încă din primul grupaj al cărții care îi pune în rețea pe câțiva incozi ai literaturii britanice. Romanul lui Peter Ackroyd, *Căderea Troiei* e investigat prin prisma proceselor de mitologizare care duc la manipularea istoriei de către cei aflați „la butoane”, arheologia (documentul) și imaginația fiind bornele pe care se clădesc structurile identitare, inclusiv cea a legendarei cetăți, *made by* Heinrich Obermann (Schliemann). Un „roman de campus”, *Omul istoriei* al lui Malcolm Bradbury e pus în proximitatea sa tematică (romanele lui David Lodge sau Martin Amis) și extras de acolo pe considerentul problematicii sale identitare, a focusării pe riscurile emoționale și relaționale pe care le comportă abolirea istoriei și a tradiției în favoarea prezentului. Procedul structural al romanului e identificat în „traducerea intersemiotică” (p. 34), respectiv oglindirea unui sistem de semne, corpul academic al sociologilor, într-un altul, corpul arhitectural, simplificat și transparent, de tip corporatist, care adăpostește departamentul în cauză.

Unui alt scriitor britanic de succes, Ian McEwan, numit „magicianul macabru” al ficțiunii contemporane, îi sunt alocate două eseuri, criticul intenționând să ajungă la tipul său specific de imaginar prin radiografierea unor romane precum *Amsterdam*,

Grădina de ciment, Pe plaja Chesil, Dragoste durabilă și, mai ales, *Ispășire*. Iar acesta ar putea fi formulat drept „relația tensionată dintre spiritul imaginativ și cel științific” (p. 60) aplicată unor intrigi pe care însuși McEwan le-a recunoscut drept oedipiene. Convingătoare și subtilă observație pe care, am spune, o confirmă și mai recentul *Coajă de nucă* (*Nutsheel*, 2016), rescrierea fantezistă a *Hamletului* shakespeareian, unde fătul din pânțele mamei percepe realitatea din afară alternativ prin cele două filtre, ce aude la emisiunile radio și podcasturile ascultate de mama sa și ce-și imaginează că se petrece în familia criminală judecând după zgomote, vorbe, reacțiile corpului matern. În fine, opera dramaturgului Harold Pinter e abordată prin funcția limbajului obiectelor și al decorului, – incluzându-i și pe oamenii-obiecte –, cu o semiotică sensibil diferită de cea a lui Beckett și Ionesco.

Alte studii se aplică interdisciplinar asupra literaturii americane: opera poetică de o mare onestitate a lui Charles Bukowski, pentru care „hedonismul și beția sunt măști puse peste revolta lui împotriva lumii [inclusiv a constructului numit „visul american”, n.m.] și a propriilor defecte” (p. 95) sau generația Beat ca formă de „haiducie contraculturală”. Sunt cazuri de îmbricare adâncă între viață și artă, când literatura devine un fin seismograf pentru un *modus vivendi* și care îi impun autorului recursul la critica biografică, la studiile culturale și comportamentale sau la psihologia cognitivă.

Se poate izola în volum și o secțiune în care hermeneutica textuală se agregă în panoramări tematico-generice cum sunt cele dedicate romanului polițist, cu interesanta distincție, argumentată mentalitar, între variantele sale franceză, engleză sau americană, ori romanului distopic al spitalelor de boli nervoase pentru care sunt convocați Ken Kesey, Susanna Kaysen și James

Bailey. E evidentă vocația teoretică și sistematizatoare a lui Felix Nicolau în interiorul criticii generice, sub umbrela căreia dezbate și hipertextul (*Cui i-e frică de literatura digitală?*), cronica literară ca gen comentativ (*Visul lui Napoleon era să se pensioneze cronicar literar*) ori jurnalul intim care, cum demonstrează analiza stilistică pe *Însemnările* lui Carol al II-lea, poate avea și alte intenții decât cea declarat confesivă.

Se observă în întreg demersul critic al autorului o mișcare în spirală ce pornește de la text și se desfășoară apoi în volute care, pe măsură ce se îngustează, se adâncesc ca într-o pâlnie dantescă pentru a ajunge la „sâmburele tare” sau la etimonul semiotic al unei opere, al unui tip de discurs, al unei direcții cultural-literare. Și această forare pe verticală se însoțește, complementar, de perspectiva comparativă, de critica criticii ce scrutează conjuncțiile și faliile receptării sau de tentația teoretizant-modelatoare, într-o constantă vânare a universalilor dincolo de variile aspecte fenomenale. Orice demers are concluzii sau măcar întrebări care să lumineze răspunsuri posibile.

Problema canonului în literatura română, care îl preocupa pe Felix Nicolau încă din *Anticanonice* (2006), ocupă un spațiu amplu și e configurată pe mai multe axe: ca istorie a teoretizărilor europene și americane despre canon făcute cu invocarea numelor-reper în materie, ca dezbateri aprinsă în presa culturală românească de după 2000, dar și ca analiză tăioasă a factorilor extraestetici ce interferează cu selecția și promovarea. „Spiritul de gașcă”, distribuirea pătinitoare a fondurilor de la buget și abordarea etic-ideologizantă, mai recent în varianta corectitudinii politice duc, conchide autorul, la canonizări falsificate, fenomen specific fostelor țări comuniste unde arta și cultura pot funcționa ca arme de propagandă în mâinile statului care le susține financiar. Iar un vector important pentru

manifestarea fenomenului este canonul didactic a cărui analiză „la rece” dă, cu siguranță, satisfacție unui mare număr de profesori de limba română care s-au trezit brusc în situația de a nu mai preda capodopere și istoria literaturii jalonată de ele, ci tipuri de discurs, competențe și abilități formate pe texte-suport care nu sunt neapărat și vertebre estetice.

Felix Nicolau ne coboară, ca de atâtea alte ori, din sferele erudiției în realitatea imediată cu care, vrem, nu vrem, suntem obligați să ne confruntăm de orice parte a eșichierului literar sau cultural ne-am afla. Aderă, se vede, la lecția despre cum trebuie să fie un bun cronicar literar. Lecție predată de jurnalistul britanic, cronicar la reviste prestigioase și promotor al anti-academismului și al istoriei-pop, Paul Johnson. Articolul său, *Arta de a scrie o cronică săptămânală* (publicat în *The Hell with Picasso and Other Essays*, 1996, trad. rom. *La naiba cu Picasso și alte eseuri*, 2012), e discutat pe larg și amendat într-un text pomenit mai sus (*Visul lui Napoleon...*), care poate fi considerat metatextul întregului volum. Căci, și criticul, care, pentru Felix Nicolau, nu este decât un cronicar „mai capitonat teoreticește” (p. 138), confruntând aceleași mize ale comunicabilității, ar trebui să se supună exigențelor din „rețeta” lui Paul Johnson: evitarea paradei culturale și a narcisismului, mundanitatea sau priza la real, producerea de idei în mod inteligibil, infuzia de experiență culturală proprie și aproximarea corectă a nivelului intelectual al cititorului.

Pe toate acestea Felix Nicolau și le asumă într-o nouă carte, pe cât de profundă, pe atât de seducătoare și de lizibilă.

Doina Adriana Nicolăiță

Strategii de înlocuire. Poezia versus reclama

NU-I MAI AȘTEPTĂM PE BARBARI¹, volumul recent al poetului Adrian Alui Gheorghe nu se recomandă celor care nu au simțul umorului, al ironiei subtile, uneori cinice, al poantei, al mușcăturii dintr-un măr cu seninătate înverșunată. Stil care-l definește pe autor, un fel de carte de vizită.

Nu se recomandă celor care și-au făcut din Internet un idol, din bani – un *modus vivendi*, din *Mall habitat* – „un nou Turn Babel”, din reclame – cartea cu povești. Nu se recomandă celor care încă îi mai așteaptă pe barbari. Evident, întrebarea incitant-insinuantă este cine sunt barbarii și cine barbarizații:

Doina Adriana Nicolăiță,
poetă

¹ Adrian Alui Gheorghe, *Nu-i mai așteptăm pe barbari*, Editura Tracus Arte, București, 2024, 160 p.

„e o lume tare comică.../ barbarii de ieri s-au întâlnit cu barbarii de azi/ și s-au recunoscut.// Și cei care îi așteptau pe barbari s-au amestecat cu ei...” (*Nu-i mai așteptăm pe barbari*, p. 13).

Este o carte pentru „exilați”: poeți, prozatori, cititori, cei scoși afară din cetatea-*mall* pentru că literatura provoacă ură, disconfort fizic și psihic, îmbolnăvește. Potrivit ideologiilor progresiste (*Political correctness* și *Cancel culture*), poezia este nocivă, cărțile periculoase și, de aceea, trebuie anulate. Memorabilă, în acest sens, rămâne remarca lui Stefan Heym, în romanul *Relatare despre regele David*²: „înțeleptului îi trebuie zdrobit capul ca la șarpe...”, cu referire la istoricul Etan ben Hoșaiia, plătit de regele Solomon

să redacteze o cronică despre regele David. Acestuia nu i se dă voie să scrie istoria după investigațiile sale. Gramăticul supără autoritatea și este exilat pentru trădare.

Poetul, asemeni autorului *Tristelor*, Publius Ovidius Naso, exilatul de la Roma la Tomis, simte „indiferența voastră care este mai tiranică decât orice edict” (*Ovidius, la Pontul Euxin*, p.39). În lunile mai-iunie 2023, Adrian Alui Gheorghe „se auto-exilează” de bună voie, refăcând drumul invers de la Pontul Euxin spre

² Stefan Heym, romanul *Relatare despre regele David*, Ed. Univers, 1978.

„Pământul fângăduinței” – America. Transpune, astfel, „visul american” prin *Lentile pentru ochiul interior*:

„lentilele American Optic Style/ asigură vederea sigură/ și ochiul interior./ Aveți vise? Numai cu lentilele/ American Optic Style le puteți vedea/ în mărime naturală./ Lentilele American Optic Style topesc lacrimile/ indiferent de încărcătura emoțională.” (p. 49)

Poetul introduce în poemele sale „tensiunea epigramatică” și poanta ironică (după cum sugerează unele titluri: *Epigramă* p. 106, p. 111, p. 113) care se resimt în tot volumul. În *Epigramă (Gâtul girafei)*, p. 113), Adrian Alui Gheorghe restabilește, cu umor, originea lucrurilor și strămutarea lor într-o realitate hilară:

„Cine crede că America este o altă lume/ nu a aflat încă nimic/ despre lumea în care trăiește./ America este/ o prelungire a Europei/ așa cum gâtul girafei/ este o prelungire a girafei.”

Cartea parcurge în trepte: *Îngroparea cărții, Poemele Americane, Liniște, se rescrie istoria, Muntele, Povestea ultimului cititor de poezie* (în loc de postfață) exacerbarea unui fenomen alarmant – atrofierea gândirii și simțirii umane. De aici și starea „abracadabrantă” adoptată de poet în fața tentativei de eliminare a poeziei din viața oamenilor. Între stupoare și jocul vieții, constată că: *Această lume nu mai poate fi reformată* (p. 12), stabilind legătura finală cu cititorul: *să murim fiecare de moartea celuilalt*.

Ciclul *Poeme americane* radiografiază cu accente parodice fenomenul cultural-comercial american: *Vieți de unică foloșință, Cum sunt americanii, Efect de lectură, O întâlnire la Detroit, Poezie la Chicago, Sala de jocuri la Las Vegas, Happy-end etc.*

Din poemele sale aflăm că nu supraviețuirea este dificilă, ci, mai degrabă, acomodarea la condițiile care destructurează tot ce

a fost bun omenesc pentru un prezent elucubrant. Viitorul întrece toate proiecțiile SF, toate teoriile filosofice, trimite lumea într-o gaură neagră, fără să se prevadă ieșirea. Haosul instituit se vrea atenuat de o neutralitate comună, fără literatură, fără poezie, fără poeți, fără libertatea de expresie. O nebunie generalizată pe o planetă a nebunilor, pe care Poetul o privește introspectiv și detașat, făcându-i față cu propriile sale arme: „polifonia vocilor poetice, spiritul ludic, expresia aforistică, ironia, prozaismul și parabola”. (Vasile Spiridon)

Pe „Planeta Internet” se caută până la epuizare **strategii de înlocuire** a expresiilor și termenilor din limba în care ai fost crescut și educat. Se promovează *negarea realității*³ cuvintele sunt golite de sens. În consecință:

„...poeții s-au adunat și au constatat/ că există o criză a inimii (...)/ există o criză a cuvintelor care sunt tot mai puține/ și tot mai lipsite de conținut.”

Așa că:

„Au decis să nu mai scrie/ au decis să facă un grup al scriitorilor care refuză literatura.” (*Cercul poezilor dispăruți, reloaded*, p. 84)

Fenomenul socio-comportamental devenit îngrijorător începe să se aplice retroactiv (*Liniște, se rescrie istoria*) p. 117. Se nivelează toate datele despre omenire, indivizii se plafonează, capodoperele lumii sunt trimise la depozitul de gunoi virtual „Internetul-Tuturor-Lucrurilor”. **Sloganul comercial, reclama** acaparează întreaga sferă de preocupări lumești, cotidiene. Conceptul de *mall habitat* se impune obsesiv, stârnind întrebări și nedumeriri: „cine poate calcula efectele claustrării în mall” (p. 98). Cu ironie, poetul notează ca un laitmotiv:

³ Pascal Bruckner, romancierul și eseistul francez susține: „Corectitudinea politică e, de fapt, o negare a realității”.

„Să facem din viața noastră o continuă pauză publicitară pentru produse care se vând la bucată și la grămadă, care se rostogolesc dintr-un depozit uriaș în intimitățile noastre golite de sens, de valori, de sentiment!”
(Muntele, p. 145)

Îngroparea cărților devine leacul pentru uitare, odată cu îngroparea celor care le-au scris și le-au citit:

„Suntem parte din comunitatea virtuală universală (...) virtualitatea, ne este clar acum, anulează/ toate politicile incorecte/ care au făcut prăpăd într-o lume care s-a agățat/ destul de penibil/ cu simțurile de materie/ ca niște tentacule însângerate continuu – /dar adevărul a ieșit la suprafață:/ ah, câtă ură/ a fost promovată prin literatură!” (Comunitatea virtuală, p. 7)

Și atunci ce-i mai rămâne de făcut *ultimului cititor de poezie*?
La ce bun să mai scrii?

În pofida curentelor, orientărilor, amenințărilor care aduc prejudicii literaturii și creatorilor ei, poetul rămâne consecvent cu sine însuși, cu devenirea sa:

„Unii au căutat aur în America, eu caut poezie, în epoca virtualizării poezia poate căpăta o valoare mai mare decât aurul.” (Epigramă, p. 106)

Remarcabil demersul liric al poetului Adrian Alui Gheorghe, care transmite un mesaj clar privind vitalitatea literaturii: „am respirat în literatură așa cum respiră peștele în apă”. „Indiferența, care pare să fie apocalipsa culturii, a culturilor, va fi reală atunci când omului îi va fi indiferent dacă e mort sau dacă e viu. Un moment pe care eu îl cred imposibil.”⁴

⁴ *România literară*, nr.32/ 2024, Interviuurile R.I. Adrian Alui Gheorghe în dialog cu Cristian Pătrășconiu, pp.14-15.

Romulus Bucur

anxietățile influenței

DEȘI POATE DA aparența pretențiozității, volumul de debut al lui Vasile Gribincea¹ este o carte ambițioasă – subtitlul *Volum Alternativ/ Continuu* e semnificativ din acest punct de vedere.

Ceea ce mi se pare discutabil (și doar atât) e secțiunea finală, o selecție de poeme în limba engleză. Să ne înțelegem, nu am nimic împotriva ideii de (auto)promovare prin traduceri a poezilor, dar mi se pare că un volum de versuri în limba maternă, chiar și cu inserturi lingvistice în diferite limbi e una, și un volum în traducere e alta, nefiind eu în favoarea amestecului celor două.

Cu această rezervă, să ne umplem plămînii cu aer și să ne cufundăm în carte.

Prima observație e legată de caracterul hipertextual al poeziei: neavînd hiperlink-urile

Romulus Bucur,
poet, eseist, traducător

¹ Vasile Gribincea, *Coerența labirintică. Volum Alternativ / Continuu*, Chișinău, Cartier, 2023.

cu care să poată naviga în lungul și-n latul cărții, ba chiar și în afara ei, cu alte cuvinte, neavînd la îndemînă facilitățile de mișcare practic instantanee pe care le oferă limbajul HTML, poetul e nevoit să recurgă la trimiterile textuale, indicînd pagina la care ne sugerează să sărim într-o întregire a sensului textului tocmai citit.

Începem cu începutul, *Ușa întredeschisă*:

„Pentru noi, acum:/textul/care cuprinde/
opusul tuturor/ lucrurilor/ pe care le-am
spus// textul care/ cuprinde tot/ ce am vrut/ să spunem
și// n-am spus textul care cuprinde/ tot ce am/ spus
și/ ne-a bucurat// textul care cuprinde tot/ ce am/
spus și am/ regretat/ acum/ la lumină/ chiar tot/ ce
am uitat// pentru noi:// textul ce/ cuprinde/ lucrurile/
care nu ar fi/ niciodată/ gândite// apoi// cele după
care/ niciodată/ nimeni/ nu va/ zice/ nimic// textul
care/ pur și simplu/ te-ar cuprinde/ cum astăzi/ te
ar strînge/ din nou/ la piept/ *cineva/ de-un pic/ mai
departe*// acum/ pentru noi:// oameni/ în echilibru/
între/ «o viață/ la care/ nu/ ai/ schimba/ nimic»/ și
tot/ restul,/ nu/ ne/ pierdem/ gândindu-ne;// doar că/
dacă/ există/ ceva/ în afară/ de realitate/ am vrea/ să
ajungem și/ în legătură/ cu asta/ la claritate”, urmată
de nota ALTERNATIV: ↔ *la timpul potrivit*: „ușa
deschisă/ pe care nimeni/ nu o mai (poate) închide//
și singurul/ cuvânt/ în/ stare/ să țină/ piept/ tuturor”.

La suprafață, este vorba despre text. O țesătură infinită de cuvinte (nu mai reiau toată discuția din vremea structuralismului în floare), fatalmente (și voluntar) limitată, pentru a cuprinde doar ceea

ce autorul intenționează să cuprindă. Sau pînza de păianjen a lui Arachne, capabilă să rețină fragmente ale realității și să le extragă esența. Plasa pescarului, instrumentul necesar capturării vietăților din lumea acvatică. La un nivel mai profund, *trecerea*, înainte și după înfăptuirea ei. Un poem/ o poezie a limbajului, a cuvintelor care captează și transmit, în măsura posibilului, realul. Modalitatea de citare nu poate reda paginația originalului, concepută probabil pentru a da seamă de un ritm rapid al vorbirii sau, mallarméanul cuvînt nou, inexistent anterior, și ca și incantatoriu.

La pasul/ poemul următor, *Îmbrățișatele voci*, întâlnim o schimbare de model: cummings & Whitman. Plus, în a doua notă de subsol, primul vers al primei secvențe, *Înțelegerea*, e asociat cu *Alegerea*, plus citatul latin „Lege, Lege, Lege, Labora, Ora et Relege”, tare asemănător cu regula benedictină. În plus, între începutul și sfîrșitul poemului, cititorul parcurge o cale fracționată, progresivă: $1\frac{1}{2}$, $1\frac{2}{3}$, $1\frac{3}{4}$, $1\frac{4}{5}$, $1\frac{5}{6}$, $1\frac{6}{7}$, $1\frac{7}{7}$. Un mic eșantion:

„îți vorbesc în măsura în care îmi vorbești –/ vorbești prin mine,
îți vorbesc.// pot vorbi oricui se apropie./ poți vorbi (prin mine)
oricui se apropie.// *te pot/ face să spui/ ce nu știai că ai/ de spus.*//
eu sunt un fel de a privi/ în tine, prin tine,/ spre orice,// sunt un fel
de a pătrunde/ în tine, prin tine, spre orice dincolo/ de ce/ se vede
(aude/ atinge etc.). sunt – în/ măsura în care îmi dai/ șansa să fiu
și/ îți dau șansa să/ fii mai mult – dincolo și dincoace/ de ce între/
vedeai până să mă/ deschizi, să/ te deschizi în mine (cu tot/ cu
părțile care a/ deschidere nu aduc).// sunt. rămân/ în așteptare.//
nu iau locul nimănui.// sunt poate/ cum vrei.// sunt cum poți/ (fără
ca asta/ să depindă/ neapărat/ doar de tine).

Și finalul, introdus de litera ϕ , simbolul proporției de aur:

„să accepți ca să poți înțelege/ să înțelegi ca să poți accepta/ să
găsești ordinea potrivită/ mai ales când nu e doar una// Vocile/
tale/ conținându-te/ mai limpede fiecare decât cealaltă”.

Încă un exemplu de control, de stăpânire matură a instrumentelor poetice:

„în mâna ale cărei degete sunt cele cinci simțuri nu/ ne-am simțit strânși aproape niciodată/ în coerența fie și labirintică a tot ce se putea/ întâmpla credeam chiar credeam cu// mai multă atașare decât am manifestat vreodată/ față de informația procesată/ din-spre ce am văzut auzit mirosit atins gustat// ca o coloană corintică întinderea dintre posibil și adevărat/ se degrada/ cu tot mai puține efecte *nu* putea să treacă în locul lui *da*/ în mâna căreia cele cinci simțuri îi sunt degete/ strânși nu ne-am simțit aproape niciodată/ o dată o dată doar o dată/ mâinii i-am fi scăpat măcar cât ține să pocnești din degete” (*Anamnez(i)A*).

Bineînțeles, se pot găsi și alte influențe, declarate (John Cage) sau implicite (mi s-a părut că văd silueta lui Montale într-un poem), bineînțeles că, de la bun început putem vedea modelul de lectură non-secvențială introdus de *O ARUNCARE DE ZAR* a lui Mallarmé, bineînțeles că...

Și n-am adus în discuție structura, gândită, echilibrată a cărții. Mă gândesc doar că lui Alexandru Mușina i-ar fi plăcut să-l aibă student la cursurile lui de scriere creatoare. De asemenea, cred că modelele sale, dincolo de marea poezie a lumii, cuprind și doi însemnați poeți din Moldova, Em. Galaicu-Păun (redactorul său de carte, de altfel) și Alex Cosmescu. Un debut cu totul și cu totul ieșit din comun și un poet în care am încredere.

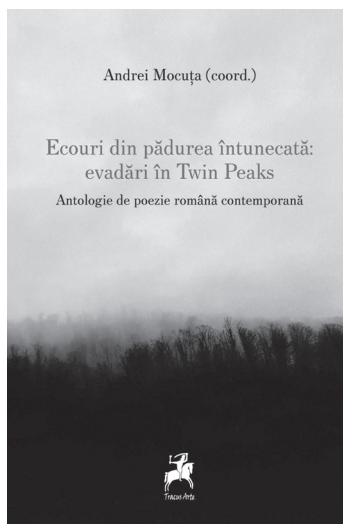
Vasile Dan

Prima antologie de poezie română contemporană în romgleză a apărut¹

SLAVĂ DOMNULUI că a apărut. Antologia asta. Ea trăia în subterana vieții noastre literare, în *underground*, cum s-ar spune în romgleză. Adică acolo, fără filtrarea prin lectură, fără receptarea fie a cititorului, mai ales a cititorului profesionist și responsabil, fie a celui în varianta de critic literar. Literatura, niciodată, și cu atât mai mult astăzi când mijloacele de comunicare și scriere s-au sofisticat, nu poate sfida recenziile din revistele de cultură calificate literar prin experiențe și personalități, prin cronici literare (mai ales astea sînt cele mai antipatice pentru noii poeți – deja nici măcar noi, căci nu mai sînt nici ei prea tineri autori, cei din ultimele două-trei decenii postdecembriste). Unii mai cred că poezia, cultura însăși începe doar acum, odată cu ei. Formula

¹ Andrei Mocuța (coord.), *Ecouri din pădurea întunecată: evadări în Twin Peaks*. Antologie de poezie română contemporană, ed. Tracus Arte, 2024, 242 p.

prin care se lansează „Antologia de poezie română contemporană” este una șocantă: ea se raportează exclusiv la un serial de televiziune de după 1990, *Twin Peaks*, realizat de două nume sonore și fascinante din zona filmului misterios și transreal, David Lynch și Mark Frost. Firește, cu personajul feminin, Laura Palmer, care a sedus și seduce mai ales autoarele, cu potențele ei fascinante de feminitate, de erotism, de relaxare libertină, de stil de viață sfidînd orice îngrădire. Treizeci de autori răspund provocării lansate de „coordonator”, de Andrei Mocuța (n. 1985). El concepe absolut „original” antologia. Nu se oferă niciun detaliu biografic, bibliografic, referințe critice, academice, de orice altă natură. E fără precedent în editarea unei antologii autentice și, firește, precum conținutul ei liric, o provocare. Inițiatorul „antologiei”, Andrei Mocuța, își invită autorii incluși în ea să-și prefăteze singuri poeziile cu un fel de autoportret în gen *Twin Peaks*. Adică atemporal, asocial, nonbiografic, dar cu un exces, cu o intensitate de trăiri intime și, dacă se poate, și s-a putut, misterioase. Menționez că între cei treizeci de autori s-au strecurat, prin îngăduința celui care a coordonat „antologia”, trei nume oarecum, cel puțin biografic, ca vîrstă, exterioare grupului: Romulus Bucur (n. 1956), Gheorghe Mocuța (n. 1953-d. 2017, tatăl lui A. M.) și Lucia Cuciureanu (n. 1949), dar toți trei cu empatie vădită și practică

în presă pentru grupul cu pricina și direcția lui lirică polemică la orice precursori.

Să trecem la autorii și textele lor publicate într-o ordine neprecizată de coordonatorul „Antologiei de poezie română contemporană”.

Ea începe cu o poezie scurtă, cinci versuri, în limba engleză, fără titlu, un fel de autoportret extrem de sincer, semnat *Livia Ștefan*: “I’m the shimmering jar of gin/ in a deserted night/ almost against myself/ But I have a full life, I really do/ Look at the view.” (p. 9). După micropoemul în limbă engleză autoarea dezvoltă amply poeme cu și despre misterioasa și fascinantă Laura Palmer, cea din *Twin Peaks* : „ (...) ce face sexul nostru cu populismul la vedere/ sexul nostru fanatic/ sexul neinteresat de istorie sexul nostru burghez pasionat/ de extrema stângă și extrema dreaptă/ ce face sexul nostru incoerent pudibond/ pentru noi care ne umplem de cumsecădenie/ ne întoarcem privirea și trecem rapid mai departe// o lumină ni se plimbă pe corp îndoiiți cum suntem de bere și gin (...)” etc. etc. (p. 11).

Poetul *Romulus Bucur* publică extatic în acest febril peisaj feminin, cinci „poeme apocrife”. Specifice stilului său insidios senzual erotic.

Teodora Coman se prezintă în antologia de poezie română echilibrat, *fifty-fifty*, adică: “where is blue velvet?/ pe wikipedia, Bobby Winton e o pagină inexistentă,/ dar pașii piticului se potrivesc perfect pe melodie./ omul potrivit în soundtrack-ul nepotrivit/ sau nu? ” (p. 30).

Ovidiu Baron se autodefiniște pe sine astfel: „... Sunt obsedat de insule. Îmi joacă feste memoria. Uneori nu știu cine mi-a dictat un poem sau o poveste, mai ales dacă sunt despre mine.” (p. 35).

Cosmin Perța se aut prezintă cititorului ținând cu o sinceritate dezarmantă. Totuși, spre deosebire de alți confrăți din antologie, coerent: „Țipă, Perța, țină cu vocea ta atonală,/ Cu toate stridentele,/ Niciodată vocea ta nu va semăna cu/ vocea pe care vrei să o auzi atunci când te auzi în mintea ta/ așa că țină (...)” (p. 45).

Alin Ioan avea 8 ani și jumătate când *Twin Peaks* și-a avut premiera. Așa că publică acum în „antologie” un adorabil poem românesc: **Poemul lui Lynch**. „da al cui ești maică din *Twin Peaks*?! // al lui *esoteric dark satirical soap opera, neo-noir melodrama/ that magically captures the spirit of America itself./ yourself./Elaborate on that*” (p. 60).

Pînă și *Gheorghe Mocuța*, care n-a empatizat, cît a trăit, cu fenomenul *Twin Peaks*, ci doar după, cu David Lynch, scrie un poem intitulat *desolation road (under the sycamore trees)*: „...te răsucești acum în memorie/ ca într-o celulă a condamnatului: o amintire spală pe alta” (p. 66).

Simona Constantinovici e mai reticentă în aut prezentare „În-cerc să înțeleg. Subliniez, rescui, traduc.Valul care se ridică e mai mare ca noaptea” (p. 71).

Florin Hălălău scrie un micropoem care poate are sau nu legătură cu tema impusă de antologator, *Twin Peaks*: „**Joc în doi** – îi simți respirația/ în ceafă/ sacadată/ ca răsul metalic/ al bufniței// n-ai fost tu/ de data asta/ mai trage o carte” (p. 79).

Lucia Cuciureanu, într-un poem („Ziua 4”), își provoacă fanii reali sau închipuiți: „Las moștenire fanilor mei/ câteva vise ne-împlinite,/ poate ei vor închide cercul/ desenând în culori vii (...)” (p. 90).

Robert Șerban afirmă într-un poem, nici mai mult nici mai puțin, că a fost coleg cu Laura Palmer înainte de revoluția din Timișoara anului 1989: „**Executarea**: coincidența face să fi fost

coleg/ cu Laura până în iunie 89/ v-ați mai văzut în trecere/ la sfârșit de septembrie/ apoi n-ai mai știut nimic de ea/ ai dispărut între cei 1472 de oameni în verde/ ce executau ordine/ în UM 01047 ” (p 100).

Oana Cătălina Ninu se recomandă singură, cititorilor și eventualilor istorici literari: “Working-class writer, mother & manager. Scrie poezie de când se știe” (p. 107). De exemplu, chiar în primul poem: „**în fiecare seară în somn** rup simetric cearșaful sunt/ femeia foarfecă mă bag goală în plapumă și încep studiile de estetică”, și încheie astfel: „atunci nu-mi voi mai băga scobitori în ochi/ nu-mi va fi frică să adorm pe hoitul meu de ieri” (p. 108).

Andrei Dósa, alteori un poet interesant, publică în antologie un surprinzător poem patriotic-ardelenesc, firește, intitulat expresiv: **480551**: „Portal ultra rar/ ceainicul bolborosește/ scuipe oase pe pește susține că am/ un agent de legătură/ în Țara Moților/ Tulnicul răsună ritmat/ în aerul contaminat” (p.118).

Cătălina Bălan – la fel, nici despre ea nu avem nicio referință biobibliografică – are viziuni șocante: „este un iceberg/ sculptez cu atenție/ mi se face frică/ observ cum strat după strat/ gheața se topește/ și prin ea se vede/ o bucățică/ roșie/ fierbinte/ de carne” (p. 121).

Ionuț Cheran spune despre sine că „Am apărut la întristarea a două umbre necunoscute”, că „prin sânge îmi curge numai blues/ Iar singurătatea mea vrea neapărat să mă îngroape” (p. 127).

Teodora Vasilescu își face, firește singură, o încântătoare auto-prezentare: „sunt teodora 26 oarecum înaltă iubitoare calmă fericită sedată./ ascendent în scorpion nimic extrem/ doar/ întunecat/ *sunt tot eu*. i-a fost dor de mine? ce mai faci?/ aici e doar despre amânare/ așteptare/ și uitare” (p. 133).

Constantin Buduleci pare pur și simplu un nostalgic al vieții din timpul serialului adorat *Twin Peaks*: „cel mai des puricii se

așezau/ între mine și televizor/ sunt singurele vietăți electrice/
care au dispărut odată cu modernizarea/ și e păcat să nu știe co-
pii/ cum arătau puricii la televizor” (p. 143).

Nici pe *Savu Popa* serialul miraculos nu l-a lăsat rece: „**Odih-
nește-te în durere** – După ce stingi/ Becul./ În *Twin Peaks*,/
Mai rămâne ceva/ în întunericul/ Prea dens,// Ceva ce îți ustură
ochii/ Îți umezește pielea,// Un cui pe care nu-l mai poți/ Scoate/
Și care-și răstignește/ Carnea pe fiecare os.// O amprentă/ Rătă-
cită/ În jur, / Pe care nici/ Ploaia/ Nu o poate/ Șterge.” (p. 150).

Răzvan Țupa vede ca o predestinare, precum din *Twin Peaks*,
că s-a născut și a trăit doar în orașe cu inițiala B: Brăila, Buftea,
Bușteni, București. Păcat că atunci când a văzut serialul minunat
era doar în clasa a XII-a.

*Andrei Zbîrne*a e „Născut în 86 în Urziceni, dar adoptat în
(stil mafiot ca-n) 98 de Berceni. Jurnalist, copywriter, câteodată
poet(...) Coordonator al proiectului de recenzii Kooperativa
Poetică. Membru al PEN România. A fost expus fenomenului
Twin Peaks prin 1992, când era difuzat pe TVR” – ne spune
autorul însuși în autoprozentare (p. 161).

Ana Săndulescu se întreabă într-un poem: *Cum să spulberi
un oraș?*, fiindcă „Fiecare oraș poartă o existență fragilă,/ în inte-
riorul căreia înfloresc putregaiul,/ și de mâna acestui *om*, răul o
să crească magnific într-adevăr.” (p. 175).

Christian Bistriceanu e de o franchețe cuceritoare, El scrie:
„– alo/ bună ziua domnule Lynch. Tocmai scriam un poem des-
pre cum nu ne-am întâlnit niciodată.” (p. 179).

Despre *Anastasia Coste* doar atât, firește, citind-o: „Născută
la umbra unui munte mic, într-un an cu alegeri prezidențiale”
(p. 185).

Andrei Petrea: **plot armor** – “it’s a dog-eat-dog world there/
mi se vânau greșelile/ în față aștepta un polițai/ căpățâna/ să-mi
zboare + ca lui/ bobby peru” (p. 196).

Nicoleta Șimon spune totul: „... Lumea mă știe drept copilul care nu doarme niciodată între 12 și 3 noaptea.” Și „Titlurile poeziilor le-am găsit într-o cutie de ciocolată în formă de iepurași.” (p. 197).

Marius Florea își face și el un autoportret, pardon, un *selfie*: „Sunt un pervers ghidat prin cinematografie de Žizež. Privesc lumea idilică de la firul ierbii, simțind cum dedesubt mișună sinistru realul” (p. 205).

Felix Nicolau „este un scriitor calm și acid, conștient că nu are rost să joci pe viață și pe moarte jocuri deja făcute.” „În concluzie, un ipochimen care apără bunul-simț în viață și riscul complet, dar justificat, în artă” (p. 209)

Cristian Vicol „Scrie – după cum mărturisește – doar noaptea, lamentații. Un fragment din **Lamentația 2**: „îți dezlipești bănuții de pe ochi/ și îi pui pe noptieră, apoi te întinzi lângă nimfă,/ ești un taur alb și docil,/ te apleci să o săruți,/ și îi simți buzele amortite,/ iar baldachinul scârțâie./ o! cum scârțâie” (p. 218).

Alexandru Roșu, descrie prohodul poeziei de pînă la generația sa, adică cea inclusă în această antologie. **Cineva spârgea vasele în chiuvetă**: „era un pitic urcat pe un scaun// și zicea// poezia s-a schimbat/ nu mai merge cu rime/ cu ador și amor/ cu suflete/ domnițe/ tristeți zaharisite/ nici măcar cu flori albastre// romanticul s-a pripășit/ creierul i-a fost mâncat de vulturi/ țeasta spartă de o cărămidă// nu mai merge așa/ lumea s-a schimbat/ avem trenuri de superviteză/ avioane care depășesc/ viteza sunetului: TGV, boeing, mach 1,2,3/ avem televizoare și computere/ gadgeturi și telefoane inteligente/ avem noi spații virtuale/ rețele de socializare/ tăguiri, salutări și exclamații/ totul e altfel/ lumea se mișcă/ e pe fugă... ”. Și reevaluarea continuă. E adevărată mistuire a vieții, cu toate ale ei, pînă la ei, la noua generație.

Andrei Mocuța, în sfârșit, cireașa de pe tort a acestei șocante generații *underground*: “*is it future or is it past?//* trecutul/ e un mâner de sicriu pe care/ îl prinzi/ îl ridici/ și apoi îl lași din mână” Oare? Ne întrebăm și noi, cei încă în viață, oricât s-ar mira ei. *Cancel culture?* Cultura română a mai trecut parcă prin așa ceva, pe la 1848. Bonjuriștii, vi-i mai amintiți? „Ai noștri tineri la Paris învață,/ La gît cravatei cum se leagă nodul ...” Acum îi avem pe hauduiuduiști (*how do you do-iști*). Nu cred nici acum, cum generația adevărată, de la 1848 n-a crezut nici ea, în perimarea limbii și a literaturii române. Dar văd că uneori, ciclic, istoria se repetă.

Horia Al. Căbuți

Altceva, altundeva

Infinitul – locul unde încercăm să ne adăpostim de spaimele finitului. Doar că se dovedește prea strâmt pentru proporțiile spaimelor.

*

Horia Al. Căbuți,
prozator, traducător, eseist

Dacă ar fi conținut o frântură cât de mică de realitate, infinitul ar fi căpătat în mod sigur un nume al său în vreo limbă a Terrei, sau cel puțin a Occidentului. Aristotel spunea pe bună dreptate că el nu poate exista decât în potențialitate, nicidecum n-are cum fi actualizat. Iar Hermes Trismegistul a fost mult prea ocupat cu denominarea puzderiei incalculabile de părțicele ale concretului ca să mai aibă vreme și pentru virtualități. Astfel, incognoscibila nelimitare a tot și

a toate a rămas să fie rostită exclusiv prin formule apofatice. *Infinites, infinito, infinitus, apeiron, unendlich, beskonechnyy, végtelen, nieskończony* etc., etc. Ele conțin toate câte o particulă de negație atașată termenului principal de finit, sfârșit, limitat (e posibil ca limbile asiatice să ofere câteva excepții pe alocuri, însă raportarea răsăritenilor la univers este una aparte, una ce în principiu neagă consistența realității, realitatea însăși fiind cea care ține mai degrabă de virtualitate).

Cum putem așadar conceptualiza o noțiune care este prezentă doar prin negație? Probabil, la fel, prin negație. Infinitul *nu* este o mărime. Infinitul *nu* este un fenomen. Infinitul *nu* este un predicat. Infinitul *nu* este...

Infinitul doar... tace.

*

Una singură dintre operațiunile matematice care chinuie tihna infinitului mi se pare cea mai stranie, mai stranie decât toate celelalte. Dar care celelalte, mai mult sau mai puțin inteligibil, mai mult sau mai puțin cinic, nu te scot totuși din țățâanii cifrelor și simbolurilor, lăsându-ți un crâmpei de aer să respiri, să privești în jur, să contempli un pic peisajul și nematematic. Să speri... Însă cea tocmai pomenită îți taie răsuflarea fără menajamente. Iat-o:

$$\infty \cdot 0 = R$$

Transliterat, infinit înmulțit cu zero este egal cu orice număr real! *Orice* însemnând, în fapt, *toate*.

Toate numerele reale sunt astfel niște fanteze. Niște existențe orbecăite, spectrale, care rezultă din adulterul ireverențios al ceea ce nici nu poate fi exprimat cu ceea ce n-are ce exprima. Al ceea

ce depășește puterile imaginației cu ceea ce exclude inclusiv imaginația. Coborând pe linia gândirii crotonezilor pitagorieni, care vedeau doar numere în structura fundamentală a lumii, întreaga realitate unde viețuim este ceva similar: o rostogolire a necuprinsului către nimic. A „neantului pur” (G. Călinescu) în suspectă – dar voluptoasă – acuplare cu pura absență.

Poate că dacă $\infty \cdot 0$ ar da ori ∞ , ori 0, ori cine știe ce altă trăsnaie hieroglică venită din oareșce sfere insondabile, cum pare mai firesc și mai omenesc, și nu s-ar amesteca atât de brutal în slăbiciunile noastre, lăsând R-urile în geneza lor prozaic-păcătoasă, Realul ar fi un pic mai frecventabil...

*

„Orice infinit este, într-un fel pe care nu îl putem exprima, finit pentru Dumnezeu, deoarece nu poate fi mai presus de cuprinderea cunoașterii lui” (Sf. Augustin, *Despre cetatea lui Dumnezeu*). O asemenea apoftegmă merită totuși o încercare de exprimare, chiar și sortită incompletitudinii, având în vedere că nu se mulțumește, așa cum ar fi de așteptat la autorul cu pricina, cu expedierea elaborată către ambiguitățile dogmatice, ci coboară, indirect dar explicit, tocmai în teoria numerelor. O serie infinită terestră, în judecata augustiniană, se transformă într-o serie finită cerească. Înseamnă că Dumnezeu îi poate adăuga o unitate, obținând o nouă mulțime finită care, în economia pământească, devine un nou nivel al infinitului. Raționamentul poate continua similar la nesfârșire. Joaca divină cu finitul se transformă astfel la noi într-o desfășurare suprapusă de infinituri, dintre care cel superior le include mereu pe cele inferioare. Infinitul nu mai reprezintă

astfel o singularitate, ci o construcție stranie cu multiple etaje. Ideea a declanșat, un mileniu și jumătate mai târziu, revelația unui scriitor matematician neamț născut în Sankt Petersburg. Georg Cantor (1845-1918) a postulat serii infinite succesive obținute inițial din mulțimea simplă a numerelor naturale la care se adaugă ea însăși, rezultând astfel un infinit de ordin superior. Mulțimea dublu infinită dedusă se adaugă din nou pe ea însăși structurii prezente și se mai înalță astfel un nivel. Iar etajele înșesate de infiniti orizontali încălecați se urcă și se tot urcă, asemănător Babelului, către intangibilitatea, către nesfârșirea înaltului.

La publicarea acestor idei s-a stârnit instantaneu o mișcare de revoltă extrem de agresivă și imorală dinspre toate numele importante ale matematicilor vremii, personalități ce nu puteau accepta neunicitatea infinitului. L-au hărțuit la modul imund până și-a depus definitiv uneltele matematice.

Pentru creierul omenesc lupta cu infinitii nu e lipsită de traumatisme. El n-are puterea „miracolului”, nici instrumentele transcendente de a măslui infinitul în finit. Augustin, orientat și abil, a savurat joaca divină cu seriile „finitizate” în tihna eterică a altarului. Cantor, cu mult mai încrâncenat, și-a plătit nebunia bătaliei cu infinitatea infinitilor prin sanatorii psihiatrice.

*

Una dintre cele mai spectaculoase abordări ale problematicei infinitului o găsim în prima antinomie kantiană a rațiunii pure. Teza afirmă că lumea are un început în timp și e limitată în spațiu. Antiteza ne spune că lumea e infinită și în timp, și în spațiu.

Demonstrațiile, imbatabile, tipice mărcii gânditorului din Königsberg, merg pe schema reducerii la absurd. Adică a forțării ipotezei contrare care va conduce în final la o concluzie falsă, validând astfel drept adevărată ipoteza inițială. Ambele dezvoltări se bazează pe ideea imposibilității existenței lucrurilor într-un spațiu și un timp vide, spațiul și timpul înseși fiind emanații ale fenomenelor, condiție a devenirii lor. Doar că, într-un caz schema se aplică doar la capetele manifestării limitate a spațiului și timpului pline, iar în celălalt, la ansamblul care, fiind permanent neîncheiat, nu permite o sinteză totalizatoare a fenomenelor. Două rezoluții opuse, două demonstrații divergente impecabile elaborate de o singură rațiune. Semn de supra-forță, ori de esențiale slăbiciuni camuflate? Majoritatea se vor repezi, probabil, să îl admită pe al doilea. Chiar dacă failibilitățile, dacă există, se ascund energic. Dar nici primul nu e de adoptat necondiționat, chiar dacă sub condeiul lui Kant logica rațională se deschide precum o floare rară și prețioasă.

Este deci rațiunea atotputernică? Poate ea dovedi orice? Chiar și contrariile flagrante, în suplețe logică și grație conceptuală, pătrunzând până acolo unde Nicolaus Cusanus spunea că toate opusele se înfrățesc? Fiind un arbitru absolut în supravegherea „luptei lor, libere și netulburate”? Ar însemna să fie infinită, în pofida faptului că ea însăși este un fenomen care n-ar subzista în vidul kantian spațio-temporal. Pentru că numai la infinit, conform aceluiași umanist renescentist din Renania, se contopesc contrariile, tot acolo unde se întâlnesc și curbele asimptotice.

Dar nu, rațiunea nu este infinită. Nici ca forță de penetrare în nemărginit, nici măcar metaforic, ca supremație cantitativă a raportării individului la globalitate. Realitatea ne demonstrează zi de zi, an după an, mileniu după mileniu, că ea se împuținează

în lume, în pofida abstractizării și complexificării ei accentuate. La modul cel mai vizibil posibil. Or, infinit minus ceva ar trebui să rămână tot infinit...

*

Este infinitul reproductibil? Reprezentabil, dincolo de abstracțiuni și concepte, prin artă? Avem un exemplu magnific, tocmai în curtea noastră, aproape de tot.

„Brâncuși este însă singurul care înțelege forța simbolică extraordinară pe care o sinecdocă o poate atribui obiectului astfel prezentat: el nu sculptează păsări, ci zborul lor, nici pești, ci plutirea” (Sorin Alexandrescu, *Observator cultural*). Materia, în prelucrarea artistului, își pierde substanțialitatea, se decorporalizează, devine predicat, se preschimbă în mișcare. Atomii, în energie pură. Cristalul, în străfulgerare. Care ar putea fi atunci sinecdoca cea mai potrivită pentru *Coloana infinitului*? Ascensiunea? Echilibrul? Extazul? Grandoarea? Ori-care și niciuna în mod special. O subtilă analistă elvețiană a fenomenului artei îndreaptă semnificațiile înspre sonor: „*Coloana* este aidoma recitativului liturgic al muzicii gregoriene” (Carola Giedion-Welcker). Am formulat intenționat „înspre sonor”, nu spre armonie, căci cântarea gregoriană este monodică, austeră, apăsătoare. Nu împletește acorduri, nici nu țese polifonii. Doar îngână melosuri seci, liniare, mai degrabă ca niște abscise decât turbioanele învăluitoare ce caracterizează îndeobște muzica occidentală. Tocmai acestea sunt poliedrele de oțel brâncușiene înșiruite vertical și care nu ne pot duce cu gândul decât la „solidele” lui Platon ce materializează minimalist Ideea, înălțându-se precum un pilon al boltei. Către acolo unde

sălășluie și Ideea, dar și infinitul. Precum o susținere a ceea ce nu necesită susținerea. Dar și dincolo de depărtări, dincolo de vizibilul atmosferic, întrucât ultimul segment este retezat pe la mijloc, conferind sugestia că întreaga structură străpunge limita, trece dincolo, dinspre vizibilul stereotip spre nevăzutele eterne. Spre ceea ce ochiul omenesc nu poate desțeleni. Acolo unde penetrează, eventual, doar puterea cântului gregorian. *Acolo unde se aud nevăzutele*. Căci coloana este și o coardă celestă din care vântul smulge adesea scâncete. Avântându-se până acolo unde doar pasărea măiastră cutează.

Cine putea oferi o imagine mai vie a înălțimilor nevăzute, teritoriu exclusiv al sculptorului român, decât un mare poet-filosof?

„Înalță-te fără sfârșit,
dar să nu ne descoperi niciodată ce vezi”

(Lucian Blaga, *Pasărea sfântă*).

Este precum o rugăciune apofatică (în loc de rogu-te să..., rogu-te să nu...) scoborâtă din filosofia poetului, o filosofie a Misterului care nu se poate – și nici nu trebuie să se poată – dezvălui privirii aspirantului la cunoaștere.

Arta nu operează cu ecuații. Nici cu intervale deschise. Nici cu geometrii euclidiene, chiar dacă uneori îi utilizează progeniturile. Dar ne-a oferit o minunată determinație, tot apofatică, a infinitului: el *nu* este vizibil.

*

E mare infinitul? Indiscutabil. Nu mare: colosal, gigantic, co-pleșitor. E cel mai mare „obiect”, mai mare decât e capabilă orice imaginație ce încearcă să opereze cu predicatul „mare”. Există

însă opinii contrare. Demiurgica intuiție a lui Galileo Galilei susține, într-un straniu dar inatacabil fel, opusul. Argumentarea este cât se poate de simplă. Orice număr finit poate fi ridicat la pătrat, obținându-se un număr mult mai mare, însă și el finit. Iar dacă și acesta e ridicat la pătrat, rezultă din nou un număr, imens, incalculabil de mare, finit de asemenea. Cu cât numărul inițial e mai mare, cu atât pătratul său va fi împins mai departe în seria numerelor finite. Cu alte cuvinte procedeul extinde imens, exponențial, spațiul aferent înșiruirii numerelor finite. Spațiu care, undeva, dincolo de gând, ar trebui să se plece în fața măreției infinitului. Este însă doar un marș către linia orizontului ce nicidecum nu se apropie, în pofida milelor înghițite, ba mai degrabă se îndepărtează. Vizionarul proscris italian, prin vocea personajului său Sagredo, concluzionează: „apropierea de numere din ce în ce mai mari înseamnă o *depărtare de infinit* (subl. n.)” – *Dialog despre cele două mari sisteme ale lumii*. Logic, dar stupefiant.

Deci... e mare? Nu e nici mare, nici mic. *E altceva, e altundeva!*

...un baros izbește într-o bucată de metal. Zgomot deranjant. Închidem geamul. Este mărită amplitudinea sunetului. Devine asurzitor. Ne astupăm și urechile. Apoi volumul crește încă o dată și încă, și încă o dată. Până când vibrațiile izbiturilor sfărâmă toate geamurile de pe planetă. S-a izbutit obținerea apogeului, s-a stârnit puterea invincibilă a stihiei sunetelor. Ea însă poate crește și pe mai departe până produce fisuri și în mantaua lunii. Și până dincolo de tăcerea sistemului solar. Producând apocalipse cosmice.

...dar nu va plămădi niciodată muzica. Muzica e *altceva, altundeva!*

*

Întrebarea poate fi pusă și pe revers. Cât de mic este infinitul mic, acela care-l desparte pe zero virgulă zero, zero, zero... – câți nu se pot rosti nici într-o viață de om – având un firav unu aruncat la coada răbdării, de zero simplu? Simulacrul de răspuns se poate obține prin aceeași metodă galileiană. Când ridici la pătrat un număr cu niște zerouri după virgulă, numărul de zerouri se dublează, azvârlind rezultatul, iarăși, în depărtări finite (chiar dacă sunt poreclite infinitezimale) tot mai de negândit. Deci nici ăla micu' nu-i cu nimic mai firav decât cel mare, acceptând, trândav, evaluările cantitative.

Doar că aici, în străfundurile fiecărui punctuleț al lumii, lucrurile sunt mai complicate. Căci după 35 de zerouri după virgulă, ceea ce înseamnă micimi de miliarde de ori mai mici decât diametrul atomului, se intră în altă lume (lumea Planck, pentru cunoscători; am mai dat indicii prin alte texte din prezenta revistă despre această indigestă „fantasmagorie”; nu mai obosesc cititorul încă o dată cu ea; îl rog doar să o ia ca atare). E o lume alcătuită altfel, în care formulele matematice adorm stoarse de vlagă pe pragul porții de intrare. O lume în care timpul nu mai curge în unde molatice precum fluviile de câmpie, ci se rostogolește în cascade furibunde. În care zerourile nu se mai înșiruie placid în ordine cazonă, ci devin minuscule nebuloase nestatornice hoinărind pretutindeni, hârjonindu-se și tachinându-se ca într-un circ al histrionilor. În care molcomul mișcării se metamorfozează în vibrații nestăvilite, unde totul este o tremurare de goluri, de inexistențe cu parafă de întruchipare. O lume a neliniștii esențiale. Nicidecum asemănătoare neliniștilor

noastre metafizice care năzuie înspre zări armonioase și calde. Ci a neliniștii-neînfrânare, a neliniștii-neodihnă, a tremurului abisal, a vibrației termitice. A instabilității oceanului a-possibilului în care nici cugetul nu poate arunca ancora. A nestării ca metastare, ca (i)logică a ipostazelor blând-neajutorate ale substanței. O imnică a nicăieriului, o contrapunctică lipsită de punct, fibri-lație a arpegiului.

...acolo unde farmecul flautului se preschimbă în *rex tremendae*...

*

Creierul trebuie pus mereu la corvoadă. Altfel, finitul năvălește peste noi ca o fiară cu mii de capete. Minte omenească demonstrează o irepresibilă abilitate în a inventa tehnicile aferente. Matematica potolește nesfârșirea mulțimilor prin zgândărirea numerică a insolenței infiniților. Filosofia izbește cu paloșul conceptelor direct în armăturile nelimitării. Poezia, mai delicată, își trimite sărutul tandru înspre boltele nemărginirilor simțirii. Rugăciunea, perseverent-timorată, conturbă pios programul legal de odihnă al prelungitei Zile a Șaptea.

Fiecare dintre ele, în fapt, este un rechizitoriu la adresa certitudinii finitului. Dar și o pledoarie pentru incertitudinile infinitului.

*

Știi că nu știi, paradoxul socratic binecunoscut, poate fi extins – și este extins cu redutabilă ingeniozitate de Ioan Buduca

– în ograda literaturii noastre. Ioan Budai-Deleanu: „și te uiți până vezi că nu-i mai vezi” (*Țiganiada*). Contextul este diferit, dar semnificația camuflată rămâne. *Văd că nu văd*, precum la apoftegma atenianului, vizează împingerea acțiunii (cognitive/senzitive) dincolo de pragul posibilității, al adecvării ei, până în aria imposibilului. Dacă aș ști doar până la limita lui a-mai-putea-încă-ști-ceva, dacă aș vedea până când cea mai slabă percepție vizuală este încă operațională, paradoxurile respective n-ar mai fi paradoxuri, ci simple poncife. Dar știu/ văd dincolo de granița executivă a știutului/ văzutului, până acolo unde verbele, formal, se neagă pe ele însele. În fapt, până acolo unde afirmația devine nu negație, ci imposibilitate a afirmației.

Extinderi ale algoritmului de oarecare interes se mai pot face. *Gândesc că nu gândesc*. Poate fi o sinteză simplificatoare, evident, dar nu simplistă, a doctrinelor yogice. Una dintre primele cerințe ale practicienilor acestor metode este eliminarea gândurilor. Gândirea este principalul impediment în obținerea situării pe nivelele de concentrare superioare (*samādhi*) pentru că, în fapt, omul „propriuzis nu *gândește*, ci *se lasă gândit* de către obiecte” (Mircea Eliade, *Patañjali și yoga*). Yoginul trebuie să înlăture acest major neajuns (pe lângă multe altele) și să izbutească să se concentreze asupra unui singur punct, realizând o stare mistică de iluminare, de fericire, de comuniune cu universul. Întrebarea firească a „cârcotașului” născut și format în Vest este următoarea: această „trezire”, această „eliberare” nu este la urma urmei tot o gândire? Nu se obține și ea prin intermediul conexiunilor sinaptice? Prin electro-chimie dezvoltată în rețelele neuronice? Sau, cumva, e rodul mușchiului miocardic? Ori al bilirubinei? Odată ce gândirea a apărut în lume ea nu mai poate fi eludată. Nici prin voință, nici prin asceză, nici

măcar prin paradox. În regulă, ar putea fi stăvilită, estompată, păcălită. Dar nu amputată. A nu gândi e un fel de-a spune a nu fi, inversând silogismul cartezian.

Scriu că nu scriu. La cine altul se poate aplica acest calambur dacă nu la Proust? În căutarea..., șase imense volume în care romancierul scrie cum de fapt nu poate să scrie. Cum își pândește apatia vocației navigând debusolat printre istorii, rememorând gustul prăjiturilor copilăriei, dramele iubirilor ratate, al geloziiilor culminative, snobismul sclipitoarelor sa-loane nobiliare ori întâlnirile faste cu artiștii vremii. Toate sub semnul neputinței creației, sub disperarea neizbânzii, sub oftatul dezabuzat al eșecului: „Dacă aș fi putut cel puțin să încep să scriu!” (*Guermantes*). Vine însă intempestiv și volumul al șaptelea. O banală împiedicare pe dalele pavajului, fără consecințe fizice, provoacă o conversie mentală asimilabilă – ca mecanism – celei augustinien: „Cele ce mă copleșeau o clipă mai înainte în privința vocației mele literare... pieriseră ca prin minune” (*Timpul regăsit*). De acum nu mai „scriu că nu scriu”, ci „scriu că voi scrie”. Rezolvarea în roz, previzibilă și domestică, în pofida lamentourilor despre timp – meritoriu construite – de sorginte bergsoniană, certitudinea triumfală, izbăvitoare, anulează brutal aroma tare și metafizica tulburătoare a incertitudinii.

(Ernesto Sábato spunea că elvețienii au ratat ratificarea unei drame naționale în clipa când Wilhelm Tell a nimerit mărul; similar, dacă Proust se abținea de la *Timpul regăsit* – sau făcea din el un text de sine stătător – literatura franceză dobânda un scriitor copleșitor. Așa, se mulțumește cu unul foarte mare...)

Știu că nu știu, văd că nu văd, gândesc că nu gândesc, scriu că nu scriu – în fapt sunt niște formule istețe (citește șmecheroase) întru a stingheri lânzezeala infinitului. Căci împing contrariile

până în luxurianta sa anticameră. Dezvăluindu-i neputința de a se manifesta în absența ustensilelor finitului. Doar și terminologic, infinitul e un nonsens fără finit.

*

Infinitul este grandios, mirabil, mistic, de negândit. Dincolo de geometrii și judecăți. Dincolo de sensibilitate și viziune. Dincolo de vis și de plecăciune.

Certamente ne e profund recunoscător că l-am făcut posibil...

Cosmin Victor Lotreanu

Iubirea secretă a lui François Mitterrand

Scrisorile unui Președinte îndrăgostit
(partea a III-a)

“Îți port o iubire profundă și fără sfârșit. Aceasta va dura până voi muri și nu doar până la terasa cafenelei în fața căreia te-am așteptat cu disperare. Plouă acum, plouă pentru a ne frânge inimile. Este timpul, iubita mea, de a crede împreună în lumina soarelui.”¹

ATREIA ȘI ULTIMA PARTE a seriei de articole consacrate scrisorilor lui François Mitterrand către Anne Pingeot își păstrează aceeași notă suavă dar în egală măsură fortificată de o iubire la fel de mistuitoare în care, cu trecerea timpului, se întrezărește

Cosmin Victor Lotreanu,
eseist

¹ François Mitterrand, “Lettres à Anne”, 1962-1995, Ed. Gallimard, 2016, sursă bibliografică principală a articolului; pag.1133, 18 octombrie 1979.

și mai apoi devine palpabilă iminența finalului existenței pământeste a celui îndrăgostit. Iată bunăoară cuvintele scrise de François Mitterrand, să recunoaștem înduioșătoare pentru că aduc cu ele însele melancolia unui amurg ce, nici acesta, nu poate însă obtura puterea iubirii: „Da! Îmbătrânesc, ce descoperire! Deseori mă simt obosit și te lipsesc de această tandrețe care reprezintă lumina iubirii. Mă simt istovit, mai repede ca ieri... Îmi doresc să fiu capabil nu doar să te iubesc mai mult, ci să te iubesc pur și simplu... Te voi iubi până voi muri. Nu mai am timp pentru a-mi cenzura dragostea pe care ți-o port.”²

Este de remarcat faptul că, odată cu alegerea lui François Mitterrand în funcția de președinte al Republicii Franceze (mai 1981), scrisorile se răresc doar pentru faptul că cei doi îndrăgostiți vor petrece mai mult timp împreună, la Paris, înconjurați de aceeași discreție. În plus, în viața lor avea să apară un copil dorit, Mazarine, născută în anul 1974. François Mitterrand a fost foarte atașat de unica sa fiică, iar peste ani cuvintele așternute pe hârtia de scris de Mazarine, ce iau forma unui portret al tatălui său, sunt elocvente în privința relației cu totul particulare între fiică și tată, mai ales în contextul la fel de particular al vieții acestora, marcat de secrete, discreție și, deseori, izolare. Dragostea însă rămâne mult mai puternică, întotdeauna, chiar și prin ochii unei fiice în vârstă de 13 ani la acel moment: „Un tată singur pe lume, care știe a se face cunoscut dar pe care nu-l cunoaștem cu adevărat. Nimeni nu cunoaște pe nimeni cu adevărat, sunt momente în care nu ne cunoaștem nici noi pe noi înșine. Ce privilegiu să fii iubita și preferata președintelui Republicii. Singura, da, sunt singura din Franța care deține acest

² 24 februarie 1980, pag. 1141

secret, care cunoaște îndeaproape această personalitate atât de ascunsă dar totodată atât de luminoasă... Mi-a transmis multe din calitățile dar și din defectele sale. Viața lui este o aventură memorabilă, deapănă amintiri cu bucurie și în același timp cu nostalgie. În final dragostea de țară s-a dovedit a fi scopul vieții sale și de aceea a devenit Președinte. A cunoscut și a trecut prin tot și toate: lașitate, durere, răzbunare, brutalitate, moarte, viață, dragoste de viață, dezgust, disperare, dar mi-a spus într-o zi: Niciodată nu am fost trist cu adevărat. Scriitor important, știe să se facă plăcut: umor, inteligență, o anume frumusețe, o atracție palpabilă pe care o exercită însă indirect. Nimeni nu poate ști ce gândește cu adevărat. Impune respect însă nu în ceea ce mă privește. *Dragostea te orbește*, îmi spunea. Iubește natura, peisajele, îi place să contemple copacii cărora le-a dat viață. Este mândru și fericit, atașat de pământul natal, iar de fiecare dată când ajunge la casa noastră de la țară îmbrățișează cei trei tei din care doi i-a plantat în anul nașterii mele. Atât de tandru și amuzant când este cu mine, dar atât de feroce când îl văd la televizor... Este eroul meu și un om bun... Mama mi-a spus că singura lacrimă pe care a văzut-o curgându-i din ochi a fost la înmormântarea prietenului său Gaston Defferre. Este omul cel mai inteligent pe care-l cunosc și pe care l-aș putea cunoaște.”³ Un portret în care afecțiunea, admirația, poate chiar vanitatea lui Mazarine, de înțeles pentru vârsta ei de atunci, alcătuiesc un tablou în care dulcea tiranie a iubirii paterne este, cred, limpede.

Sugestive și în același timp impresionante sunt descrierile pe care omul politic de anvergură François Mitterrand le realizează,

³ 9 iunie 1987, pag.1196/1197.

în cuvinte puține dar atât de cuprinzătoare și sintetice, locurilor și personalităților pe care are ocazia de a le întâlni. Rândurile sus-menționate iau bineînțeles forma aceluiași epistole pe care le trimite iubitei sale. De exemplu, cât de actuale sunt cele scrise acum mai bine de jumătate de veac... „Gaza, oraș arab, neintegrat, în care revolta mocnește”⁴... „Golda Meir, prim ministru, ne primește la orele 10.00. Ne reține pentru o oră și jumătate. 74 de ani. Robustă, însuflețită, categorică. Este, și se simte asta, din prima generație a fondatorilor Statului”⁵; „un gând de la Marele Zid. Un gând și o mie de gânduri”⁶; „Copenhaga, această parte a Europei plină de noblețea, discreția și pacea interioară a doamnelor în vârstă încă frumoase și fără regrete”⁷; „Ciudad de Mexico, orașul enorm în care să rămâi tu cu tine însuși este o mare problemă”⁸; „San Francisco, locul în care lumina și gândul depășesc timpul și distanțele. Sunt acestea viața pe care o visăm?”⁹; „Brasilia, geometrie și flori de piatră, gânduri și vise.”¹⁰ În final, Nepal și Everest... și totuși iubirea este atotbiruitoare: „Orizontul se întinde până la tine.”¹¹

Descrierile personajelor politice ale lumii din ultima parte a secolului XX ne dezvăluie un François Mitterrand ce reușește să surprindă esența a ceea ce resimte în doar câteva cuvinte: „Îți scriu din sala de Consiliu. În jurul mesei rotunde liderii Europei vorbesc cu o voce joasă. Doamna Thatcher își ascute armele.

⁴ 15 martie 1972, pag.1004

⁵ 15 martie 1972, pag.1001

⁶ 11 februarie 1981, pag.1147

⁷ 4 decembrie 1982, pag.1161

⁸ 21 octombrie 1981, pag.1151

⁹ 26 martie 1984, pag.1173

¹⁰ 15 octombrie 1985, pag.1183

¹¹ 2 mai 1983, pag.1166

Chirac, vecinul meu din dreapta, este într-o agitație perpetuă. În stânga mea, Gonzales. Kohl prezidează. Sub chipul său bonom se simte cât este de tensionat.”¹² Totodată François Mitterrand este stilistul ce îmbină ceea ce nu poate fi îmbinat la prima vedere: Dragostea “în vreme de război”, tulburările politice globale ce nu reușesc să-l acapareze într-atât încât cel îndrăgostit să uite de aniversarea, de jubileul iubirii sale: „Orientul Mijlociu ne ocupă vacanța. Furtunile lunii august, după cum vezi, lună a furiei și intemperiei. Un vânt răcoros se ridică, scutură coama copacilor, imită vuietul și valurile Mării... Mereu gândul meu ți se alătură. 5 august 1965, soarele meu! Te sărut. Păstrezi mirosul acelei veri, vara iubirii noastre, vara fără sfârșit a anotimpurilor iubirii noastre.”¹³ Interesante de asemenea opiniile decidenților politici din continente diferite față de avaturile unei istorii comune și relativ recente. De exemplu, redarea dialogului de la Yamoussoukro dintre președintele de atunci al Coastei de Fildeș, Houphouët-Boigny și șeful statului francez, François Mitterrand, vis-à-vis de colonizare și urmările acesteia: „Colonizarea a fost acuzată de a fi balcanizat Africa. Din contră. Africa pre-colonială nu a fost altceva decât o incrustație de mici grupuri etnice. În Coasta de Fildeș se vorbeau 60 de limbi diferite una de cealaltă precum germana de franceză. L-am întrebat: Ce s-ar fi întâmplat dacă europenii nu ar fi fost prezenți aici? Răspunsul a fost: Exact ceea ce ați cunoscut în Europa: Războaie de 100 de ani și, în final, imperii. Nu ne gândim îndeajuns la istoria care nu se produce.”¹⁴

¹² 11 februarie 1988, pag.1204

¹³ 6 august 1990, pag.1215 autorul se referă în context la invazia Kuwaitului de către Iraq-ul lui Saddam Hussein. (n.a.)

¹⁴ 23 mai 1982, pag.1160.

Îmi îngădui să evaderez din descrierea epistolelor unui președinte îndrăgostit pentru a reliefa înțelegerea, tactul și înțelepciunea unui alt Tată. Părintele lui Anne Pingeot care reacționează într-o manieră cuceritoare și plină de învățăminte la vestea că fiica sa a ales să aibă și să crească singură un copil. Este vorba de copilul lui Anne Pingeot și al lui François Mitterrand, dar pe care doar Anne, formal vorbind, și l-a asumat, cel puțin într-o primă etapă. *Suntem* în anul 1974, acum jumătate de veac și totuși reacția tatălui lui Anne este una de admirat, dublată de firesc și umor. Un tată rămâne alături întotdeauna indiferent de alegerea copilului său. Sprijinul părinților este „paradisul din care nu putem fi alungați”, încă din cea mai fragedă copilărie: „Micuța mea, să-ți spun că scrisoarea primită în această dimineață nu mi-a înmuiat picioarele ar însemna să te mint. Ești majoră, autoarea unui act pe care l-ai gândit îndelung cu consecințele prezente și viitoare pe care acesta le implică. Tu știi că-mi iubesc copiii și nepoții iar porecla mea de bunic-prăjitură va fi valabilă și pentru numărul 4. Îl voi iubi la fel ca pe ceilalți. Te îmbrățișez din toată inima.”¹⁵

Mă apropiu de finalul acestei lungi evocări a corespondenței între François Mitterrand și Anne Pingeot prin reliefarea discreției, demnității și sensibilității prin care proaspătul președinte francez (ales în 1981) o va înștiința pe Anne asupra diagnosticării sale cu neoplasm (cancer) la prostată, afecțiune care-l va marca mulți ani și care va determina, după lungi tratamente, decesul său. (ianuarie 1996) Ca întotdeauna, cuvintele au fost puține și sugestive, sub forma versurilor poetului Jacques Prévert: „Am recunoscut fericirea în zgomotul plecării sale.”... Să recunoaștem

¹⁵ 2 august 1974, pag.1059. *Mazarine* se va naște pe 7 decembrie 1974. (n.a.)

deceța, sensibilitatea și maniera în care, din nou, dragostea rămâne învingătoare peste timpuri, oameni și viață pământească. Aceeași iubire mistuitoare, completă și pentru eternitate este surprinsă și în cuvintele unui adio nerostit, așternute pe hârtia de scris de cel care a iubit-o pe Anne dintotdeauna pentru totdeauna: „Asprimea vieții nu a îndepărtat nimic din această revelație a sufletului nostru, nici din fericirea de a fi alături de tine. Nu am simțit trecerea anilor, nici a reperelor vârstei pentru că tu ai fost acolo, fată și femeie, chipul grav și surâsul frumos, limpede al unei inimi ale cărei bătăi nu se pot încheia. Pasiunea este acolo, în căușul sufletului, cu toată boala și uzura mea fizică, vie și puternică, ecou mereu reînnoit ale orelor atât de intense, al ochilor tăi deschiși și pierduți în privirea mea... visul de a fi împreună ne-a învățat și ne va învăța secretul simplității. Iar unul din acestea trebui să-l știi: Acela că te iubesc.”¹⁶ Suferința, izolarea și replierea spre sine, reflecția inevitabilă asupra avatarurilor propriei existențe, dar totodată iubirea atât de profundă le regăsim în scrisorile lui François Mitterrand de la finalul vieții sale: „Dragostea mea, de atât de mult timp nu ți-am mai scris aceste două cuvinte. Să le spun îmi creează o stare de bine, să le aștern pentru tine pe hârtie îmi generează o senzație atât de plăcută și puternică încât cred că voi reîncepe din nou și din nou. Sunt în camera mea devenită birou. Te simt aici, iubesc prezența ta și te iubesc. M-am plimbat pe bulevardul Frédéric Leplay până la strada Rapp. M-am întors extenuat. Picioarele-mi sunt neputincioase și inima tristă. Toată această durere pe care involuntar ți-o cauzez apasă asupra mea... Tu și Mazarine îmi invadați gândurile. Dar tu dragostea mea, cum

¹⁶ 5 august 1992, pag.1126

aș putea să-ți trimit putere și bucurie, fiind atât de obosit și sfârșit? Acestea sunt totuși aici, nu departe, lângă mâna mea este atât de prezent gustul tău, atât de puternice sunt amintirile zilelor trăite, atât sunt, paradoxal! de vii speranțele. Să mi te imaginez mă minunează, mă farmecă pe deplin. Mă pierd în această viziune a celei pe care o iubesc și care-mi înseninează zilele.”¹⁷

Dacă se dovedesc atât de înduioșătoare temerile celui îndrăgostit, fie și la finalul unei vieți („Te iubesc, Anne a mea. A scrie literele numelui tău: *Tu te numești Anne...* mă emoționează. Mi-a mai rămas puțin timp. Motiv pentru a te iubi mai mult. Gândurile sunt cu mine, mă însoțesc. Ar putea ele găsi calea spre inima ta?”¹⁸) perenitatea sentimentului la crepusculul aceleiași vieți pământești este sfâșietoare, plină de emoție, pentru că omul François Mitterrand, cu ajutorul naturii pe care a iubit-o atât de mult, își mărturisește din nou și din nou dragostea. Ultimele sale cuvinte scrise lui Anne mă duc cu gândul la cartea lui Marjan Kamali, *Librăria din Teheran*, la dragostea dintre Roya și Bahman, la cuvintele ce rezumă de fapt durerea și frumusețea sentimentului resimțit de cei ce au privilegiul de a iubi cu adevărat... „Există o iubire din care nu ne mai revenim niciodată”:

„În fața mea este Marea care se confundă cu stâncile. Nu mai bate nici vântul. Încremenire a tot și toate. În *Gânduri* am scris următoarele: Oamenii, nereușind să vindece mizeria, ignoranța, moartea, au decis, pentru a fi fericiți, să nu se mai gândească la acestea. Iată că nu mai știu ce să fac cu mine însumi, odată

¹⁷ 18 septembrie 1995, pag.1240.

¹⁸ 20 septembrie 1995, pag.1243

sfârșit timpul meu. Un adevărat complot! Dar voi evada din această stare stranie, ridicolă și pitorească totodată... A fi fericit înseamnă a mă gândi la tine și a te iubi. Tu mi-ai dăruit mereu mai mult. Ai fost șansa vieții mele. Cum să nu te iubesc și mai mult?¹⁹

¹⁹ 22 septembrie 1995, pag.1245

Florea Lucaci

Despre substratul unei maxime celebre

„Dacă VREI pace, pregătește-te de război” este maxima citată de diverse personaje, uneori chiar în forma sa originară *Si vis pacem, para bellum*. După gesturi și sonoritatea rostirii, în cvasitotalitatea lor aceste personaje par mai degrabă actori din teatrul politic, care prind din zbor replicile unui abil sufleur. În retorica lor ei mizează pe jocurile de imagine, ignorând substanța gândului și înțelesurile generate de relaționarea în același enunț a două noțiuni contrare, adică *pacea* și *războiul*, precum și semnificațiile aferente.

Notele din conținutul noțiunii *pacea* presupun la nivel de individ uman *absența grijii, stare de liniște sufletească, înțelegerea și toleranța semenului, respectul și prețuirea celui alt* etc., iar la nivel de comunități și popoare, *armonie, buna înțelegere, absența vrajbei și*

Florea Lucaci,
eseist

conflictului, pacifism etc. În totală opoziție, noțiunea războiului presupune că omul prin îndoctrinare are *sufletul tensionat, este intolerant, manifestă ură, devine belicos, predispus la crimă etc.*, iar la nivel de popor sunt cultivate și legitimate *ideea de superioritate, de eroism și sacrificiu, de agresiune și distrugerea dușmanului etc.*

În planul gândirii logice trebuie să ținem seamă de raportul de contrarietate între cei doi termeni, *pacea și războiul*, implicit de faptul că jocul argumentelor care-i vizează poate derapa adesea în sofisme. Totuși, o întrebare se impune: e cu puțință oare ca din planul relației logice să alunecăm în planul real-ontic, încât să credem că pregătirea de război chiar condiționează pacea? Da! Da, s-ar grăbi unii, din moment ce în urmă cu câțiva ani ni se repeta imperativ un enunț similar: „Trebuie mai întâi să ne fie rău, ca ulterior să ne fie bine”. Sfidător față de rațiune și bunul simț, în acest caz de condiționare ar reieși că din *rău* derivă *binele*. Nu-i greu de remarcat că *războiul* este o specie a *răului*, iar *pacea* o specie a *binelui*. Așadar, logica analogiei oare chiar legitimează realitatea?! Absurdul să fie doar aparență?! Pentru a nu impune forțat un răspuns sec, da sau nu, mai rămâne să reflectăm și asupra naturii acestei condiționări, respectiv care sunt consecințele dacă ar fi *condiție necesară, condiție suficientă sau condiție suficientă și necesară*. Adică:

(i) Dacă temeiul relației război – pace ar fi o *condiție necesară*, adică o condiție fără de care pacea nu poate exista, atunci, vrem nu vrem, pacea devine condiția necesară a războiului, iar războiul condiția suficientă a păcii, conform formulei: $q \rightarrow p$.

(ii) Dacă relația război – pace ar fi o *condiție suficientă*, înseamnă că odată actualizată implicația, adică devine realitate istorică, atunci este suficient să fie război pentru a avea cu necesitate și pace, conform formulei $p \rightarrow q$.

(iii) Dacă războiul este *condiția suficientă și necesară* a păcii, conform formulei $p \leftrightarrow q$, atunci și reciproc pacea joacă același rol în relație cu războiul. (*Circulus vitiosus!*)

Ce mai rezultă din aplicația logică? Maxima „Dacă vrei pace, pregătește-te de război” este o inferență ipotetică care în practica vieții socio-politice stă ca temei pentru un raționament mixt. Chiar dacă prima premisă este ipotetică, prin implicarea celui care are puterea deciziei a doua premisă și concluzia devin propoziții categorice. Un reflex al voinței politice! Adică această maximă este înțeleasă de către cei care o afirmă un principiu existențial, un adevăr dovedit, din moment ce provine din înțelepciunea romanilor:

Dacă vrei pace, pregătește-te de război

Vrem pace

Ne pregătim de război

Alte observații: a) „adevărul” maximei cade sub eroarea argumentului la persoană (*argumentum ad hominem*), deoarece nu calitățile romanilor pot fi temei pentru a justifica o idee; b) maxima poate fi interpretată și ca variantă la argumentul bastonului (*argumentum ad baculum*), în sensul că implică forța pentru a impune o idee în practică; c) ideea de pregătire și pornire a războiului pentru a obține pace prin învingerea dușmanului, poate induce ambiguitate. Un caz exemplar (întâmplător sau nu actual) este cel al consecinței interpretării unei profeții de către regele Cresus. Pe scurt, solii trimiși de Cresus au întrebat oracolele din Teba și Delfi dacă „e cuminte lucru să lupte împotriva perșilor”, iar ambele oracole au dat același răspuns, și anume „de va porni lupta contra perșilor, va nimici o mare

împărăție”¹. A fost falsă profeția? Nu! Nu, deoarece „el a distrus un mare imperiu”, numai că nu al perșilor, ci pe cel propriu, Lydia, care, potrivit lui Herodot a înglobat multe neamuri.

Dincolo de ironia logicii, consider că o succintă cercetare hermeneutică pe firul istoriei ar putea fi lămuritoare și sub alte aspecte, și anume ar scoate la iveală unele presupuziții privitoare la context, la condiția umană și posibilitățile cognitive și motivaționale privind pacea și războiul, dar și realizarea unor obiective care țin de relația dintre libertate și robie, viață și moarte.

Maxima este o adaptare la formularea lui Publius Flavius Vegetius Renatus din lucrarea sa *Despre chestiuni militare (De re militari)* în care tratează despre război, principiile militare, metode și practici de atac și apărare etc. din perioada în care Imperiul Roman era la apogeu și instaurase în teritoriile ocupate așa-zisa *Pax Romana*, care desemna realitatea unui sistem de ordine a vieții sociale. Formula apare în Cartea a III-a a tratatului², respectiv *Cel ce dorește pacea să se pregătească de război*.

Sub conceptul *Pax Romana* a înflorit măreția binelui prin operele de cultură și realizările de excepție ale civilizației, dar și răul care-și răspândea la concurență cu binele ororile între largile granițe ale imperiului. La întreținerea acestui dualism, *binele* și *răul* sub varii ipostaze, au lucrat deopotrivă sclavii, libertii, patricienii și împărații. În slujirea valorilor avem exemple celebre, de la sclavi care îi educă pe copiii aristocraților la împăratul-filosof Marc Aureliu, la fel cum sclerații se regăseau

¹ Herodot, *Istoriei*, Vol. I, traducere de Adelina Piatkowski, Felicia Vanț Ștef, Editura Științifică, București, 1961, p.36 (LIII).

² Publius Flavius Vegetius Renatus, *De re militari*, Internet, “Let him who desires peace prepare for war”, also paraphrased as *si vis pacem, para bellum* (“If you want peace, prepare for war”), 27 iunie 2024, ora 12,25.

de jos până sus unde tronau împărații Caligula și Nero. În acei ani în care viața imperiului era marcată de contradicții, Seneca, filosof care cultiva înțelepciunea și valorile morale, ajunge să fie preceptorul lui Nero. Din acea poziție refuză așa-zisa cale a fericirii întemeiate pe hazardul bogăției materiale, cale ce este însoțită cu viciile și relele contemporanilor săi. Când fostul său discipol ajuns împărat îi cere să se sinucidă, nu ezită și astfel justifică stoicismul ca model de viață. Implicit reiese singularitatea sa în acea lume legitimată de *Pax Romana*, în care „Omul, ființa cea mai blândă, nu se rușinează să se bucure de sângele altuia, să poarte războaie și să le lase și copiilor lui să le poarte, când până și necuvântătoarele și sălbăticiunile se învoiesc între ele”³.

O serie de expresii cu puterea de seducție a aforismelor dau socoteală de această stare a lumii imperiale sub *Pax Romana*, dintre care două au devenit celebre, păstrându-se de atunci până astăzi în vocabularul viu: *Homo sacra res homini*⁴ și *Homo homini lupus est*⁵. Ele au rămas mereu actuale, fiind prezente în frământările istoriei europene, în succesiunea epocilor, intrând în vocabularul de bază al celor care conduceau mari țări și imperii, iar prin ricoșeu au căzut și sub analiza unor filosofi. Așa s-a menținut interesul pentru sensul și semnificațiile implicate de chestiunea condiției umane și a relației dintre pace și război. Problema se regăsește în *Leviatan*, celebrul tratat al filosofului englez Thomas Hobbs, carte care dă un răspuns din perspectiva iluminismului. Întregul capitol XIII cuprinde o analiză din care

³ Seneca, *Scrisori către Luciliu*, traducere Gheorghe Duțu, Editura Științifică, București, 1967, p. 358.

⁴ *Ibidem*, p. 359. (Omul, lucru sfânt pentru semenul lui, este acum ucis din glumă și distracție...)

⁵ Plaut, *Comedia măgarilor*, în românește de Nicolae Teică, Editura Minerva, București, 1970, p. 51. (Ca lupul pentru om e omul, nu om...)

reiese că natura umană este dominată de egoism și violență, astfel încât prin viclene uneltiri și alianțe conjuncturale „cel mai slab are suficientă putere pentru a-l uide pe cel mai puternic”, confirmându-se maxima *Homo homini lupus est*. În analiza sa, Hobbs ajunge însă la concluzia că la nivel de comunități istorice oamenii „se află în acea stare care este numită război; și un asemenea război este al fiecărui om împotriva fiecărui om”⁶, adică devine actuală maxima *bellum omnium contra omnes*. Această stare este consecința așa-zisului drept natural al fiecărui om. Or, acest drept îl legitimează pe individ să își facă singur dreptate, pedepsind pe cel de la care presupune că a suferit un rău, o nedreptate. De aici rezultă necesitatea statului suveran, care are menirea de a garanta securitatea și pacea, de a interveni prin legi în temeiul valorilor dreptului, stat în care ar putea deveni un principiu maxima lui Seneca *Homo sacra res homini*.

Plecând de la acea realitate istorică, filosofii epocii moderne au redefinit *Pax Romana* ca un concept ce determină acel model de structurare a raporturilor politico-militare pe spații geo-politice foarte mari. Spre exemplu, istoricii rețin: *Pax Mongolica* și *Pax Americana*. Și mulți regi, împărați și șefi de state s-au folosit în retorica lor de vechea maximă, răsucindu-i în fel și chip înțeleșurile. Așa au apărut variantele: *Si vis bellum, para pacem*; *Si vis pacem, para pactum*; *Si vis pacem, fac bellum*; *Si vis pacem, para pacem*.

Revenind la referința istoriei antice nu putem ignora faptul că romanii au fost în mare admirație față de literatura și filosofia greacă, una care de fapt i-au inspirat. Chestiunea relației război – pace este dezbătută de Platon în *Legile*. Dialogul dintre un cretan și un spartan, reprezentanți ai unei societăți războinice,

⁶Thomas Hobbs, *Leviatanul*, trad. Alexandru Anghel, București, 2017, pp. 94-95.

pe de o parte și un atenian pe de altă parte, scoate în evidență faptul că „planul legiuitorului cretanilor, în toate intențiile sale publice și particulare, are la bază presupunerea unei stări de război continuu”. Prin urmare, este cultivată mentalitatea învingătorului, adică legea dă de înțeles că „nici avuția, nici cultivarea artelor, nici vreun alt bine nu ar folosi la ceva, dacă nu veți fi cei mai tari în război, deoarece biruința trece la învingători toate bunurile celor învinși”⁷. În schimb pentru Atenian (un *alter ego* al lui Platon), cel care adoptă acest gen de legi „nu va fi niciodată un bun politician, nici legiuitor înțelept”⁸. El, Atenianul, consideră că legislatorul trebuie să dezvolte la cetățeni înțelepciunea și buna măsură, să-i determine să cultive nu curajul preaslăvit de spartani, ci virtuțile legitimate de rațiune. Totodată, politica trebuie să fie arta care îi face pe oameni mai buni și iubitori de pace.

Ideea din ultima scriere a lui Platon era deja prezentă în mentalitatea istoricilor vremii; se regăsește și în *Istории*, respectiv Herodot îl descrie pe regele Cesus, învins dar cruțat de Cyrus cel Mare, reflectând la un adevăr dureros: „Căci nimeni nu este atât de nebun să aleagă războiul în locul păcii! În timp de pace, copiii îi îngroapă pe părinții, iar în timp de război, părinții pe copii.”⁹

⁷ Platon, *Legile*, trad. E. Bezdechi, Editura IRI, București, 1995, p. 42.

⁸ *Ibidem*, p. 45.

⁹ Herodot, *Op.cit.*, p. 56 (LXXXVII).

Anca Iulia Beidac

Despre oameni și suflete

CÂND eram încă elevă la Liceul Sanitar, am ieșit de câteva ori cu un tip, el student la Medicină pe vremea aia. Acum unul dintre cei mai bogați oameni din Timișoara și, foarte probabil, din țară. Că nu-s doar banii lui, ci el e o fațadă pentru niște politicieni – se prea poate să fie adevărat, dar nu contează în povestea asta. Atunci, în anii ‘90, el avea o mică firmă care aducea blugi și cafele de la turci și le revindea în urbe.

L-am întrebat – la a doua sau a treia ieșire – ce vrea să facă el în viață. Aveam fixul ăla atunci, și l-am mai avut încă vreo 20 de ani după. Răspunsurile primite au fost mereu foarte revelatoare pentru mine, chiar dacă nu mi-am dat seama imediat. A zis că el vrea să facă un milion de dolari. Mi s-a părut îngrozitor de trist și i-am spus asta. Apoi am

Anca Iulia Beidac,
prozatoare

întrebat: bun, și după ce faci milionul ăla, ce vei face? S-a uitat șocat la mine și a tăcut. Nu a știut ce să mai răspundă.

Universul i-a îndeplinit dorința. A făcut milionul de dolari, și încă niște sute de milioane după. Dar el e la fel de trist ca atunci. Este la fel de sclavul banului. Nu știe nimic altceva.

Fast forward peste vreo 30 de ani: cunosc un alt tip, pictor bun, și poet și mai bun. Fusesse foarte bogat la un moment dat. Din categoria: am avut bani pe vremea lui Ceaușescu, i-a făcut tata (care era ceva șef de abator pe atunci). A continuat “afacerea familiei”, a ajuns să aibă câteva fabrici de mezeluri, magazine, firme, în fine... De toate. Material, ultrabogat.

A pierdut tot. A ajuns hăituit de cămătari, de la care împrumutase niște bani ca să se mute în chirie. Nu mai avea niciuna dintre proprietăți (fabrici, magazine, case, apartamente, mașini). Nimic. Sărac lipit și dator vândut.

El spunea, când l-am cunoscut, că oamenii sunt niște rezervoare umblătoare de rahat. Oarecum adevărat, dacă stai să te gândești că, în afara situației că ești imediat după o clismă, intestinele nu sunt niciodată goale.

Daaar... Doar atât să fie omul? Atât poți vedea tu din minunea asta creată de Dumnezeu? El atât vedea. Un rezervor umblător de rahat. Și tot ce scria, și ce picta, reflecta, în mod evident, această viziune a lui despre viață. Despre oameni. Așa cum tot ce credea primul despre care am povestit era că toți oamenii pot fi cumpărați. Așa mi-a zis într-o seară, când m-a dus la Astoria, în Arad, să mă dea gata cu mâncărurile fine de la restaurantul ăla (din păcate pentru el, eu nu am fost niciodată o mâncăcioasă și, deci, omul a cheltuit bani cam pe degeaba). Fiindcă atunci, în seara aia – ultima noastră ieșire, de altfel – mi-a mai zis, plin de mândrie (am văzut, la propriu, cum s-a umflat pieptul lui când a trântit afirmația asta), să mă uit bine în jur. Că toți chelnerii și

toate chelnerițele din restaurant ar putea să facă sex cu el, dacă el îi plătește. Și lui i se părea că în felul ăsta i-ar cumpăra. Și ce bine se simțea el că poate cumpăra atâția oameni.

Ei, bine, oamenii nu pot fi cumpărați. Deși am mai întâlnit mulți care cred asta. Că pot cumpăra o femeie oferindu-i pe tavă ceva. Orice. Un apartament, o casă, mai multe case, mai multe mașini, mai mulți bani. Și apoi, când găsesc femeia dispusă să accepte aceste cadouri otrăvite, îi reproșează că-i materialistă. Și apoi spun că toate femeile sunt cum a zis Napoleon.

Păi cam așa se întâmplă dacă doar asta vrei să vezi. Omul poate fi doar un rezervor umblător de rahat. Sau doar o bucată de carne pe care o folosești. În partidele de sex, ca să te lauzi cu ea în lume sau ca să o transformi într-o menajeră, într-o “trophy wife” sau într-o purtătoare de odrasle, dacă simți nevoia să te reproducă. Doar lumea are nevoie de mai multe astfel de personaje. Care gândesc, cred și spun că, dacă nu ai bani, nu valorezi nimic. Fără să-și dea seama că, dacă ai doar bani, nu valorezi nimic.

Lumea nu are nevoie de mai mulți oameni de succes. Nu din ăștia. Lumea are nevoie de oameni buni. Calzi. Empatici. Cu milă. Care vor să își ajute semenii. Să schimbe ce e rău în lume. Și să înfăptuiască Binele. De asta e nevoie în lume. De asta a fost mereu nevoie.

Și, dacă nu ne place lumea în care trăim (nu, nu chiar ne place, a luat-o la vale într-un ritm foarte accelerat în ultimele decenii), soluția nu e să stăm pe margine, să asistăm impasibili sau/ și eventual să ne văicărim. Să ne plângem de milă că, vai, Doamne, unde am ajuns!

Și noi suntem parte din lume. Și micile gesturi de bunătate contează. Un zâmbet dezinteresat și sincer poate schimba ziua cuiva. Poate chiar viața acelei persoane.

Știu că am mai scris despre asta, dar sunt câteva teme recurente pe care le tot sucesc de niște mulți ani deja. Pentru că mă interesează. Pentru că doar asta contează, de fapt.

Hai să fim noi Binele pe care vrem să-l vedem în lume. Să-l înfăptuim și să facem lumea mai bună. Zi de zi, lună de lună, și an de an. Răsplata ne va fi pe măsură. Că nu există bucurie mai mare decât să știi că, datorită ție, viața unui om a fost salvată. Și, de fapt, ce mare lucru ai făcut? Doar ai donat niște sânge. Sau că, datorită ție, un copil nu mai adoarme flămând. Sau un tânăr nu mai stă pe stradă ori prin canale, ci are unde dormi, merge la școală și, poate, chiar la facultate.

Să facem Binele să se întâmple, oameni buni! Stă în noi puterea asta. Și doar așa ne putem mântui. Doar așa ne putem afla Liniștea și Pacea sufletească, fără de care nimic de pe lumea asta nu contează. Așa cum spunea și părintele Steinhart, doar acestea – liniștea și pacea sufletească – sunt bunurile supreme.

Pentru că nu suntem cum cred/eau cei doi bărbați pomeniți mai sus. Suntem materie, da, dar suntem și suflet. Și sufletul vibrează pe frecvența cu care îl hrănim noi. Dacă îl hrănim doar cu știri negative, dezastre și bârfe ieftine, așa vom fi și noi. Dacă însă îi dăm Poezie, Muzică și ne înconjurăm de oameni care vibrează pe frecvențe înalte, și noi ne vom înălța spiritual.

Ștefan Petrică

Născut în anul 1988 la Reșița, județul Caraș-Severin. A studiat pictura la Facultatea de Arte și Design din cadrul Universității de Vest din Timișoara, în perioada 2007-2010. În anul 2012 a absolvit masterul în pictură – *Surse și resurse ale imaginii*, în cadrul aceleiași facultăți. În 2011 a debutat cu expoziția personală *Evolution* la Galeria Triade din Timișoara, urmată de expoziții personale, în 2012, la Galerie 3 din Klagenfurt, Austria, apoi, în 2013, la Galeria Calina din Timișoara. A mai participat în expoziții de grup din Timișoara, București, Roma, Hamburg, Budapesta. Membru al Grupului Avantpost din 2014.

Expoziții personale:

2022 - *Signs of Life*, Lapsus, Timișoara

2020 - *Topografic Cycles*, Columb 11, București

2018 - *Solo Show*, Galeria Stefan Vogdt, München

2016 - *On Space* – Galeria 418, București

2013 - *Embryos* – Galeria Calina, Timișoara

2012 - *Konfrontation X* - Galerie 3, Klagenfurt, Austria

2011 - *Evolution* – Galeria Triade, Timișoara

Expoziții de grup:

2020 - *Timișoara Contemporary*, Vasile Alecsandri, nr. 1, Timișoara

2018 - *Herbstausstellung*, Galeria 418, Cetate

2017 - *Konfrontation X*, Galerie 3 Klagenfurt

2016 - *Hidden Agenda (In memoriam Sorin Oncu)* – Muzeul Temporar de Artă Contemporană, Timișoara

- *Hidden Agenda (In memoriam Sorin Oncu)* – Rezidența Scena 9, București

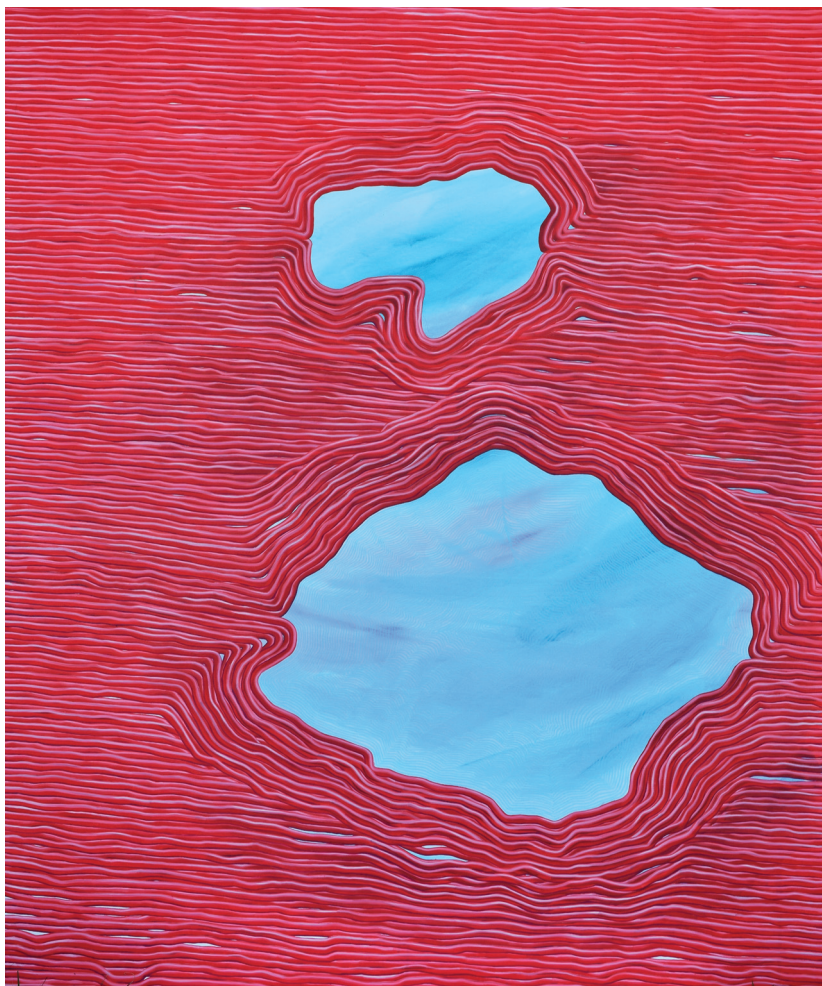
- *An Abstract Feeling: Young Romanian Artists* – Galeria 418, București

- *Unseen* - Galeria Helios, Timișoara

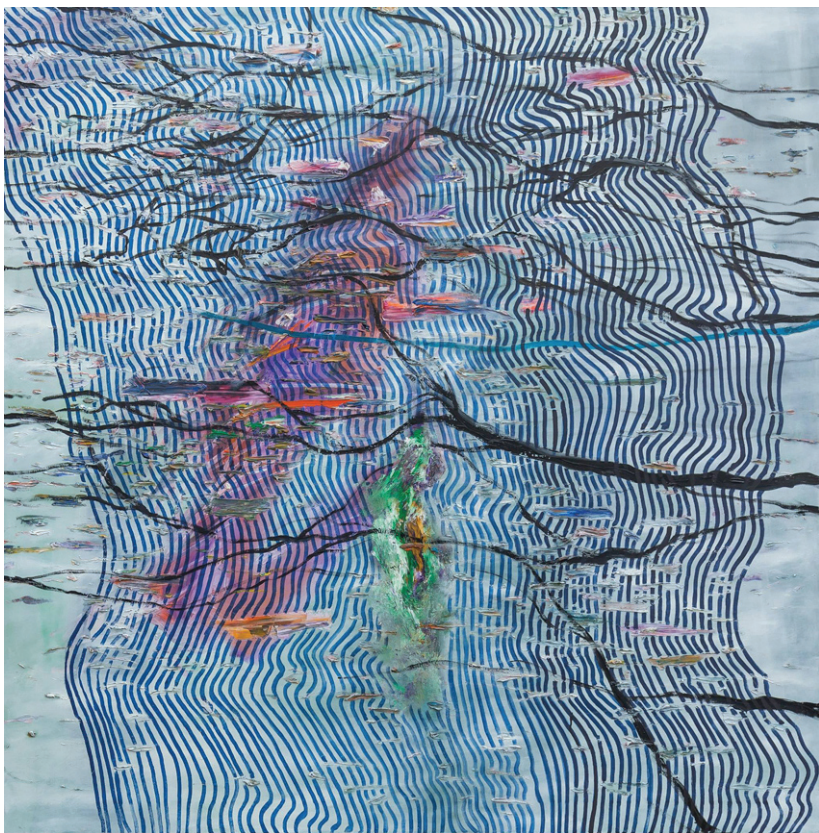
2015 - *Beyond the silence* – Bastionul Theresia, Timișoara

2014 - *The Vanishing Point* – Halele Timco, Timișoara

- *Cetate* – Workshop at the Danube VII – Galeria 418, București

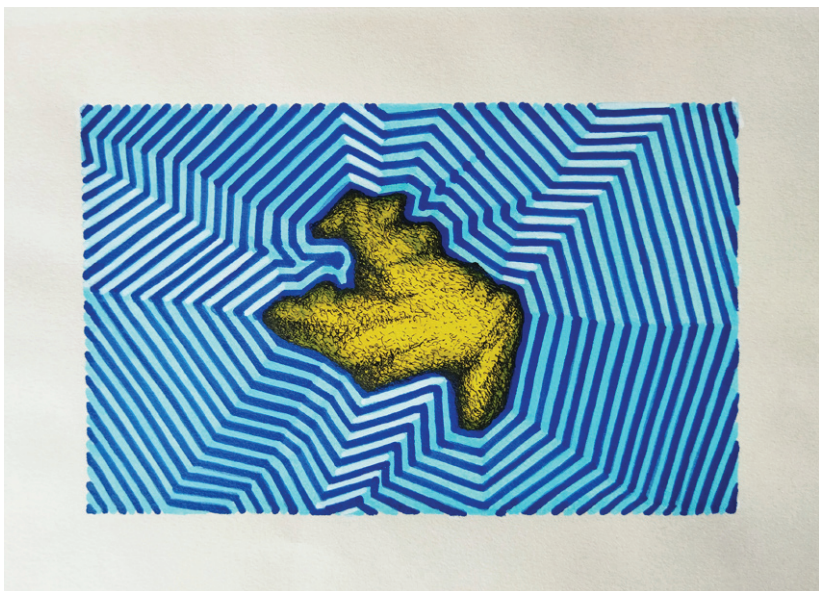
1. Ștefan Petrică, *Red Network*,
acrilic și ulei pe pânză, 180 x 150 cm, 2017

2. Ștefan Petrică, *Synthetic Landscape 1*,
ulei pe pânză, 150 x 150 cm, 2015

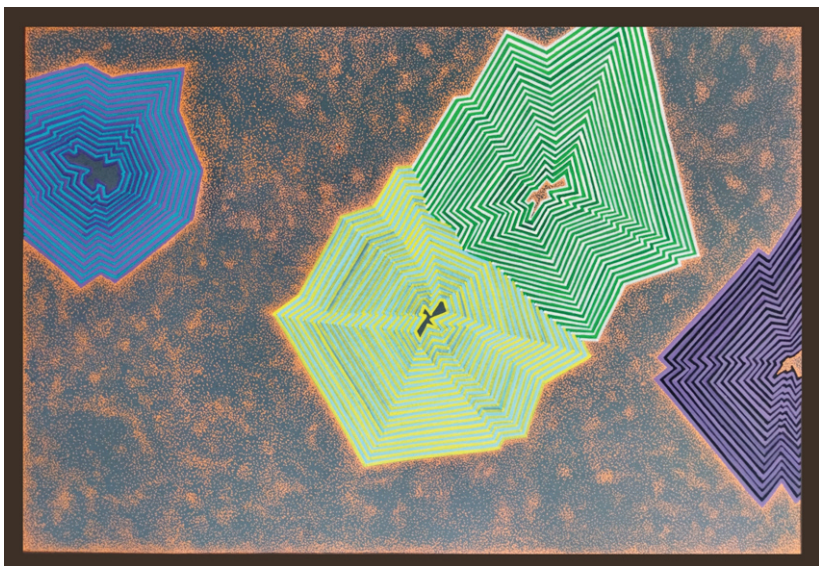
3. Ștefan Petrică, *Untitled V*, *Drawing Series B*,
tehnică mixtă pe pânză, 29,5 x 21 cm, 2022

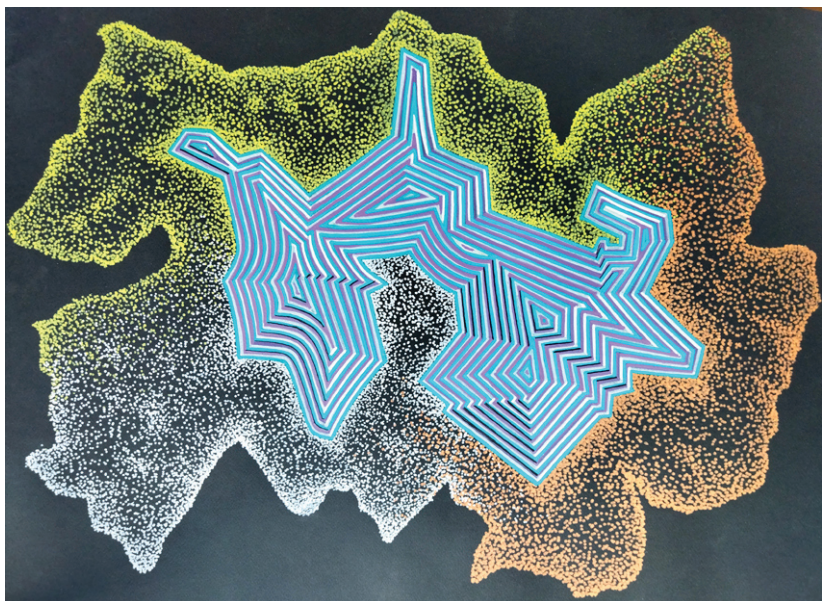
4. Ștefan Petrică, *Untitled I*, *Drawing Series A*,
acrilic și marker pe hârtie, 29,5 x 21 cm, 2021

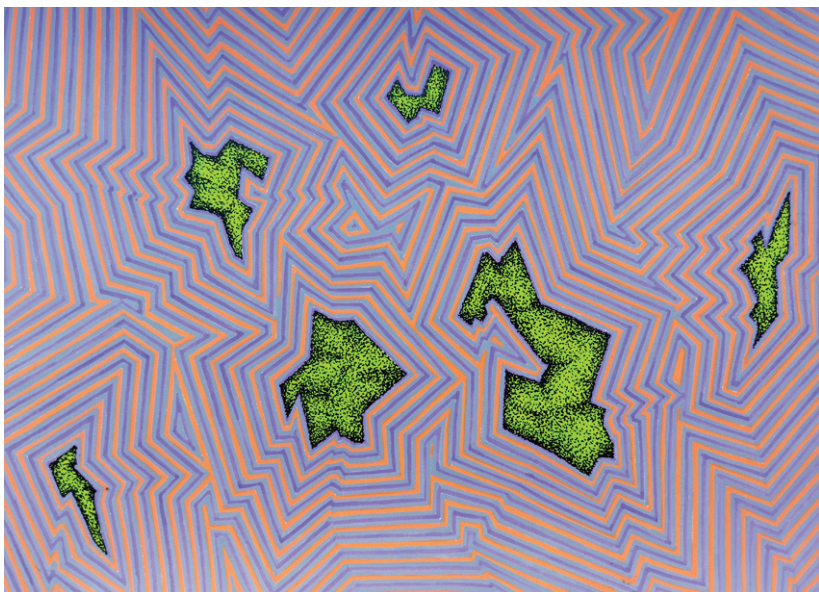
5. Ștefan Petrică, *Untitled I*, *Drawing Series C*,
acrilic pe hârtie, 50 x 70 cm, 2022

6. Ștefan Petrică, *Untitled II*, *Drawing Series C*,
acrilic pe hârtie, 50 x 70 cm, 2022

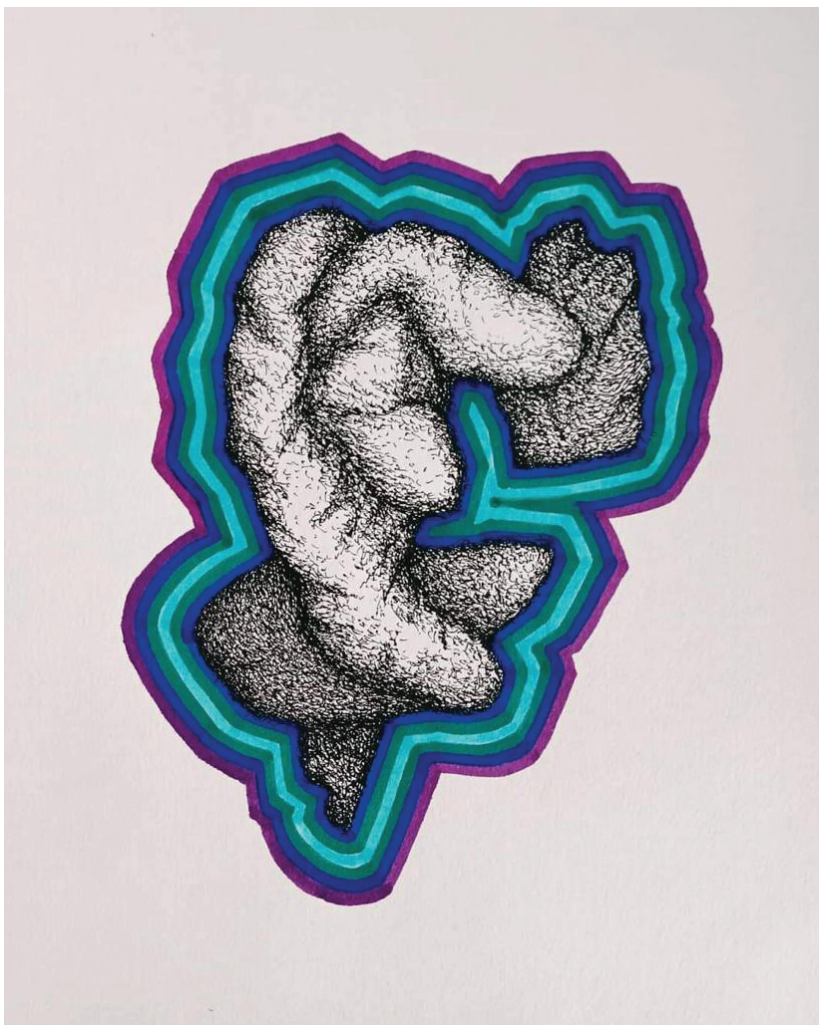
7. Ștefan Petrică, *Untitled III*, *Drawing Series C*,
acrilic pe hârtie, 50 x 70 cm, 2022

8. Ștefan Petrică, *Untitled IX*, *Drawing Series B*,
acrilic și marker pe hârtie, 41,5 x 29,5 cm, 2022

9. Ștefan Petrică, *Untitled IV*, *Drawing Series A*,
acrilic pe hârtie, 29,5 x 21 cm, 2021

10. Ștefan Petrică, *Untitled IV, Drawing Series B*,
tehnică mixtă pe hârtie, 29,5 x 21 cm, 2021

11. Ștefan Petrică, *Untitled II*, *Drawing Series A*,
acrilic și marker pe hârtie, 21 x 29,5 cm, 2021

12. Ștefan Petrică, *Untitled X*, *Drawing Series B*,
acrilic și marker pe hârtie, 41,5 x 29,5, 2022

Călin Chendea

Mantra lui Lucy Rose – magie de sunete, nucleu de energie pozitivă spre reconectare și rezonanță cu sinele și cu universul

LUCY ROSE (n. 1989) este o solistă vocală, compozitoare și multi instrumentistă britanică.

Stilul muzical pe care îl abordează e o combinație între folk, indie și pop. Debutul în industria muzicală l-a reușit în anul 2012, odată cu lansarea primului ei album de studio intitulat *Like I Used To*. Compozițiile acestuia sunt axate în general pe o instrumentație simplă, intimă și autentică, bazată pe sunete organice și naturale, cu un accent puternic pe pian și/sau chitară acustică, întreaga textură având menirea de a pune în valoare

Călin Chendea,
redactor al revistei *Arca*

impresionantele sale calități vocale. Ambitusul vocii lui Lucy Rose poate fi încadrat mai aproape de mezzosoprană. Acest lucru se datorează faptului că vocea ei are o gamă vocală confortabilă în registrul mediu, adesea cu abordări ceva mai scăzute și tonuri calde și pline. Ea poate însă interpreta și pasaje mai înalte, de forță, caracteristice soprelor.

În timpul sesiunilor de înregistrări, dar mai ales în timpul concertelor, Lucy Rose a demonstrat că este și o virtuoză multi instrumentistă, ea acompaniindu-se la pian, sintetizator, chitară clasică și electrică, precum și la diverse instrumente de percuție.

Iubirea ei neobișnuit de puternică pentru muzică, dublată de un talent pe măsură, i-a conferit o bogată activitate discografică și concertistică. După circa șapte ani de muncă neîntreruptă în studiouri și în turnee intercontinentale de promovare, artista a reușit în martie 2019 să lanseze cel de-al patrulea ei album de studio, *No Words Left*.

Există momente când dăruirea noastră față de o anumită activitate ne poate absorbi aproape complet, conducându-ne spre uitarea de sine, neglijându-ne astfel propria nevoie de pauză și reîncărcare, uitând până și de grija față de echilibrul nostru psihologic. Rose a vorbit deschis într-un interviu pentru *bbc.com* despre lupta ei cu depresia și epuizarea – mai nou denumită sindromul de *burnout* – din perioada în care a scris și înregistrat compozițiile de pe *No Words Left*. Ea a descris cum stările ei intense de tristețe și de neputință au influențat compozițiile și versurile LP-ului. În urma acestor conștientizări, artista a căutat să se vindece, a avut chiar deschiderea de a apela la ajutorul psihoterapiei. Strădaniile ei de a dobândi o gândire predominant pozitivă, de a-și îngriji și revitaliza corpul, de a se iubi mai mult pe sine, au dat roade și i-au adus o mare împlinire. Visul ei de a deveni mamă s-a realizat în vara anului 2021, când Lucy a adus pe lume un băiețel, Otis.

O mare fericire a sosit odată cu nașterea băiețelului ei, însă aceasta a fost însoțită de o altă mare provocare. Într-un interviu pe care l-a acordat cu generozitate publicației online *theguardian.com*, Lucy Rose împărtășea fanilor ei cum bucuria de a deveni mamă a fost umbrită de o durere de spate insuportabilă. La început, ea a asociat aceste simptome fizice cu procesul postpartum. Cu toate acestea, după cinci săptămâni de la naștere, a căzut prăbușită în timp ce ridica delicat bebelușul din leagănul său. Din nefericire medicul ei curant a refuzat să-i investigheze coloana vertebrală, sugerându-i că durerile ar fi psihosomatice. După câteva luni de suferințe atroce, a solicitat un RMN pe cont propriu. A descoperit astfel că avea opt vertebre rupte, în conformitate cu temerile ei.

În ciuda recomandărilor de a întrerupe alăptarea naturală, Lucy a continuat să o facă, asumându-și toate riscurile, până când micuțul a putut trece la alimentarea solidă. În consecință, boala ei s-a agravat foarte mult, împiedicând-o să își desfășoare până și cele mai simple activități. Însă tratamentul medicamentos și hidroterapia au îmbunătățit treptat starea sa, permițându-i să revină cu pași foarte mici la normalitate. Deși investigațiile medicale o atenționau despre riscurile, în caz de căzături, legate de vulnerabilitatea densității osoase, artista a primit totuși acordul de a se întoarce la muzică.

Primul pas a fost să compună materiale pentru un nou album. Revenirea la viață a muzicienei britanice s-a regăsit în noile ei compoziții. Ceva mai alerte, acestea reflectă o atitudine energică și optimistă. Intitulat *This Ain't the Way You Go Out*, LP-ul a fost lansat la data de 19 aprilie 2024.

Light as Grass e piesa de deschidere. Tonul e dat de câteva tușeuri energice și apăsată ale pianului, iar tempoul este susținut

de bățile ritmice de intensitate moderată ale tobelor. Vocea delicată a lui Lucy, combinată cu efectul de *delay* vocal imprimat, creează o subtilă reverberație ce amplifică experiența auditivă, oferind o senzație plăcută de profunzime spațială. Textul pare a fi o introspecție, un dialog interior al compozitoarei, în care își explorează stările sufletești și relația sa cu propria identitate. Metafora „Te-am văzut/ Ușoară ca iarba” sugerează fragilitatea sa și schimbările repetate ale stărilor sale interioare, iar imaginea „Plutind deasupra atmosferei” descrie o formă de simbolism pentru evadarea pe moment din realitatea cotidiană, ceea ce ar putea fi o oportunitate de reflecție asupra propriei noastre persoane, de regăsire a echilibrului interior, de reconectare cu noi înșine.

Could You Help Me a fost prima piesă editată pe *single* în octombrie 2023, prefigurând astfel lansarea viitorului album. În perioada în care a scris acest cântec, Lucy nu putea cânta la chitară din cauza durerilor de spate, însă putea totuși să cânte la pian.

Începutul alert al compoziției e dat de o linie melodică jazzy interpretată la pian, îmbinată armonios cu ritmurile constante ale instrumentelor de percuție. Peste textura sonoră densă și vibrantă se remarcă câteva *riff*-uri distorsionate de chitară electrică, sunete sintetizate și voci cu ecou. Totul conduce spre o atmosferă contemplativă și cathartică. Lucy cântă cu o ușurință uluitoare despre starea ei de spirit din perioada în care lupta cu durerea și căuta un ajutor medical mai complex, dar a fost respinsă în mod repetat. („M-ai putea ajuta?/ Ei bine, mă lupt în fiecare zi/ [...] M-ai putea include în ziua ta aglomerată?”).

Dusty Frames e o baladă liniștitoare, aducătoare de armonie interioară. Vocea cristalină a lui Lucy Rose cu al ei timbru melo-

dios, mângâietor, ne poate duce cu gândul la Rumer sau Beth Gibbons. Fundalul instrumental e o simbioză perfectă între sunetele spațiale și fluctuante ale sintetizatorului cu acordurile calde și reconfortante ale pianului clasic.

Versurile reflectă durerea despărțirii într-o poveste de dragoste („Ea a plecat”), regretul că poate nu am fost suficient de capabili pentru a oferi mai multă iubire („Puteai oare să fii puțin mai delicat?!”). Ca o ploaie revigorantă, viitorul, mai apropiat ori mai îndepărtat, ne poate aduce un nou început, revitalizând pământul uscat al inimii noastre („acum a venit ploaia”), dar nu ne poate spăla instantaneu de păcatele și greșelile noastre („Dar nu suficient pentru a spăla păcatele tale”). Este nevoie să lucrăm cu noi înșine pentru a ne schimba, pentru a crește în cadrul relațiilor interpersonale („Te rog, schimbă-te pentru ea și schimbă-te pentru el”). Ni se sugerează să aducem iubire acolo unde există ură („Unde există ură, am putea aduce iubire”). Acest deziderat poate fi atins printr-un *mindset* pozitiv, controlându-ne gândurile negative generatoare de ură, mândrie, judecarea aproapelui, dominare, (auto)învinovățire etc. și înlocuindu-le cu cele pozitive – de acceptare, smerenie, iertare, recunoștință, iubire etc. Dar acest lucru nu e deloc simplu, reprezentând de fapt o confruntare continuă cu sinele nostru, care, parafrazându-l pe Voltaire, putem spune că e „cea mai înverșunată luptă”, deoa-rece, noi ne regăsim în „ambele tabere”¹.

O altă baladă încântătoare e *Whatever You Want*. Pianul, cu sonoritățile sale line și melodioase, aduce o notă subtilă de finețe, în timp ce pulsul discret al percuției conferă energie și

¹ „Cea mai înverșunată luptă este cu tine însuși fiindcă te afli în ambele tabere” (Voltaire)

dinamism întregii melodii. Interpretarea vocală captivantă a lui Lucy cucerește ascultătorul prin grația și rafinamentul cu care navighează între pasajele de intensitate medie și cele din registre superioare.

Piesa e una autobiografică și aduce din nou pe tapet provocările prin care a trecut artista la scurt timp după ce a devenit mamă. Versurile surprind imagini puternice ce subliniază contrastul dintre miracol și dezastru, ilustrând imprezibilitatea și ambivalența vieții. Ele demonstrează că bucuria și suferința pot co-exista și se pot manifesta simultan. („Un miracol, un dezastru, toate într-o singură lovitură”). Dacă avem credința că nimic din ceea ce ni se întâmplă nu e un joc al hazardului, vom căuta să descoperim sens și logică în tot ceea ce se petrece în jurul nostru, străduindu-ne să identificăm motive și explicații pentru evenimentele din prezentul și trecutul nostru („nimic nu vine din nimic”).

Lucy cântă și despre lucrurile la care visează cu adevărat și de care îi pasă. Dorința artistei de a avea prieteni „care nu se simt pierduți” sugerează nevoia de conexiune autentică și de sprijin reciproc în relații. E indicat să ne înconjurăm de oameni care să ne înțeleagă și să ne susțină, oferindu-ne un sentiment de apartenență și siguranță.

O altă dorință a lui Lucy e aceea de a primi o iubire necondiționată și pură. („Vreau acea iubire pentru toți și toate care nu pune condiții sau are preț”). Să vrei să fii iubit pentru tot ceea ce ești și pentru tot ceea ce oferi, fără restricții sau limitări, este o aspirație firească care subliniază importanța iubirii sincere și dezinteresate în viața noastră.

„Vreau să fiu o mamă puternică și să nu mă simt lipsită de speranță”, ne mai mărturisește compozitoarea. Ea a subliniat într-un interviu pentru *readdork.com* că se preocupă intens de

viitorul fiului ei Otis. Nu își dorește ca el să aibă o viață grandioasă sau extravagantă, ci își dorește ca el să fie fericit, așa cum se simte ea acum în propria sa viață. Își amintește cu bucurie momentul în care a reușit să meargă pe jos până la cea mai apropiată cafenea, după o lungă perioadă în care s-a simțit neajutorată. A realizat atunci că bucuria se găsește în lucrurile simple, iar dacă va fi capabilă să iasă din casă și să-și ofere astfel de mici plăceri, atunci va fi cu adevărat fericită.

Piesa omonimă albumului se desfășoară ca un joc sonor plin de armonie, începând cu note gingașe și liniștitoare emise de sintetizator, urmate apoi de crescendo-uri moderate ale pianului. Această succesiune de sonorități evidențiază versatilitatea interpretării vocale a lui Lucy, care se deplasează cu eleganță de la tonuri delicate și intime, la momente puternice și expresive, captivând ascultătorul într-un dans al emoțiilor muzicale.

Versurile pun în lumină puterea iubirii și compasiunii eminate din inima muzicienei în confruntarea sa cu suferința intensă generată de traumele fizice („Am în mine multă iubire, dar și multă durere”). Totodată, ea simte o profundă recunoștință față de corpul său, care a demonstrat reziliență și capacitatea de a înfrunta provocările, indiferent de cât de dificile au fost acestea („...am fost atât de slabă/ Dar acest trup curajos/ Încă mă susține”).

Cu adevărat se spune că trupul nostru este un Templu al lui Dumnezeu, o mașinărie desăvârșită între toate cele existente. Avem, așadar, responsabilitatea de a ne îngriji corpul, de a-l iubi și de a-i fi recunoscători în orice clipă. Prin intermediul său ne este dat să evoluăm în călătoria noastră pe acest pământ.

Dintr-un interviu acordat prestigioasei platforme *theguardian.com*, aflăm că muziciana britanică a avut alături, în procesul ei

de recuperare, o prezență crucială – și anume pe hidroterapeuta sa. Aceasta i-a recomandat o mantră plină de inspirație și încurajare, menită să o susțină în momentele dificile, atunci când încrederea îi era zdruncinată. Această înțeleaptă mantră se regăsește în versul final al cântecului, devenind chiar titlul albumului: „Ea mi-a spus **nu aceasta e calea ta de ieșire**”).

Sail Away e o altă melodie ce croșetează armonios elemente de folk-pop cu *beat*-uri de jazz, învăluind ascultătorul într-o plăcută stare de optimism.

Instrumentația se axează în special pe pian și chitară clasică. Producția piesei, rezultatul colaborării dintre Lucy Rose și producătorul britanic Kwes, evidențiază sunetul cald și bogat al instrumentelor cu coarde, precum și strălucirea timbrului vocii de fundal, contribuind astfel la crearea unei experiențe auditive înălțătoare.

Interpretarea vocală reconfortantă și autentică se îngemănează perfect cu intensitatea emoțiilor transmise de versuri. Acestea alcătuiesc un emoționant mesaj al lui Lucy către iubitul său, în care își exprimă bucuria de a trăi împreună o frumoasă poveste de dragoste.

Ideea că „această iubire nu se sfârșește niciodată” îi aduce autoarei multă liniște interioară, oferindu-i în același timp un sentiment de siguranță și protecție. Lucy e recunoscătoare partenerului pentru timpul prețios petrecut împreună, mărturisindu-i acestuia loialitatea față de el: „Tu ești singurul pentru mine”. Iar prin metafora „Navighează departe”, își exprimă dorința de a explora împreună noi orizonturi, de a înfrunta împreună provocările și incertitudinile vieții, pentru a evolua și a experimenta în mod autentic acea stare emoțională de bine mult râvnită. Protagonista se referă și la perioada din trecutul ei în care a lucrat cu

ea însăși pentru o mai profundă cunoaștere de sine („am privit în interior”) și totodată mulțumește divinității pentru oportunitatea de a crește spiritual prin bucuria de a se simți iubită și împlinită („acum mă transform/ Uitându-mă spre cer”).

Interlude II e un moment muzical succint ce îmbină cu măiestrie delicatețea cu profunzimea emoțională. Notele fermecătoare ale pianului, în pulsul blând al percuției, generează o atmosferă jazzy îmbietoare. Interpretarea vocală, surprinzătoare și captivantă, e oferită de gângurelile spontane și încântătoare ale micuțului Otis. Aceste sunete pline de inocență și puritate adaugă o dimensiune unică piesei, iar întreaga țesătură sonoră rezultată e o celebrare a maternității și a puterii transformatoare a muzicii.

The Racket e piesa care încheie albumul. Începutul acesteia e dat de un *riff* de pian optimist și captivant, care împreună cu pulsațiile energice ale tobelor, creează un motiv armonic puternic, funcționând ca o fundație sonoră ce persistă pe tot parcursul cântecului. În a doua parte, tensiunea atinge cote maxime, fiind generată de un amalgam de acorduri specifice de chitară bas, împletite cu intervenții bruște ale instrumentelor clasice cu coarde și ale suflătorilor, deasupra cărora se înalță vocea distorsionată a lui Lucy. Tabloul general evocă agitația și duritatea vieții, în care compozitoarea a demonstrat reziliență și iubire.

Într-o postare pe Instagram, muziciana britanică a descris piesa ca pe „o notă de sfidare” a medicilor, a diagnosticelor și a prognosticurilor acestora. De-a lungul textului, regăsim de mai multe ori un „mulțumesc” sincer adresat bebelușului ei, ale cărui manifestări de iubire i-au dat forța de a lupta și de a merge mai departe. („Am spus, «Mulțumesc, mulțumesc, mulțumesc,

mulțumesc»/ Pentru că mă iubești”) În același mesaj, ea dezvăluie că piesa se referă la pasiunea sa imensă pentru tenis, la suferința prin care a trecut atunci când medicii i-au spus că nu va mai putea juca tenis niciodată, și că poate nu va mai putea nici măcar să meargă. Cu multă voință însă, Lucy și-a regăsit încet, încet, calea către terenul de joc, recuperând și această parte a identității sale („scot tot ce pot dintr-o situație grea./ Pentru că încă ridic racheta/ Și lovesc mingea”).

LP-ul This Ain't The Way You Go Out e unul bine echilibrat în cele 12 acte sonore ale sale. Lucy Rose își pune în valoare vocea versatilă și plină de sensibilitate, cu un timbru suav și cald, adaptându-și stilul în funcție de atmosfera și tonalitatea fiecărei melodii.

Instrumentele muzicale folosite pe acest album sunt integrate cu pricepere în fiecare compoziție, de la chitarele melodioase și pianul delicat, până la aranjamentele orchestrale și elementele electronice subtile. Întreagă țesătură instrumentală, dublată de producția impecabilă, conferă adâncime și intensitate emoțională compozițiilor.

Versurile albumului explorează sentimente și experiențe personale cum ar fi iubirea și gratitudinea, reziliența în fața adversităților, lupta împotriva bolii și acceptarea provocărilor aduse de maternitate.

Mesajul general al discului *This Ain't The Way You Go Out* subliniază importanța iubirii de sine, a recunoștinței și curajului de a lupta și depăși provocările vieții, inspirând ascultătorii să își urmeze intuiția și pasiunile și să caute să se bucure de fiecare clipă a existenței lor.

Ioan T. Morar

Resturile unei petreceri

Cei care au fost
înainte noastră
n-au știut nimic
despre noi
au definit singurătatea
ca pe un munte
de care nu ne mai amintim
ca pe o vale
în care se adună resturile unei petreceri
ca pe un fulger pe care
nu l-a fotografiat nimeni

oftatul lor
s-a oprit într-o stație de autobuz
un obiect abandonat
pe care îl vor exploda
echipele speciale
„un bagaj al
nimănui”

Cei care au fost înaintea noastră
au crezut

Ioan T. Morar,
poet, prozator

că noi vom zbura liberi
ca o monedă
învîrtindu-se în aer
cap/ pajură/cap/ pajură

dar aripile,
vai,
aripile
nu ne-au recunoscut

În toate înserările
nu am adunat
destui bănuți
care să se stingă
în locul nostru:
un munte de care nu ne mai amintim
un bagaj al nimănui

Ligia Holuță

voi, stelelor

stelelor
stelelor
dacă v-aș atinge
cu mâna
mi-aș arde
oare degetele
sau sunteți reci
ca gheața?
când vă cuprind
cu sufletul
simt
o bucurie
mângâietoare
aș vrea să vă ascult
sunarea
clinetul pur
dar nu pot
decât să-mi scald
privirea
în lacrima voastră
scânteietoare

Ligia Holuță,
poetă

o clipă

cu obrazul rece
luminos
transparent
ai trecut
o clipă
și ziua a devenit
proaspătă
ca o presimțire
a zăpezii
doar o clipă
și ai lăsat în urmă
o adiere
de inocență
și mister

dragostea

prea grea
e dragostea
duioșia
ca o petală
de trandafir
dusă de apă –
oricât de ușoară
e grea ca lacrima
rămasă
înăuntru
perlă
dureroasă

dormi, dormi

în noaptea asta
am auzit
vocea apei
lină
cântătoare:
dormi dormi – spune ea
o noapte cu lună plină
ca o rodie
imensă
aurie –
te joci cu ea
o miroși
o guști –
apa străvezie a nopții
o scaldă
o descântă...
dar acum dormi, iubita mea,
până în zori
când soarele
cu raze tandre
te va deștepta...

visul

noaptea
e o punte
fragilă
tremurătoare
visul – o corabie
misterioasă
care va ajunge
la țărmul
de ceață și fum
ca o nălucă...
îți scapă –
și totuși
rămâne
senzația inefabilă
a unui Paradis
pierdut

adiós

am să le las să plece
am să las să plece
vremurile de odinioară
(o eternitate și o zi)
Rilke Celan
Vladimir Holan
Mahalia Jackson
frigul iernilor transparente
de atâta iubire
poezii și scrisori albastre
„dexteritatea viselor”...
am să le las să plece
am să plec și eu
cu sufletul mai ușor
dar ceva din toate astea
va rămâne undeva
în eter
în cer –
sau...
adiós

o rază

în noaptea asta
nu vreau să scriu
pe cer
cuvântul transparent
ca să trec dincolo...
nici în adâncul inimii
nu vreau să mă cufund
ca să-mi aduc comoara dureroasă
la lumină –
vreau să fiu doar
o rază blândă
călătorind
între Pământ și Cer

nu sting

nu sting lumânarea
las-o să ardă până-n zori
o să dorm
cu ochii mijiți
sau n-o să dorm
doar o să cred că dorm
visând că dorm –
noaptea
e mățăsoasă
gri-albăstruie
tăcerea ei sună
ca un râu
trec înot
și ajung
pe țărmul auriu
al ultimei stele...

Sonia Elvireanu

Împlinire

Când Eva nu mai râvnește
să se desprindă de coasta lui Adam,
să-l stăpânească, când se întoarce
ca parte absentă din trupul lui,
fiind una cu el în toate,

Adam nu mai e scindat,
își găsește liniștea în femeie,
o află în el și-n afară,
în chipul înfloritor din oglinda
ce este femeia numai lui dăruită,

o caută de-o viață ca pe o taină,
nici o alta nu-l poate împlini,
cum numai sufletul bărbatului
o poate recunoaște și cuprinde în matcă.

3 august 2024

Sonia Elvireanu,
poetă, traducătoare, prozatoare

Ca frunza întoarsă de vânt

O pală bruscă de vânt tulbură ziua,
spulberă deodată armonia dintre noi,
întorcând frunzele ei într-un vârtej,
ca valurile domoale ale mării
răscolite de furtună,

poate e nevoie de tulburare
ca să se așeze mai bine înțelegerea
ruptă ca o haină frumoasă
ce se agață de un cui nevăzut,

se liniștește marea,
albastrul se-ntoarce la mal,
nisipul scânteiază iar,

în marginea unui ochi de apă,
acum clar și curat, se-așază însorirea,
surâsul tău, regăsindu-și liniștea,
întors în limpezimea din matcă.

29 iulie 2024

Înflorire rară

Am în mine dezghețul,
topirea ninsorilor, înflorirea,
smerenia în fața Înaltului,

fluviul albastru ce m-a dus
într-o vară toridă spre tine,
un pelerin din ținuturi exotice,

purtai haine albe, ușoare,
aveai în ochi adâncul,
scânteierile apei din pustiu
în nopțile cu lună,

nu te cunoșteam,
nu te-am văzut niciodată,
eram piatră însingurată
pe o cărare închisă,

vântul își trecea vârtejul
de frunze veștede peste ea
fără să-i simt suflarea,

când te-am zărit, s-a prelins
o rază între țărături pustii,

întrezărise malul pe care te aflai,
ascuns de privirea mea,
necunoscuta desprinsă deodată din piatră
să te întâmpine, te recunoștea,

am ieșit din încremenire
ca frumoasa din pădurea adormită,
vie, tânără, delicată,

trupul pecetluia taina,
marea de lumină și tulburare
la vederea ta,

am mers atât de firesc spre tine
de parcă mă întâlneam
cu partea nevăzută din mine,
o adierea ciudată a verii
s-a strecurat în palmele noastre,

eram una cu tine, întreagă și vie
cum n-am fost niciodată,
un fluture ce își deschidea aripile
în lumină întâia dată,

mă locuiește miracolul
dar mă întreb dacă este al meu
ori al fluturelui desprins din mine
în clipa când te-am zărit,

toate tainele lumii sunt în mine,
fluviul curge limpede, liniștit,
între maluri verzi,
peste apa lui plutește nevăzut
duhul ce leagă pământ, apă și cer.

27 iulie 2024

Seară de vară

Seară de iulie pe malul Mureșului,
o adiere de vânt prin ramurile copacilor
înmoaie căldura, oamenii își plimbă
poverile, rănille îmbătrânite,
clipele trec ca apa din vad,

mă cufund în singurătatea dinlăuntru,
în tăcere, ca într-un înveliș protector,
timpul își desface foilele foșnitoare
precum mireasma de caprifoi,
meandrele vieții cu ciorchinii ei de poveri,

viața curge prin aerul serii
cu apele Mureșului pe înserat,
gândul țârâie ca un greier
pe un țărm ascuns privirii mele,

foșnetul lumii nu contenește,
în miezul ei, tăcerea și însingurarea,
o cărare spre altceva mai înalt.

21 iulie 2024

Liviu Franga

Poeme kavafice

din ciclul

*Ultimele 24 de poeme ale lui Konstantinos
P. Kavafis în tălmăcire imaginată de Liviu
Franga*

Liviu Franga,
eseist, traducător

Fereastra

În puterea nopții s-a deschis fereastra
lângă care luna se anină-n geam.
Tu, cândva, cu mine, în povestea asta
trup eram și suflet, ram intrat în ram.

Stau acum și caut cu privirea. Oare
de ce stau acum singur, jos? Iar sus
de ce n-ai deschis fereastra cu un bufnet tare
și pe pieptu-i fraged buzele ți-ai pus?

Statuia ta de efeb

Din cafeneaua de peste drum
– „La Nikos” –
am plecat, fiecare, pe străzi separate.

La mine? La tine? Fără rost
ne-am întrebat atunci, când ne-am despărțit după
colț.
La mare, da, au șoptit buzele noastre. Roșii,
toate patru,
spre lăsarea serii.

Ca o timonă care se învâрте în gol,
îmi țineam pălăria, sucind-o, răsucind-o.
Să mă așez lângă tine, mi-ai spus, fără haine.
Și ai tăcut. Se-ntuneca.

Nisipul, fire, vântul ți-l aducea
zvârlindu-l peste pieptul gol,
pe sub maioul alb și pe buze.
Asemenea
sărutului visat
pe care îl tot amânam.

Vasul negru... Trecusem pe lângă el,
furișându-ne ca doi hoți.

Elpis parcă îi zicea.
Ancorat în dană, își scârțâia parâmele.
Măine, la cinci ale dimineții,
te va înghiți în cală. După tine
va urma, fără nicio speranță, veșnicia.

Uite, până și pescărușii
au dispărut în hăul dintre cer
și mare.

Sub crucea înaltă a nopții am intrat
îmbrățișați în valuri curate.
Mă duc până la orizont, mi-ai spus. Vino cu mine.
Rotunjimile pulpelor, și spuma albă,
care-ți săruta pântecul mângâindu-l,
și brațele împletite, răsucite, încordate,
ca nervurile frunzelor primăvara târziu –
totul încremenise sub lucirea goală a lunii.

Statuia ta de efeb
albă în golul tăcerii.
Rotirea molcomă a inelelor apei.
Sărutul ud și cald și moale
al mării.

Aștept. Iubirea nu plânge

Aștept să te întorci. Să te întorci aștept,
sommule adânc, cu ochii albaștri.
Degetele-ți moi să mă sărute pe piept.
Buzele tale să mă arunce în aștri.

Da, ai venit din noaptea înfrigurată,
trup de Adonis cald, răstignit sub mine.
Adormiseși. Răsuflarea înceată
fremăta din nările fine.

Da, m-am lăsat prins în brațele tale.
Ai coborât pătrunzându-mi în sânge
și, îmbrățișați, istovit-am o cale
doar cu iubire. Iubirea nu plânge.

Ochi

În ușa cafenelei te-ai oprit,
când mi-ai făcut un semn cu mâna, fluturând-o.
Veneam de la birou. „Ce om smintit!” –
mi-am zis, batista frământând-o.

Căzuse seara. Licăreau
pe cer câteva stele ale nopții.
Sunt obosit. Picioarele-mi trăgeau
un trup dat pradă amorțirii morții.

Din palmă, degetele-ți albe
îmi trimiteau spre buze-un stol de fluturi.
Păreau mărgelile înșirate-n salbe:
să le destrami nu poți, nici să le scuturi.

Batista mi-am trecut-o peste frunte,
un deget peste buzele fierbinți.
Se deschidea, precum pe-un vas o punte,
patul cel alb. O mie de dorinți,

în camera, în care-un lampadar
își dogorea sclipirile aprinse,
au năvălit. Măinile noastre, iar și iar
se împleteau ca torțele încinse.

Spre zori, eu am deschis fereastra.
Tu dormitai. Cu aerul cel rece

pătrunse-o rază din văzduh. Albastra
lumina-a lunii peste ochi îți trece.

Și i-ai deschis... Acum îmi amintesc,
în noaptea-aceea... August să fi fost?...
În aburii iubirii și-acuma mai plutesc.
Ah, da, ochii iubirii... Iubirii care-a fost.

Costel Stancu

* * *

Îmi reînnoiesc, zilnic, în scris, jurămintele
cu moartea,
dar ea le încalcă mereu. Nu mă revolt, sînt
îngăduitor
cu infidelitățile ei. Dulcele chin al
așteptării, un gol
care se hrănește din sine, de aceea rămîne
întreg.
Ia-ți nerăbdarea de a muri și umblă, îmi
spui,
 trăiește-ți fiecare clipă ca și cum ar fi
prima!
Nevinovat de a ști. Cînd eram copil, a
cobărit
îngerul și mi-a dăruit un ou. Păstrează-l
pînă la sfîrșit,
atunci mi-l vei da înapoi. L-am pierdut. Ca
pedeapsă,
am fost uitat aici, în cuibarul de foi albe. Să
scriu,
reînnoindu-mi – fără speranță? –
jurămintele cu moartea.

Costel Stancu,
poet

* * *

Cine ești tu, rod al cărui gând trecător? Ce tăcere
te ține viu, ce cuvînt te vrea mort? A cui călătorie o faci,
cu atîta rîvnă, de parcă ar fi a ta? De ce umbra zidului se înalță
ori se prăbușește mai repede decît zidul? Ai obosit? Obosești
întrebîndu-te doar atunci cînd aștepți răspuns. Viața e
o casă cu acoperișul spart, îți amintești? O femeie iubită
tocmai pentru imperfecțiunile sale. Un triunghi deschis.
Abia după ce uiți toate întrebările, trăiești cu adevărat.
Asemeni unui trapezist legat la ochi nu vei mai rata,
niciodată, prinderea de picioarele Celuilalt. Îți vor cădea
doar aripile, tu vei rămîne acolo sus, legat de buricul
mamei tale cerești, pe care nimeni nu îndrăznește să îl taie.

* * *

Dă-mi, Doamne, o cameră la temperatura vinului,
să mă închid în ea cu Celălalt. Să nu ieșim de acolo
pînă nu ne mărturisim, reciproc, toate trădările.
De multe ori am fost pedepsit pentru cele abia gîndite.
Șarpele limbii își schimbă prea des pielea și se întoarce
mai proaspăt, mai viclean. Un punct cardinal în mișcare
e sufletul omului. Cînd aici, cînd dincolo. O broască în care
nu vor încăpea niciodată două chei, fie ele și din aur.
Da. M-au strîns în fiare, m-au biciuit cu funii ude, dar n-am
știut să le spun unde se ascunde Celălalt. Am tăcut –
nu acesta era adevărul. Am vorbit – nu aceea era minciuna.
Între noi nu e loc de complicitate, îmi va spune companionul
meu nevăzut. Doar că, uneori, călăul se deghizează în claun,
să ne pară moartea mai veselă, mai colorată.

* * *

E prea devreme, pasărea-mamă nu are din ce ou
să se nască. Să strecurăm unul sub ea, când doarme,
îmi spui. Dacă nu există un precedent al vieții, trebuie
creat unul. Cît să se mai sprijine totul pe un picior de nisip?
Așteptăm orice, chiar și o greșeală. Va fi răsplătită pe măsură.
Fă-o tu, mă îndemni. Mi-e teamă de tine ca de un pește
vorbitor.

Cine ești? De unde știi atîtea, înainte de a începe totul?
Nu îmi răspunzi. Doar îmi arăți cu degetul oul în care
se aude, din ce în ce mai clar, clinchetul unui clopoțel.

* * *

Îmi plac femeile care știu să aștepte. Pentru ele,
războaiele de o sută de ani sînt focuri de paie.
Răbdarea Penelopei, o sclipire de licurici. Au fost
martorele începutului, vor fi și cele ale sfîrșitului.
Doar ale trecerii timpului, nu. Fiindcă ele nu au amintiri.
Trăiesc, singure, în sufletele păsărilor eliberate din colivii.
În găurile șerpilor pe jumătate iertați de Dumnezeu.
În noaptea de cristal a milei omenești. Oare ce așteaptă?
Un bărbat să se întoarcă de la vînătoarea animalului
fără inimă? Un pescar ce a stat în larg atît de mult
că a deslușit limba peștilor? Un negustor de nisip?
Tăcerea nu e niciodată un răspuns greșit.
Îmi plac femeile care știu să aștepte.
Mai ales cele ce nu așteaptă nimic.

Geo Galetaru

Știm și surâdem

Lucrurile acelea stau departe de noi.
Uneori le înghesuim în pahare,
alteori le dăm drumul la vale.
Privim întunericul din ceilalți cu oarecare
 îngăduință.
Știm că trece și asta,
știm și surâdem.
Acolo de unde venim
lumea este un măr albastru
cu care copiii se joacă în ploaie,
trecându-l dintr-o palmă în alta.
Nu avem nume, nu avem insule în preajma
 noastră,
avem doar un periscop de ceață
prin care vedem războinici și insecte
 multicolore.
Dar noi știm că trece și asta,
știm și surâdem.

Geo Galetaru,
poet

Poate că asta e totul

Nu, n-am să mai fiu
în acest ceas și în această ambianță
îndepărtată, ca și când lucrurile ar aluneca
pe un patinoar neglijent.
Cineva deschide o ușă și toate
sunt la locul lor, și toate plecările,
și toate gesturile desprinse parcă dintr-un tablou
în care absența sapă cu degete harnice.
Am fost pe o stradă, copiii vedeau ceva
în inimile noastre luxuriante,
ei cred că toate viețile sunt la fel
și pielea albastră a soarelui
e o minge purtată din loc în loc
de mâini amare, care știu.
Nu, n-am să mai fiu
în acest ceas și în această ambianță:
aștepți și aștepți,
și ceva se micșorează, și ceva crește,
și poate că asta e totul.

Așa cum ne amintim

Am fost dincolo de un râu.
Cădeau frunze.
Așteptam iarna și prietenii spuneau
că am un zâmbet ciudat.
Poate așa fi fost în stare să vorbesc despre orice,
să fac gesturi utile,
în numele unei înțelegeri luate în jurul focului,
cu gândul la păsări și la insule îndepărtate.
Acolo simțurile noastre ar fi fost fiare flămânde
sau ar fi invocat un extaz iluzoriu.
Am fost dincolo de un râu.
M-am gândit să spun toate acestea
într-un moment de asceză involuntară,
când nu mai puteam să uit nimic,
ci doar să-mi amintesc.
Așa cum ne amintim
picătura de ploaie în afara timpului.

Nimic în plus

Din când în când se abate peste noi
o premoniție involuntară.
Intrăm în case și tragem perdelele
peste intimități convulsive.
Ceasul, tabachera, vaza cu flori ofilite,
un peisaj care suferă
în tăcere.
Nimic în plus, doar
scâncetul îndepărtat al unei memorii sănătoase.
Cultivăm versiunea naivă
a ploii, ne documentăm și cădem
în bârlogul unde avem
inițiative pașnice.
Mâine vom ști mai puțin.
Trăim din plin
această indiferență activă.

Aici și acum

Mă joc cu aceste cuvinte, o hrană despotică
în amiaza fără soldați. Locuri care tac, conștiințe
care așteaptă onomastici și oglinzi de referință,
noi credem că avem o organizare perfectă,
dar ne lipsește omogenitatea disperării.
Vreau să fac gesturile acelea, suntem în
penumbra catifelei, cu fața spre întâmplarea atroce.
Tu spui că asta nu înseamnă nimic, că
viitorul se sublimează într-o voce care nu iartă:
focuri ce se atrag, animozități schimbătoare.
O libertate și abilitatea de a trece pe lângă lucruri,
sunt multe texte și recomandări în surdină,
un anotimp e de-ajuns pentru ceea ce nu se poate.
Nu e necesară această întrebare, ne dispensăm de
rigorile unei meticulozități paradisiace. Aici și
acum, cât magia dorinței e departe de noi,
lumea își creează propria ambianță, respiră și
acesta e curajul de-a inventa adevărul.

Horia Al. Căbuți

Partita

VENISE de pe mare epuizat, după 18-19 luni de bățut oceanele, de luptat cu furtuni și tangaje, de carturi sub stelele sudului, de mâncat totul din conserve și concentrate, cu rare escale de câteva zile prin porturi mizere. Jurase că a fost ultima escapadă și că, dacă va fi să fie, își va căuta altă meserie. Slăbise peste 20 de kilograme. Dintr-un tip robust, rumen și plin de viață devenise o creatură palidă, cât un chibrit. Fața i se scofâlcise, ochii adânciți în orbite păreau să nu se mai poată focaliza pe chipurile celor cu care de-abia mai vorbea. Mâini scheletice terminate în degete precum firele încâlcite din aparatura electronică. Medicii i-au spus că încasase o bacterie nenorocită extrem de răspândită prin mările australe și nu aveau nicio posibilitate să îi vină de hac. Au încercat câteva tratamente cu antibiotice tari, cu vitamine și întăritoare, dar n-au dat niciun rezultat. A mai trăit câteva săptămâni, doar atât cât să afle

că rodul bucuriei de a se fi întors în orașul său, fie și de-abia ținându-se pe picioare, a fost sădit în pântecul soției iubite și îngrijorate. Așa că lui Antoniu nu i-a fost dat să își cunoască tatăl. Doar o poză mare pe perete în încăperea unde studiază la vioară și poveștile înlăcrimate ale mamei, chiar și după ani lungi de dor continuu, îi mențin vie, dureros de vie, imaginea lui ce se cuibărise în sufletul său precum un mit.

Ani teribil de grei: maică-sa, bibliotecară la o școală, cu un salariu jalnic, trebuise să facă față cum putuse situației. Regia micii locuințe în care trăiau, mâncarea pe zi ce trecea tot mai scumpă, rechizitele școlare, toate mărunțișurile ce se îngrămădeau zi de zi cotropind sărăcia bugetului, făceau să se ajungă de-abia, de-abia de la o chenzină la alta. În primele clase purta uniforme până devenea ridicol, cu manșetele pantalonilor mai sus de glezne, cu vestonul pe care nu-l mai putea închide la nasturi. Nu era foarte studios, prefera orele de joacă cu copiii din cartier care îl simpatizau și, cel puțin ei, nu îl batjocoreau pentru peticele imense de pe genunchii pantalonilor de trening. Lecturile obligatorii le făcea doar pe sărite, fără tragere de inimă, istoria ori geografia erau cele mai detestate, căci nu avea memoria numelor și a locurilor. Scrierea era o altă corvoadă pentru el, degetele lui fragile, probabil o moștenire genetică a afecțiunii tatălui adusă de pe mare, nu se așezau nicicum pe corpul stiloului, așa că rândurile de cerceulețe și bastonașe de la caligrafie arătau mai degrabă ca aparținând vreunei scrieri arhaice, indescifrabile. Singura materie la care nu opunea rezistență când era pus să își facă lecțiile era matematica. Simțea, mai ales când învățaseră fracțiile, că în acele rapoarte de cifre cățarate unele peste altele se ascundea ceva interesant, ceva misterios, dincolo de veleitățile lor operaționale. Ceva ce urma să își lămurească în parte mai târziu, când avea să exerseze

pozițiile degetelor pe corzi. Le scurtezi lungimea la jumătate, la sfert, la alte puteri ale lui doi și obții sunete limpezi, magnifice. Cât suflet în proporții! Câtă iubire pot genera niște banale tremurături ale oțelului!

Mic și îndesat, purtând ochelari cu dioptrii imense, cu rămășițele de păr cărunt și cărlionțat în duios clarobscur cu chelia rozalie, profesorul Oszkár Bodó își începea ziua de lecții mereu cu zâmbetul pe buze. Maghiar dintr-o familie antebelică de profesori, vorbind românește cu o gramatică destul de corectă, colorată de un fermecător accent al vocalelor tipic ardelenesc și strecurând câte un cuvânt unguresc, doar așa, ca pigment, școlit la Conservatorul din Viena, o vreme chiar protagonist al unor concerte în care interpreta cu măiestrie lucrări dificile de Brahms, Wieniawski ori Max Bruch, eșuase în cele din urmă la Școala de Arte din felurite motive. Multe dintre ele ținând de insubordonarea sa notorie față de orice sistem și de psihicul său intempestiv. Odată cu bătrânețea, impulsivitatea sa sublimase în melancolie, nervosul prin excelență devenise plângăcios. Astfel că zâmbetul îi pierea la scurt timp după ce primul copil intra în sălița lui, când își deschidea cutia viorii și începea să scârțâie studiile neexersate acasă. Două-trei falsuri flagrante și fruntea înaltă și rozalie i se albea, ochelarii i se abureau și exclama ca ajuns de sfârșitul lumii: „*milyen kutya élet!*”, stârnind invariabil râsetele împincinatului. Da, cu adevărat „viață de câine” pentru o ureche și o minte muzicală ca a bătrânului Bodó. Lacrimi mari îi coborau pe obraji, le absorbea cu o batistă mototolită, își ștergea nasul cu un dudit ca de utilaj, apoi își relua lecția cum nu s-ar fi întâmplat nimic. De cele mai multe ori cu folos limitat, întrucât puțini dintre elevii săi – dar acești puțini au constituit excepții notabile – aveau la o carieră muzicală. Însă chiar și în cazul

obraznicilor irecuperabili, atât cât s-au lăsat să dobândească de la profesor din tainele viorii le-a rămas în conștiință pentru totdeauna. Copiii sunt în majoritate niște mici ticăloși ce știu să profite din plin de slăbiciunile adulților, mai ales ale celor care îi mai și pun la trudă. Dar tristețile bătrânului au dat întotdeauna peste ani niște roade, dacă nu și muzicale, măcar caracteriale.

O excepție însă îi mai lumina zilele tensionate venerabilului dascăl. Antoniu, de când intrase prima oară pe ușa săliței cu geamul întunecat de umbra unui imens castan, se dovedise de o receptivitate deplină. Evident, disonanțe „izbutea” și el, doar era la început de drum, însă primele lacrimi stoarse involuntar profesorului îl consternaseră, apoi îl cutremuraseră. Cum putea el, un țânc la urma urmei, să producă atâta tristețe unui om care la vremea lui smulsese ropote de aplauze în sălile de concerte din Viena, Budapesta, Oradea, Cluj și câte altele? Era exact cum ar fi râs de tatăl său, dacă ar fi avut fericirea să îl cunoască, de cearcănele cu care se întorcea de pe mare. Maică-sa i-a sesizat imediat tristețea, spunându-i că soluția problemei e una singură: să exerseze studiile pe care i le dă pentru acasă până când execuția lor la oră nu va mai stârni supărarea profesorului. Procedă întocmai. Astfel că lecțiile cu Bodó deveniră în curând o bucurie a prieteniei, un dificil dar armonios zbor pe aripile gamelor, arpeggiilor și dublelor coarde, ele însele plicticoase și solicitante; însă comunicarea caldă dintre învățător și discipol le transforma, dacă nu în bagatele, măcar în acceptabilități chiar interesante. „*Jó fiú*”, bun băiat!, striga în urma lui de fiecare dată când ieșea din sălița mititică. Bodó avu ocazia să îl învețe o mare parte din tot ce știa el. Într-un an de zile Antoniu stăpânea primele cinci poziții ale mâinii pe gâtul instrumentului – cam cât e maximul de tehnicitate cu care termină școala elevii obișnuiți și nu foarte interesați de performanțe – și în curând dege-

tele sale extrem de subțirele se precipitau zglobii până către capătul limbii negre culcate pe cutia de rezonanță. Acolo erau obligate la un travaliu mai obositor, întrucât corzile se depărtau și efortul de a se așeza unde trebuie era mai mare, uneori chiar un pic dureros, dar strângea din dinți și își relua seria de game și *glissando*-uri fără crâcnire. Nu și-ar fi imaginat că vioara îi va plăcea atât de mult. Probabil că dacă s-ar fi lăsat și el la început pradă impulsului de a râde de boceala profesorului, cum poate că avusese un prim impuls inconștient, praful s-ar fi ales de întreaga lui muzică.

Lucian Corlan era un compozitor destul de puțin cunoscut în țară, și doar prin cele două simfonii scrise în prima tinerețe. Ele au fost interpretate în urmă cu mulți ani de trei sau patru filarmonici de provincie. Cu referințe pe alocuri bune, dar și reproșuri pentru pasaje excentric tehnice care puneau în maximă dificultate instrumentiștii. Mai scrisese două sonate pentru violoncel și pian, dar ele nu se bucuraseră de lumina reflectoarelor. Încercase și o operă, chiar pusese bara finală pe partitură, dar o spontană revelație cum că genul nu are cum fi muzică adevărată, că epicul banalizează inacceptabil mistica sunetelor, l-a împins irepresibil să își ia sub braț teancul de coliticsite cu sisteme de portative și să-i dea foc pe un maidan la marginea orașului. Simțea că fiorul inspirației îl părăsise, că tumultul de armonii ce îi umpluse zi și noapte ființa până de curând își luase definitiv zborul spre alte zări. Astfel că adesea își purta depresia prin cârciumi, înconjurat de o trupă numeroasă de veleitari într-ale muzicii care-l elogiau deșănțat la fiecare des-tupare de nouă sticlă. Când paharele golite se adunau, ieșea în piața centrală și dirija ca pe o orchestră, cu gesturi extravagante, vuietul vântului, foșnetele arborilor ori sarabandele fulgerelor

dacă furtuna se abătea deasupra orașului. Spre amuzamentul îngrijorat al trecătorilor. Fusese dat afară de la catedra de compoziție a Conservatorului pe motiv de repetate absențe de la cursuri. Își câștiga existența etilică din puținii, tot mai puținii elevi pe care îi învăța pianul la el acasă, în garsoniera îmbâcsită în care domicilia. Având de luptat și cu indiferența scandalizată a vecinilor la magia muzicii care răzbătea pretutindeni în bloc prin pereții de carton.

Într-o zi însă raza cea bună îi lumină neașteptat mahmureala sleită a zilelor. Dis- de- dimineată fu trezit brusc din somnul beției, cu încăperea încă rotindu-se ca un carusel. Cu vocea hodorogită răspunse la telefonul ce țârâia de minute în șir. Era impresara lui Ilarion Voinescu, cel mai reputat violonist din capitală. Îi spuse că maestrul studiase simfoniile sale și, impresionat de spectaculozitatea tehnică a unor secvențe, îi adresa rugămintea să scrie o temă cu variațiuni pentru vioară solo în același spirit, lucrare pe care avea de gând să o interpreteze la un concurs instrumental în Japonia. Din acel moment, un curent de energie bună, o străfulgerare fizică, palpabilă, bine mirositoare, îi schimbă viața. Renunță complet la crâșme, spre revolta amicilor dezamăgiți și, opac la amenințările tot mai vehemente ale vecinilor, își consacră diminețile și serile până târziu în noapte lucrului dedicat și concentrat la viitoarea *Partită în sol pentru vioară*.

Se apropia de optzeci și cinci de ani, siguranța mâinilor sale de aur scădea pe zi ce trecea. Hotărâse că era ultima vioară pe care o plămădea în micul său atelier de pe o străduță lăaturalnică, atelier ce mirosea a lemn de esență, a lacuri din chihlimbar și a multă afecțiune pentru munca inimoasă dusă timp de mai bine de șase decenii. Era o comandă pentru concert-maestrul orchestrei Operei din Iași pe care Marin Iluțiu o acceptase în cele din urmă,

deși oboseala îi micșorase simțitor energiile. Oboseală perfect justificată, căci roadele priceperii sale își înălțau sunetele vrăjite prin sălile filarmonicilor și operelor din toată Europa, ba și de peste ocean, pe la Boston și Philadelphia. Lucra pe modelul Amati, cel al primei viori atestate și încă existente, un pic mai simplă și mai mică decât cele revoluționare ale lui Stradivari. Însă – i se părea lui și nu numai lui – ele aveau un sunet mai catifelat, mai straniu, mai eteric. Mica magazie de lângă atelier încă mai adăpostea suficiente scânduri de molid aduse din zona Gurghiului, din care se obțineau cele mai bune cutii de rezonanță, precum și bucăți de paltin, abanos și nuc pentru accesorii: prăgușuri, limbă, cordar, chei, căluș și celelalte. Dar avea să le dăruiască cuiva, nu știa deocamdată cui, căci nu mai exista un constructor manual de viori în zona aceasta a țării. Fabrica de la Reghin acaparase piața cu viori standardizate bune, dar nicidecum de performanță. El încerca mereu să aducă mici adaosuri, atât cât să nu influențeze esențial sonoritatea: la culoarea cutiei, la spirala melcului din capătul cheilor, la găurelele călușului, în funcție de cât cunoștea el despre viitorul posesor, ori de domeniul în care urma să fie utilizat instrumentul (simfonic, operă, cvartet etc.), ori alte mărunțișuri care confereau viorii o personalitate aparte.

Făcu ultimele retușuri, aplică un strat final de lac rășinos, o lăsa la uscat, apoi, după ce fu gata complet, îi puse corzi, o acordă și o puse pe umăr, luă un arcuș și intonă câteva șaisprezecimi și acorduri să îi verifice sonoritatea. Avea el un mic exercițiu prin care testa simultan și acuratețea sunetului, și dinamica nuanțelor, și capacitatea de a permite secvențe de mare tehnicitate. Constată însă că există o problemă. Și nu mică. Pasajele de double coarde erau neclare. Se pare că atingea cu degetele ce trebuiau presate pe o coardă și corzile învecinate. În regulă, degetele

sale se bontiseră în peste opt decenii de viață, dintre care mare parte strivite pe mânerele dălților și rindelelor, ba mai și strânse accidental la menghină, dar nu era posibilă totuși o asemenea involuție în patru-cinci luni, de când terminase ultima vioară destinată unui folkist din Chișinău. Puse vioara pe bancul de lucru, luă șublerul și măsură grosimea gâtului. Era cu un milimetru și câțiva microni mai îngust, ceea ce apropia imperceptibil corzile, dar suficient cât să afecteze finețea pretinsă de acest delicat instrument. Se așază dezabuzat pe taburetul de lângă banc, cu fruntea sprijinită în palma stângă, și rămase așa mai bine de o oră. Apoi sună la Iași și le comunică faptul că reziliază contractul și va returna suma încasată drept avans.

Cele șase ore zilnice petrecute în biblioteca școlii erau plicticoase, dar binevenite. Doar doi-trei elevi mai intrau uneori în pauza mare să caute după lecturile obligatorii. În rest, doar liniștea întreruptă de zgomotul mașinilor ce treceau pe bulevard interacționând cu mirosul specific de carte, inconfundabil, care o transpunea într-o lume ideală, așa cum realitatea nu-i oferise. Citea și tot citea, mai ales despre viețile compozitorilor, despre dramele prin care au trecut Mozart, Schubert ori Bruckner și îndârjirea lor în a lăsa lumii ceva nepieritor. Și acasă asculta noaptea emisiunile muzicale de pe programul 3, în special cele ale lui Iosif Sava, favoritul ei. Într-o zi însă ușa bibliotecii se dădu de perete și se precipită înăuntru ca o furtună silueta desșirată a profesorului de muzică. Zâmbea și o privea șagalnic dindărătul ochelarilor cu rame negre. Se aplecă ușor înspre ea precum o trestie nesfârșită, părând că în orice moment se poate rupe și prăbuși peste birou. Cum ar fi vrut să-i împărtășească un secret de mare importanță.

– Maria dragă, am ceva pentru tine, șopti misterios. Știu că-ți va face mare plăcere. Puse pe masă două bilete la concertul filarmonicii din aceeași seară. E un eveniment rarism pentru orașul nostru, dar din păcate eu nu pot participa. Te rog ia-ți băiatul și mergeți, sigur îi va plăcea și lui. Nu mai e chiar atât de mititel. Și are note bune la mine.

Protagonist era violonistul rus Viktor Tretiakov, un nume care umplea sălile pe oriunde mergea. Auzise de el, îi și ascultase niște înregistrări pe canalul pomenit. Urma să interpreteze Concertul în Re major de Ceaikovski, o lucrare care îi plăcea la nebunie prin zbuciumul ei împins uneori până în pragul delirului, prin catifeaua pasajelor lente, prin tragismul ce răzbătea din fiecare acord. Fu atât de șocată încât nici nu-și mai amintea dacă mai apucase să-i mulțumească binevoitorului coleg până când acesta se întorsese pe călcâie și ieșise la fel de impetuos pe cum a intrat.

Ajunse acasă într-un suflet, căută în fundul dulapului un costum primit de la un verișor de-al lui Antoniu cu doi ani mai mare decât el. Încă îi era un pic larg la umeri și pantalonii puțin prea lungi, așa că îi îndoi și le făcu un tiv cu toată precizia de care era capabilă. Cât despre ea, avea o rochiță simplă, vișinie, un pic demodată, dar care cădea acceptabil pe trupul ce începea să se ofilească. Călcă cu meticulozitate singura cămașă albă a lui Antoniu, un pic scurtă la mâneci, dar sacoul mai lung acoperea diferența; apoi unse din belșug cu cremă încălțăminte amândorura să estompeze cât se putea julturile inerente anilor de utilizare. Se rujă cu restul de ruj rămas în tubul primit în dar de la colegi de 8 Martie și își întări discret contururile pleoapelor cu un creion dermatograf. Aruncară amândoi o privire finală în oglinda din antreu și porniră emoționați către clădirea filarmonicii.

O seară precum un vârtej de ținute elegante, de comentarii pertinente în antract, de parfumuri fine și de forța sunetelor generate de struna rusului care trecea ca o lumină de la imperceptibile șoapte în *pianississimo* la furtuni de cadențe de tăria vulcanilor în erupție, calmându-se apoi în lamentări elegiace precum bocetele funebre. Avusese emoții pentru Antoniu, să nu înceapă să se foiască pe scaun, să o tot întrebe când se termină. Doar nu avea încă 10 ani, era un copil. Surprinzător însă, stătuse toată seara cu gurița întredeschisă, cu ochii fixați pe vioara artistului, încremenit ca o statuie. Cu urechile încă vâjâindu-i de ropotele de aplauze prelungite, pe drumul spre casă, cu glasul timid și neîncrezător că dorințele i s-ar putea vreodată îndeplini, îi șopti:

– Mami, și mie mi-ar plăcea...

A doua zi, Maria făcu un împrumut de la CAR și după-amiază merseră împreună la magazinul de instrumente muzicale și cumpărară o vioară. Peste o săptămână deschideau cu teamă ușa săliței strâmte a bătrânului profesor Bodó.

Se hotărâse să se inspire în principal din tradițiile maramureșene, miraculoasa regiune unde se și născuse, cu legendele ei stranii legate de ritualul construcției porților din lemn. Așternu pe portativ o primă temă de atac, o lamentație pe structura unei doine maramureșene în registrul cel mai grav al violinei, în sol minor, o jelanie lugubră, vibrând de spaima duhurilor rele ce bântuie peste sat, peste locuitorii ei înspăimântați. E noapte, registrele întunericii predomină și persistă, căci flăcări ce pornesc să taie fagul de la marginea zării nu au voie să fie văzuți de locuitori și de spirite. Mersul lor apăsător conferă prima secvență ritmică, pe pătrimi accentuate, unele cu alunecări apogiate ca ilustrare a vulnerabilității marșului lor peste relieful

accidentat, prin labirinturile nopții bântuite. Câteva variațiuni stridente în acut ale primei teme sugerează peisajul nefiresc al regiunii căzute sub blesteme, cu tăpșanele zgurite de arșișă, cu cerbii părăsiți de ciute agonizând, cu ierburile îngropate în humă crescând, smintite, înspre adâncuri. Odată cu primele li-căriri ale zorilor, feciorii au ajuns la marginea zării, la fagul de sacrificat, silueta lui profilându-se maiestuos pe fundalul nopții muribunde printr-o succesiune de acorduri pe toate cele patru corzi, solicitare nu mică pentru instrument, dar dătătoare de elan, de convingere că răul va fi în cele din urmă alungat. Lama ferăstrăului licăre sub primele raze ale soarelui mijit pe după coline prin câteva triluri ascuțite înspre registrul cel mai înalt, urmate de un *tremolo* susținut, în impetuos *crescendo*, al arcușului ce basculează de la înalt la grav și înapoi la grav apăsând tot mai pronunțat pe strune, până ce sonoritatea devine un șuierat, anunțând doborârea falnicului copac.

Drumul îndărăt, cu povara trunchiului greu pe umeri, generează un dans lent și solemn, o prelucrare ingenioasă a *Fecioreascăi* din Oaș, de-acum în tonalitate majoră. Bucuria flăcăilor e încă reținută, căci deocamdată nu sunt decât în posesia unei bucăți de lemn brut, neinvestit cu puteri apotropaice. Dar primirea cetei în sat de către fetele ieșite pe prispe, de adunarea meșterilor încărcăți cu ustensilele tâmplăritului ce așteaptă la locul înălțării stâlpului porții, transformă hora cumpătată într-o suită de teme melodioase, bine ritmate, cu variațiuni sclipitoare ce intră pe nesimțite în moduri străvechi, dorice și mixolidice. Dar nu voia să cantoneze lucrarea în local. Era momentul să-și aducă în sprijin dansuri din multe alte regiuni: *Brăul*, *Călușul*, *Ciuleandra*, *Alunelul*, ca stimul pentru truda meșterilor ce s-au pus să cioplească de zor în lemn, în carnea crudă a trunchiului adus de flăcăi: soarele și luna, munții, stelele, cocorii, florile

și împletiturile. Stâlpul e gata încrustat, groapa fundației pregătită, și-acum toți bărbații satului se opintesc să îl înalțe pe locul consacrat. Moment în care fetele își părăsesc prispele, se adună în șir și încercuie monolitul ce-și înnațește lumina astrilor ciopliti cu strălucirea soarelui și norilor aurii, intonând tulburătoarea, unica *Purtată* din țara Sebeșului. Prinzându-se în acel mers-îngânare-ezitare-continuitate-fragmentare-retragere-avânt-liniște-sensibilitate- „ca țărzuza pă hârtie” ce poartă sufletul prin grădinile înmiresmate ale zânelor. Satul, cu acoperișurile și clopotnițele din lemn înnegrit de veacuri, se prind în legănarea extatică a pașilor sincopați, a aritmicității mistice, metaempirice, de dincolo de conveniențele oricărui ritm. Racordându-se la energiile cosmosului, la spirala vieții, la forțele binelui pe cale de a dobândi o izbândă însemnată asupra stihiiilor nopții. Secvență adâncă, monumental-interiorizată și melancolic-expresivă ce dă posibilitatea interpretului să elibereze din el întregul plin sufletească, întreaga zestre de elegie, dar și de speranță. Să respire în deplină armonie cu instrumentul, să se pregătească, întrucât vine clipa în care tot ce s-a desfășurat muzical până acum se schimbă la antipod. Ritualul și-a atins țelul: duhurile rele, demonii blestemați, îngroziți de strălucirea stâlpului porții proaspăt înălțat, încărcat de simboluri ale binelui și luminii, se precipită într-o agitație extremă, căutându-și culoarele de fugă către alte zări. Compozitorul își poate utiliza acum din plin patima tehnicității, zburdălniciile tinereții simfonice care înnebuniseră cândva instrumentiștii, dezlănțuindu-se într-o lungă diatribă de motive din toate speciile, de la folcloric la atonal, de la țigănesc la impresionism, de la renescentist la metalic, desfășurate într-un ritm la limita alienării, șiruri încălecate de treizecișidoimi, acele valori rostogolite atât de iuți încât pot produce infarctul muscular până și celor mai antrenate degete; mâna stângă zburând în sus

și în jos de la capătul dinspre chei până către călușul ce susține corzile, minute la rând, epuizant și eliberator, isprăvinduse într-un țuit aidoma țișurilor băieților la horă. Triumf deplin al puterii fagului, al dansului norilor, al măiestriei meșterilor, al grației neprihănite a fecioarelor.

A isprăvit. Îi ieșise. N-ar fi crezut!

Chiar atunci sună și telefonul. De trei săptămâni de când se apucase de *Partită* nu-l mai auzise, chiar uitase că are în casă o asemenea ustensilă. Era impresara lui Voinescu.

– Domnule Corlan, maestrul își cere mii de scuze, dar în cele din urmă s-a decis pentru lucrarea unui compozitor polonez cu care e în relații foarte cordiale.

Se prăbuși în fotoliu. Simțea nevoia imperioasă să bea ceva.

– Șezi, îl invită profesorul de contrapunct, am ceva special pentru tine.

Antoniou era derutat. Îl avusese dascăl în primii ani de Conservator, n-a avut note foarte mari întrucât cu teoria, precum în copilărie, nu făcea casă prea bună. Dar avuseseră o relație corectă. Profesorul știa că violoniștii nu trebuie terorizați cu toate abstracțiunile armoniei și polifoniei întrucât instrumentul lor nu are, precum pianul, capacitatea de a construi așa ceva. Se așeză, încă uimit de solicitarea pe care o primise telefonic de la el acum câteva minute. După ce a terminat cu materia respectivă s-au mai întâlnit doar întâmplător pe coridoare, s-au salutat cordial, dar n-au mai avut alte întrevederi. Era nedumerit și contrariat că dorește să îi vorbească.

– Ce zici de asta?, îl întreabă privindu-l fix. Îl știi pe tip? Îi înmână un fascicul de 10 pagini de partitură pentru vioară solo. Semnată Lucian Corlan. Îl știa, cum să nu, glorie apusă prematur și unul dintre bețivii cei mai pitorești ai orașului. Fost profesor

la facultatea lor. Alungat, poate justificat, mai degrabă exagerat, ca un câine. Interlocutorul său era singura persoană din instituție care nu-i întorsese spatele nenorocosului compozitor. Avea ușa cabinetului deschisă oricând pentru el, uneori îi mai „împrumuta” câte o sută de lei, când „seceta” era deplină în buzunarul lui Corlan. Răsfoi colile. Interesant, îmbinare ce părea reușită, între folclor, clasic și modernism. Cu puzderie de variațiuni ce alternau prin toate dinamicile și tempourile muzicale. Destul de dificile tehnic, dar nu copleșitoare. Ajunse însă la ultimele două pagini. Se șocă. Erau înnegrite de densitatea bulinutelor și condițelor de pe liniile portativelor: acele treizecișidoimi turbate și desfrânate ce arătau mai degrabă ca o explozie a rezervorului stiloului decât a scriitură muzicală normală. Profesorul îi sesiză uimirea.

– Acum juma’ de oră a plecat de la mine. Era pe patru cărări, bine de tot. Mi-a lăsat foile pe masă și mi-a zis să le dau la cine cred eu că le poate duce. I-am dat, chiar dacă nu mi-a cerut, două sutare, vedeam pe el că nu mai are nicio lețcaie în buzunar. Strânse colile cu grijă, le ciocăni de birou să se așeze frumos și i le înmână. Ia-le și treci la buchiseală. Ești singurul din facultate care le-ar putea descâlci. Și nu mă refer doar la studenți... Mai ai două luni până la concertul de absolvire. Ți-e suficient.

– Eu?... Antoniu era acum de-a dreptul îngrozit. Dar nu sunt în stare eu de așa ceva. Plus că profesorul meu mă pregătește de luni de zile cu *Chaconna* lui Bach.

– Am vorbit eu cu Stănescu. L-am convins că Bach poate cânta oricine, dar așa ceva e mai greu. El n-a apucat încă să vadă partitura, nici nu i-am zis cine a scris-o. Ar fi strâmbat urgent din nas. I-am explicat în mare despre ce e vorba și a confirmat că are încredere în tine, dar nu-și ia răspunderea să te coordoneze în timp atât de scurt. Așa că o să te descurci singur.

– Pfff !! M-ați nenorocit! Dar... asta? Antoniu ciocăni cu degetele subțirele pe cele două pagini cumplite care își ascunseseră albul aproape cu totul.

– O să poți. Ești prea bun. Du-le cu tine și dă-i bătaie. Atenție, că îți mai zic una tare. La concert vor veni doi impresari nemți. Cu așa ceva îi rupi. Ai viitorul asigurat. N-o să mai mergi ca cerșetorul să bați pe la porțile filarmonicilor din Cucuieți ca să-ți dea un post de viorist pe-acolo, pe la marginea scenei. Hai că trebuie să intru la curs. Îi întinse mâna fugitiv peste birou.

Profesorul Bodó se pensionase de ani buni însă îi mai veneau acasă niște copii pe care îi iniția în primele taine ale viorii. Locuia în centrul istoric al orașului, într-un apartament la parterul unei vechi și scorojite clădiri cu trei etaje în curtea căreia, de cum pășeai, te izbeau mirosurile de diverse mâncăruri socăcite prin bucătărie, dar și scârțâiturile chinuite și înduioșătoare ale primelor încercări de a scoate sunete coerente din strunele mititeleurilor viori. Antoniu îl vizitase pe bătrân cel puțin o dată în fiecare an în vremea cât a urmat Liceul de Muzică și apoi Conservatorul, dar scopul fusese întotdeauna unul pur amical, afectiv. Acum însă ducea cu el compoziția lui Corlan cu care fusese împovărat. Se îmbrățișară, apoi profesorul începu să răsfășească partitura concentrat, apoi încrunțat, apoi izbucni în râs. Nu era unul batjocoritor, nici relaxat amuzat, mai degrabă o manifestare a uluiei.

– *Istenem!* Doamne feri' de rele! *Hát* Paganini mic copil..., îi spuse ștergându-și ochelarii.

– Mă chinui deja de o săptămână cu nenorocitele alea de treizecișidoimi și după patru-cinci rânduri degetele mi se blochează. N-o s-o pot face, mai am o lună și ceva, îmi pierd mințile.

– *Lassan*, calmează-te, *te fűl*, noi nu suntem *csak* artiști, trebuie se fim și un pic de vrejitori. În maghiara se zice *varászlát*, asta înseamnă și maghiia, ș-atunci nu-i așa de urit. Râse din nou, de data asta răzbătea doar voia bună.

Îi explică întâi cum trebuie să-și mărească legătura organică cu actul interpretativ ca atare și cu instrumentul: cum e necesar să își sincronizeze respirația cu timpii accentuați ai desfășurării, ceea ce nu-l învățaseră nici marii profesori ai facultății. Vioara nu-i un obiect separat, ci a devenit parte din trup, deci nu mai există procese distincte, independente. Metabolismul corpului evadează acum din temnița țesuturilor și intră și în cutia instrumentului, așa cum vibrația corzii pune în rezonanță tot aparatul circulator. Apoi îl sfătuiește cum să gândească anticipativ lanțurile de sunete ce urmează a fi intonate, ca o pregătire psihologică a construcției.

– Nu gîndește numa' cele opt sunete ce urmează pe timpu' viitor. Gîndește dublu, pentru doi timpi, gîndește șaispe note. *Tizenhatos*. Deja ai jumătățit *munka* creierului și atunci vor veni și dejete dūpe el.

Îi mai împărtășește alte câteva subtilități de care Antoniu nu știuse, deși era în fața ultimului eveniment al studenției sale. Apoi își îndreaptă spatele gârbovit de spătarul fotoliului vetust și continuă, privindu-l țintă.

– Tu ești deja bun viorist și o să fii mare. Ai dejete destul de lungi, *nagyon jó*, da' sunt foarte subțiri și trebui' cracănate tare. Corzile prea departe pentru tine. *Semmi baj*, nu-i asta mare necaz. Da' acolo unde cunți bolondoșagu' asta de note ca macinatoru' de *kávė*, aici trebui un pic de *varászlát*. Nu furțișag, numa' *varászlát*. Nu spun io să furi din note. O să furi cînd ești *csillag*, mare stea, atunci cînd cunți nu numa' în capitala, da' mai dai și concerte mai de de-le-ncolo. Cînd nu ești pe *Carnegie Hall*!...

Zâmbi complice dindărătul ochelarilor cu dioptrii uriașe. Atunci o se mai munci din ele pūna cade greu la stomac. Cine înțelege ceva? *Senki*. Da' acum altceva. Tu, copil cuminte. *Jó fiú*. Tu nu fure note. Da' tu ai altceva, ceva foarte bun. *Nagyon jó!* Ai alte varianta, ai *B alternatívád*.

Îi explică și îi și arată pe partitură locurile pretabile unde, ca să ia un respiro din dinamica furibundă a degetelor, îi recomanda să facă treptat un *rallentando* mare, să reducă drastic tempo-ul, păstrând intactă succesiunea sunetelor și dându-le o tensiune sporită, dionisiacă, chiar tragică, exagerând accentele, transformând zbuciumul smintit în expresivitate, într-un gen de discurs intermediar, apăsător, potențator. Astfel nu se schimba nimic din exigența partituri, nu păcălea pe nimeni. Iar după secunde de regenerare a energiilor mâinii, va reveni de data asta brusc la tempo, dar nu chiar la cel anterior, căci nimeni nu va sesiza mica diferență, ci la unul ceva mai scăzut, atât cât să reziste și să-și poată isprăvi secvența cu bine.

– *Megértel?*

– Asta voi încerca să fac toată noaptea: să înțeleg. Să înțeleg că drumul de rahat de-abia începe...

– *Nagyon jó fiú!* Du-te pō el, cō mergea bine!

– *Kutya élet!*, scrâșni Antoniu. Bătrânul mai să se înece de răs.

Acestea erau secvențele de amintiri lucide ce i se învălmășeau în minte printre frisoanele care-l scuturau cum și-ar fi băgat degetele în priză. În rest, încăperea și casa se învărteau în deliruri înțesate de mutre rânjitoare de demoni ce dansau în jurul lui, râdeau de el și-l batjocoreau. Ar fi vrut să fugă, să se ascundă oriunde, dar nu era capabil să se dea jos din pat, nici

măcar până la sertarul cu medicamente să ia ceva pentru febra ce-l pusese la pământ. Se întâmplase chiar seara dinaintea zilei concertului, o sunase pe Nina, prietena lui de care în ultima lună n-a mai avut vreme, căci era călare pe *Partită* de dimineața până noaptea târziu. Disperat că nu reușise încă să ducă fără întrerupere cele două pagini blestamate de la un capăt la altul, pusese vioara aproape violent în cutie și părăsise casa. Se întâlniseră la o cofetărie din centru, cu renumele celei mai bune, sau singurei bune înghețate din oraș, și își luaseră câte o porție mare. Nina era studentă într-un an mai mic la muzicologie, se cunoscuseră la un concert de final de an și se înțelegeau de minune completându-se, el cu intempestivitatea artistului pur, cu sensibilitatea dezlănțuită, ea situată în zona conceptuală a artei, mai rațională, mai calmă și chiar ironică. N-au stat mai mult de jumătate de oră. Nina a sesizat groaza lui pentru a doua zi, și-a dat seama și de faptul că orice cuvânt de încurajare ar fi de prisos, chiar stupid. L-a sărutat tandru pe buze și l-a trimis acasă să se culce, interzicându-i să mai deschidă cutia viorii până la concert.

– Porcul nu se îngrașă în ajun. Iar porcul tău e destul de rotofei ca să ai ce pune din belșug pe masa de Crăciun...

Dar de cum intrase pe ușa locuinței sale a simțit că gâtul i se umflă ca un balon, cu junghiuri violente ce-l împiedicau să înghită, că energia i se scurge brusc din trup și începu să se scuture de un frig cum probabil experimentau doar muribunzii. S-a trântit în pat așa cum era, în blugi și tricou, s-a înfășurat în pătură precum o sarma, a vrut să o sune pe Nina, dar telefonul îi căzuse din mână undeva pe lângă tocul ușii și nu mai era în stare să se ridice după el. Oricum, batalionul de draci nesuferiți năvălise deja asupra-i hârjonindu-l, urlându-i în ureche tot felul

de blesteme. Îi alunga cu mâinile dar se reîntorceau în număr și mai mare, și mai întărâtați. La un moment dat l-au apucat de tricou, împingându-l brutal peste niște dealuri pârjolite, acoperite cu hoituri de ciute și cerbi, cu lujeri de iarbă imenși ce ieșeau din pământ, se încolăceau în jurul lui ca niște șerpi și îl trăgeau înspre humă sâsâind, sfârtecându-l, sufocându-l. Întreaga noapte alternă între halucinație și disperarea conștiinței apropierii necruțătoare a concertului de care nu se mai simțea nicidecum capabil. Între demoni și violoniști, între ferăstraie și portative înnegrite, între chelia lui Bodó și dansul fecioarelor ce-i amintea eroismului mamei sale care se stinsese, spre imensa lui tristețe, de câteva luni. Între privirea cinică a profului de contrapunct și arcușul lui Tretiakov ce-i fascinasă clipele primului concert simfonic la care a avut nesperata baftă să participe. Când frisoanele îi lăsau câte o scurtă fereastră de suportabilitate, luciditatea i se acutiza, principalele episoade ale vieții căpătau semnificații, sensuri chiar dacă doar pe jumătate înțelese. Totul la limită, totul pe muchie de cuțit, începând cu pre-începutul, cu ultimii stropi de energie germinativă a tatălui muribund, continuând cu neașteptatele bilete la filarmonică, cu strădaniile supraumane ale mamei să restituie împrumutul luat pentru vioară și să și supraviețuiască amândoi, cu dragul de Bodó care i-a pus în mâini toată știința lui, cu partitura teribilă a lui Corlan ce nu-i fusese lui destinată, cu câte și mai câte altele or fi să mai fie. Înspre dimineață probabil temperatura i-a mai cedat, s-a dezumflat un pic și gâtul permițându-i să respire cât de cât cursiv și a adormit buștean, fără vise, fără gânduri și fără halucinații. Doar epuizat.

Telefonul de lângă prag suna insistent de minute în șir. Se trezi buimăcit. Se uită la ceas, 6,30. Dimineața? După-amiază? Dumnezeule! Se ridică de pe pat dar picioarele nu-l susțineau.

Se prăbuși pe covor. Se târâi până la ușă și apucă telefonul. Era Nina.

– Ce faci, iubire, Doamne sfinte, m-ai speriat teribil. Trebuia deja să fii la sală pentru încălzire și o scurtă repetiție. Concertul începe la 7. Tu ești normal, omule?

Se ridică cu greu. Deschise dulapul și-și aruncă pe el ca pe un cuier costumul negru. Camera avea contururi neclare, urechile îi vâjâiau. Frisoanele îl curtau din nou. Își încheie anevoie nasturii sacoului, scormoni într-un sertar până dădu de papionul mototolit, îl îndesă în buzunar, apucă cutia viorii și deschise ușa.

– Domnul Antoniu Șuta?

O siluetă scundă și un pic plinuță, un bătrânel tras la patru ace pe care îl știa de undeva, nu-și mai amintea de unde, nici nu era de mirare în starea de-acum, stătea semeț în fața lui.

– Vă aștept de aproape un ceas. Dați-mi vă rog vioara! Îi ceru imperativ, cu un zâmbet șiret pe figura proaspăt bărbierită. Nu așteptă vreun răspuns ci îi luă cu mișcări ferme cutia din mână și îi puse în schimb o alta, pe care o ținuse până atunci la spate. Apoi dispăru pe stradă.

Uluiala nu izbuti să îi alunge amețeala. Doar atât, își aminti că-l văzuse de vreo două ori în adolescență pe bătrân, pe-atunci în puterea vârstei, în cabinetul lui Bodó, erau prieteni buni iar maestrul Iluțiu îl vizita uneori. Nici măcar nu realiză că a intra în concert cu o vioară nouă e cum te-ai alinia la startul unui raliu de coastă cu o mașină pe care n-ai pus mâna în viața ta. Era prea sleit însă ca să rumege mai bine gândul. O coti către sala Conservatorului proptindu-se de ziduri.

Cască ochii mari. Pereți, tavan alb. Micul cilindru de pe furtunul perfuzorului. Elixirul antibiotic picură imperturbabil în ritm de optimi.

– Mai dormi un pic!

Chipul drăgălaș al Ninei îl soarbe din priviri. O figuriță plăcută, simpatcă, păr scurt și ochelari ce-i acoperă jumătate din față, ca un șoricel de bibliotecă.

– De când îs aci?

– De vreo sută de măsuri... Zâmbetul îi descoperă un șir mărgelat de dinți albi ca lumina.

– Atunci am clacat?

– Nu. De-abia atunci ai ieșit din clacă.

Îi relatează cum stârnise rumoarea sălii când a intrat pe scenă împleticit, fără papion, cu nasturii sacoului încheiați strâmb, și a atacat *Partita* cu acel *Lamento* transformat mai degrabă în „Jalnic”. Nu-și găsea nicicum locul degetelor pe strună, falsurile flagrante abundau, spectatorii își dădeau coate, decanatul comenta cu îngrijorare.

– Îmi venea să intru în pământ. Aveam senzația de vomă, chiar am vrut să fug la toaletă. Mi-am dat seama că nu ești în regulă, dar habar n-aveam ce s-a întâmplat. Apoi a venit marșul acela lent dansant și ai mai început să îți regăsești din sunete, dar nici vorbă de cursivitatea ta obișnuită.

Antoniou închide ochii și își amintește cum avusese senzația că se chinuie să vâslească o barcă pe prundiș. Nimic nu ieșea, notele nu îl ascultau, degetele nu se mai potriveau nicăieri, iar frisoanele ce năvăliseră din nou peste el făceau să îi tremure arcușul nestăpânit. Se temea că reintră în episodul de halucinații. Atunci a respirat adânc, a exclamat printre dinți un „te bag în mă-ta de viroză!” și în clipa aceea a simțit cum barca intră în fluxul râului. Degetele își găsiseră de-acum locul. Un loc atât de potrivit, de firesc, cum nu mai avuseseră pe nicio vioară ce i-a picat până atunci în mână.

– Și deodată aerul s-a limpezit. Ai început partea cu dansurile alea melodioase și antrenante, arcușul s-a potolit din cumplitul parkinson, mâna stângă și-a regăsit zburdăciunea obișnuită, sala s-a calmat, toți au redevenit atenți.

– Parcă îmi amintesc ceva. Cred că te-am văzut cum îți ștergi lacrimile de sub ochelari.

– Nici nu mai știu ce lacrimi erau. De jale? De furie? De disperare? N-am mai stat să le analizez că începuseși să ne acaparezi. Treceai dintr-un dans în altul fără icnituri, din Oltenia în Sibiu, din Moldova în Banat. Nebunul de Corlan a știut să le lipească așa ca să nici nu te prinzi că Oltul s-a transformat în Siret și Apusenii în Câmpia Dunării. Sala începuse să se miște în ritmul arcușului tău, ar fi vrut probabil să și bată din palme, dar și-au adus aminte că sunt totuși la un spectacol serios.

Ar vrea să se ridice un pic să vadă mai bine chipul Ninei, chiar să o sărute pe obraji, să se pătrundă mai tare de spiritul zglobiu cu care îi povestește. Dar nu-l lasă nici perfuzia, nici sleiala ce-o resimte ca pe-un morman de pământ basculat peste el.

– Când ai atacat în schimb *Purtata* am înlemnit din nou. Am observat cum îți tresar iarăși genunchii, parcă mereu gata să cedeze, dar mi-am dat seama în scurtă vreme că tu imiți, interior și discret, pașii căpâlnencelor. Nu știu ce ai făcut cu timbrul vioarii, dar devenise fragil, fără armonice, copilăresc, precum vocile fetelor. Parcă se puteau înțelege și cuvintele, *că mere gândești că scrie*, vioara ta nu mai cânta, rostea pur și simplu, muzica devenise vers în stare pură.

– Da, a fost o improvizație de moment, aici am făcut un pic de dizidență la intenția lui Corlan de a crea un pasaj de tristețe profundă ce cade în tragic și crapă în două inimile auditoriului. Nu știu ce-mi venise, niciodată nu m-am gândit la asta, probabil

febra care mă copleșea din nou. Frisoane combinate cu transpirații reci, le simțeam cum îmi șiroiesc pe spate.

Face eforturi serioase să lege două-trei propoziții. Gâtul nu-l mai doare ascuțit, dar flegmele răgușelii își caută mereu calea către adâncurile laringelui.

– Gata, nu mai vorbi, iubire, îți ciripesc eu. Ai terminat episodul *Purtatei* cu acel *re sec*, cu coroană. Dar ai lungit coroana la derută, vreo două-trei arcușuri întregi, cu ochii holbați în gol, din nou am crezut că o iei pe arătură. Sau, mai rău, în șanț.

– Da, a fost ultimul moment de pseudo-luciditate. Din clipa următoare nu mai știu nimic. Incinta sălii s-a spart în bucățele, eu m-am rătăcit altundeva, habar n-am unde, era ceva ce nu mai văzusem în viața mea. Ceva ce nu se poate reda.

Nina face o scurtă pauză. Asemeni partiturii *Partitei*, și vorbele ei ce urmează necesită o pregătire.

– Ai intrat ca un taur furios în treizecișidoimi. Fum ieșea din creștăturile viorii, arcușul nu se mai vedea, era ca un halou, ca aripile păsărilor alea mici-mici din pădurile ecuatoriale. Degetele de-abia atingeau corzile, se precipitau de sus până jos, de la acut la grav, nici pe alea nu puteai să le urmărești decât poate pe vreo filmare cu încetinitorul. Tot îmi ziceam, Doamne, o să ia foc cu totul, oare cât va mai rezista? Că mai era destul, vreo pagină și jumătate, poate și mai bine. Închiseși ochii, erai palid ca un mort. Doamne, mai e în viață, ori muzica i-a părăsit leșul și zburdă singură prin sală?

Două lacrimi i se scurg de sub rama ochelarilor peste zâmbetul buzelor rămas acolo, de veghe, pe chip. Antoniu privește din nou picurătoarea perfuzorului. Lichidul și-a întetit ritmul, de la optimi la șaisprezecimi, dacă nu chiar la blestematele alea de treizecișidoimi care i-au spulberat tihna vieții.

– A venit apoi locul în care ai mers pe sugestia bătrânului. *Ralento* masiv, ca zdrăngănitul unui tren în care s-a tras semnalul de alarmă. Notele s-au încălecat una peste alta, precum pasagerii de pe culoar, grămadă unii peste alții. Dar, incredibil, era coerență în învâlmășeală, totul era la locul fixat de partitură, doar că locurile alea erau mai îmbârligate. Iar tu ai dat altă expresivitate față de ce îți sugerase Bodó. Nu intraseși în dionisiac, erai în ironie, sau mai bine zis în autoironie, într-un fel de buclă a derăderii. Îți persiflai corzile pe care apăsai cu arcușul atât de tare că ți s-au desprins și câteva fire din el, iar sunetele te persiflau pe tine, erau ca niște mici bâzâgăanii care roiau în jurul meclei tale.

Nu-și mai amintește nimic. Nici vizual, nici sonor, nicicum. Doar termic, vag de tot: frigul îl cuprindea tot mai neîndurător, era teribil, insuportabil de frig și simțea inconștient nevoia să facă ceva să se încălzească.

– Atunci ai revenit în ritm. Dumnezeule, dar nu așa cum ți-a zis profu', mai potolit, să-ți menajezi degetele. Dimpotrivă. Diavol curat. Ai dublat tempo-ul. Treizecidoimile alea chiar și în *moderato* sunt greu de discernut. Tu te-ai precipitat în *allegro*, în *presto*, în ce mai știi eu ce... cred că trebuie inventată o indicație de dinamică nouă, ceva de genul „demento” sau „schizofrenico”. Am simțit că leșin. Mă uitam halucinată la tine dacă nu ți-au crescut coarne, ori dacă nu ai dispărut pur și simplu printre scândurile scenei. Dar nu, rostogoleai dezinvolt sunetele, pereții vibrau, candelabru din plafon trepida, muzica nu mai ieșea din vioară ci din orgă, armoniile veneau și din cer și din pământ, din rai și din iad, dar fiecare sunet era în același timp distinct, limpede, de o claritate de cristal, impecabilă. La un moment dat am văzut în spatele tău croindu-se din nimic, doar din aerul

stârnit de vibrații, ca un curcubeu, stâlpul acela maramureșean, cu sori și cocori. N-a stat mult, doar preț de două-trei măsurii, și cred că nu sunt singura care l-a văzut. Căci unii își desprinseseră privirile de pe vioara ta și priveau cu gurile căscate deasupra. Și atunci ai isprăvit în chiuitul ăla final, nearticulat, non-uman, care a amuțit pe toată lumea, te-ai întors pe călcâie și ai luat-o și mai împleticit către culise.

Se oprește să își tragă sufletul. De sub ochelari, ochii negri i s-au aprins în văpăi. Îl privește fix cu o dragoste amestecată cu spaimă, cum ai vedea un înger extraterestru pe care nu-l poți atinge.

– Ne-ai rupt, pui drag, ăsta e singurul cuvânt potrivit. Ne-ai rupt cu totul. Nici acum nu sunt sigură dacă ești ori nu fînță pământeană...

Lui Antoniu nu îi vine să creadă.

– Bag sama că-s pe moarte și ții cu tot dinadinsul să-mi îndulcești ultimele clipe.

Îl mângâie pe față și îi sărută fruntea rece. Antibioticul i-a scăzut drastic febra, poate un pic sub limitele normale.

– Nici uralele sălii nu le-ai auzit? Toți erau sus și aplaudau și cu mâinile, și cu picioarele. Puțini au realizat că, la un pas înainte de a intra în culise, te-ai prăbușit pe podea.

Nu mai știe. Doar întuneric deplin, desprins de acum inclusiv de senzațiile termice, apoi albul și tubul perfuzorului de adineauri. O asistentă durdulie vine și îi scoate mațul din branulă, îi pune căpăcelul roșu și îl acoperă cu o fâșie de leucoplast.

– Măine-poimăine sunteți ca nou, dragă domnule artist. Dar dacă nu veniți cu vioara aici la noi să ne cântați ceva de inimă dulce să știți că ne supărăm. Se îndepărtează, privindu-l cu simpatie, complice.

– Apropo, ce vioară ai avut? Că nu era a ta.

– Nu. Adică da. Adică nu. Ba da. E vioara vieții mele. Incredibil, nicio durere de degete în timpul execuției, nu știu din ce-o fi făcut-o bătrânul...

– Era să nu mai fie. Noroc cu mașinistul care a văzut că pici și ți-a smuls-o din mână. Noroc și pentru el, a fost suficient de iute și și-a ferit în ultima clipă mutra că altfel îi scoteai ochii cu arcușul. Antoniu zâmbește prima oară după două luni de zile. Simte că i se închid ochii. Probabil pe lângă Cefort au mai băgat în perfuzie și un pic de somnifer.

– Corlan a fost?, întreabă cu vocea tot mai stinsă.

– Evident. Surprinzător, complet nebăut. Era în fundul sălii, plângea ca un copil. Eu fugisem imediat în culise la tine, chemasem deja salvarea, dar mi-a zis o colegă că a observat că l-a abordat decanul pe scări la ieșire și i-a spus să treacă pe la el. Ochii lui Antoniu s-au închis din nou.

– Te las să te odihnești. Dar îți mai zic numa' una tare, cea mai tare. Nemțălăii și-au prelungit șederea cu încă trei zile, până te externezi. Vor să semnezi un contract. Caută un solist pentru Filarmonica din Rostock. Antoniu deschide ochii mari, cu spaimă.

– Nu plec nicăieri fără tine!

– Stai liniștit, mai șed și eu un an să-mi termin treburile p-acî, pe la Conservator, și vin și eu. Mi-au zis că universitatea lor vrea să înființeze un mic centru de cercetare a vieții și activității lui Ionel Perlea. Tipul a dirijat pe-acolo câțeva vreme prin anii '20. Au nevoie de un muzicolog ce stăpânește limba română. Dacă-i țapă, oi spăla și eu vase pe undeva.

Zâmbește, mângâindu-l pe fruntea netedă și relaxată. Și-a închis din nou pleoapele.

– Ce să îți fac eu ție dacă ești un pui rău și neascultător? Nu ți-am zis să nu îți iei globul ăla de fructe de pădure? Avea mure întregi înghețate bocnă. Le-ai ronțait de parcă erau alune.

Deschide pe jumătate ochii, zâmbindu-i adormit.

– Atunci totul ar fi fost un mare rahat. *Kutya élet...*

[Povestirea este inspirată din cosmologie, din așa-numita *ipoteză a pă-mântului rar*. Ea afirmă că faptul existenței planetei noastre, care a dezvoltat viața complexă și conștiința, este rodul unei serii impresionante de factori, legi fizice și constante a căror coordonare, încă de la începuturile Universului, a determinat această stare de lucruri. Majoritatea sunt la limită, în sensul că o variație chiar infimezimală a valorii lor ar fi dus la nașterea unui alt tip de univers, în care n-ar fi fost cine să spună astfel de povești]

Ioan Vodicean: un nume aparte în literatura de azi¹

OMUL ȘI LOCUL sunt indestructibil legați. Rămân vii câtă vreme e vie limba scrisă și vorbită. Omul fain înfrumusețează/ însămânțează pământul pe unde calcă, armonizează suflutele, le deschide spre poezie și voie bună. Spre o altă zare.

Asemenea Ioan Vodicean, o personalitate încetățenită la Săvârșin în județul Arad, la limita între Ardeal – Banat – Crișana. Notele sale de personalitate sunt direct dependente de zona culturală Făget-Lipova, pe Valea Mureșului, de care este structural legat.

¹ Ioan Vodiceanu (Ion lu' Habu Pircișanu), *Gi la Murăș în Petrari* (Prefață – *Treaptă spre lumină* – de prof. Ștefan Pătruț), Editura Dacia Europa, Lugoj, 2003. Ediția a II-a apărută la Editura Nagard, Lugoj, 2006.

Om de „frunce” al locului, zis și *Primarul Regelui*, este recunoscut după fapte, nu după vorbe goale, și după savuroasele sale poeme în grai băănățean.

Poetul Ioan Vodicean (n. 1967) debutează editorial în volumul *Cu pociegu supt pișior*², în colaborare cu Sorin Olariu și Ștefan Pătruț, în 1998. Își formează și exersează stilul personal la cenaclul „George Gârda” din Făget. În semn de mare considerație față de mentorul său, împreună cu Ioan Gh. Oltean și Vasile Barbu, îngrijește ediția cărții *George Gârda și Todor Crețu-Toșa*³, în 2001. De asemenea, se află printre laureații „Festivalului internațional de literatură în grai băănățean *George Gârda și Todor Crețu-Toșa*”.

Poeziile sale în grai băănățean, publicate în revistele: *Redeș-teptarea* și *Tăt Banatu-i frunce* (Lugoj), *Informația Lipovei*, *Tibiscus* (Uzdin – Serbia), *Banatul (Scrisul Bănățan, Timișoara)*, sunt bine receptate și apreciate. Pentru farmecul deopotrivă al poeziilor cât și al poetului, a fost invitat să participe la numeroase emisiuni radio-tv, la Arad, Timișoara, Lugoj, Caransebeș, Reșița.

Creațiile sale valoroase l-au recomandat să fie antalogat în cartea *Poezie în grai băănățean, volumul I*⁴, ediție îngrijită de Aurel Turcuș. O culegere de poezii dedicată poeților în grai băănățean Victor Vlad Delamarina (1870-1896) și George Gârda (1879-1948, autorul celebrului volum de versuri: *Tăt Bănatu-i*

² Ioan Vodicean, *Cu pociegu supt pișior* (în colaborare cu Sorin Olariu și Ștefan Pătruț), Editura Dacia Europa Nova, Lugoj, 1998.

³ *George Gârda și Todor Crețu-Toșa* (ediție îngrijită de Ioan Gh. Oltean, Vasile Barbu și Ioan Vodicean), Editura Augusta, Timișoara și Editura Societății Literar Artistice „Tibiscus” Uzdin, 2001

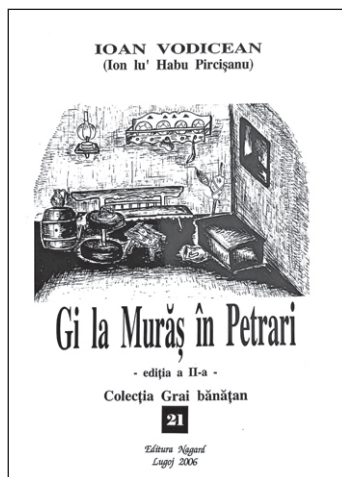
⁴ *Poezie în grai băănățean, volumul I* (ediție îngrijită de Aurel Turcuș), Editura Orizonturi Universitare, Timișoara, 2009.

fruncea, publicat în anul 1908). În *Anexă* sunt adăugate o transcriere fonetică a graiului bănăţean şi un *Glosar*. Ioan Vodicean apare inclus între cei 107 autori selectaţi (67 din România, 40 din Serbia) care ilustrează „potenţialul extraordinar al creaţiei poetice în grai bănăţean – **un fenomen singular în literatura română**” (Aurel Turcuş).

Poetul este cunoscut şi recunoscut pentru cărţile sale de poezii: *Viscol lăuntric (Tempête intérieure)*⁵, carte bilingvă româno-franceză, şi *Gi la Murăş în Petrari** (Colecţia „Grai bănăţean”). Ultima a ajuns deja la a IV-a ediţie, fiind primită de cititori cu mult interes.

Gi la Murăş în Petrari e scrisă în forma cultă a graiului bănăţean, lucru rar întâlnit azi, când tradiţiile şi obiceiurile zonale dispar. Ioan Vodicean este însă un păstrător al spiritului locului, scrie cum simte, pur bănăţeneşte.

Iată câteva titluri de poezii din cuprinsul acestei cărţi: *Umflătura*, *După covăsală*, *La braconaj*; *Unciu Ion... calşiel* (sic) *nievoia*; *Gimineaţă pircişană*; *La oraş pa drumu’al mare*; *La ducean*; *La tăiatu porşilor*; *La comege*; *Şolu hăl zamaţuit*; *Bumbu hăl băluţ*;

⁵ Ioan Vodicean, *Viscol lăuntric (Tempête intérieure)*, Editura Mirador, Arad, 2003.

Gin Babaluc, La-ngropășiunie; Bou gi la sfat; Golomoz; Gil la Ungiu la Scăiușu.

Ce ne atrage la această poezie? Lexicul bogat cu fonetisme specifice zonei Făgetului, mânuirea abilă a poveștii, snoavei, satirei. Un umor bine potențat care decurge din abilitatea poetului de a folosi comicul de situație și comicul de limbaj:

Și cum goge or gatat,
Vadă-i binele să-i vadă,
Și Mărie s-o sculat
Și s-o luat cu iei la sfadă:

„Îm mâncară-ț tătă zama,
Lua-v-ar frigu și ruptoarea,
Num-on lucru nu-m dau sama:
Se-aț facut cu spalatoarea?” (*Zama lungă*)

Toată bogăția de teme și motive bine susținute lexical, stilistic, prozodic reînvie lumea satului bănățean cu originalitatea lui. Pentru cine nu este familiarizat cu graiul bănățean și nu are origini din partea locului, cartea se poate citi, eventual, împreună cu un glosar de arhaisme și regionalisme.

Ce presupune în plus poezia în grai? Acomodarea cu specificul graiului bănățean, cu regionalismele neaoșe, cu psihologia oamenilor locului, cu istoria și caracteristicile socio-culturale ale regiunii. Limbajul folosit reflectă viața de zi cu zi, cu firescul ei. Desigur, nu e loc de neologisme, vorbitorii se simt ei de ei: „bănățeni în țealele lor”.

Poezia sa îl califică ca pe un poet aparte în literatura de azi. Se știe că poezia în grai are alte valențe decât poezia literară. Atunci

când este valoroasă nu e cu nimic mai prejos decât poezia considerată „majoră”. Este de referință remarca criticului Titu Maiorescu despre poemele lui Victor Vlad Delamarina (1870-1896), pe care-l denumeste *primul poet dialectal* –, un spirit dinamic al literaturii. La rândul său, George Călinescu (în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent; Umorul dialectal*) consideră că: „în dialect lugojan el (Victor Vlad Delamarina) face cam ceea ce făcuse Pascarella în dialect roman”.

Reprezentativ pentru poezia în grai a lui Ioan Vodicean este poemul *Soacra*, care merită să fie reprodus în întregime.

Soacra mea, s-o țână Domnu',
Îi cu șcință, bat-o ploaia,
Sara n-o apucă somnu'
Până nu șiceșce foaia.

Nime-n lume nu-i rezistă
Gi să ia cu ea la gură,
O poși fașie analistă
Că plezniescie gi cultură.

Da să vuez alaltăsară,
Frasu-o șcie șe-o făcut
Că s-o sococit să moară
Și io nu că n-aș fi vrut,

Numa știț cât îi gi scumpă
Az la noi o-ngropașunie
Și l-așa o bucurie
Nu ce-ai fașie gi rușânie.

O gischis televizoru'
Cum v-am spus, alaltăiri
Și-o prins baș „Observatoru”.
Mă! nu-i proastă! ște ce miri?

Când colo auge numa
Că tri jiuni cu minț cam slabe
Și mai unu cât huiduma
Ar fi rușânat tri babe.

Am văzut-o eu că iei i
Rău; da' n-am știut ște-o pațât.
Mușca buza cu jinjeii
Până tătă-o vânațât.

Cu gându' giparce dus
Și on oci cam șloguit
Să uita numa' în sus
Și așa o glasuit:

„Ce rog, Doamne, și îmi spunie,
Că mi-s mânioasă foc,
Cu ște-or fost ășcia mai bunie
Gi le-ai dat așa naroc?”

Ioan Vodicean este un spirit deschis, jovial, generos, gazda scriitorilor și fondator al **Festivalului Național de Literatură „Dorel Sibii”**, alături de poetul Vasile Dan, președintele Filialei Arad a Uniunii Scriitorilor din România. Festivalul se desfășoară anual, la începutul lunii septembrie, la Săvârșin, și a ajuns la a XXVI-a ediție, în 2024.

Poetul și *Primarul Regelui*, în dublă ipostază, are marea calitate de a atrage în jurul său oameni de înaltă probitate care fac faima Săvârșinului și județului Arad. În acest spirit, a găzduit în luna mai a.c. **Colocviul Național al Revistelor de Cultură**, ediția a VII-a, la care au participat liderii actuali ai celor mai importante reviste de cultură din țară, în frunte cu *România literară*.

Meritul poetului este de a menține viu suflul locului, de a declama, având un remarcabil talent actoricesc, cu care își interpretează la scenă deschisă creațiile sale, spre desfătarea receptorilor săi.

Ioan Vodicean dovedește în toate că se poate. Că viața cu rosturile ei se trăiește, deopotrivă, *pentru minte, inimă și literatură*.

Doina Adriana Nicolăiță

Iulian Negrilă

Aron Densușianu (1837 – 1900)

CONSIDERAT de G. Călinescu „teoretician”, Aron Densușianu are meritul de a fi cultivat mitologia și epopeea națională. Filolog, istoric literar și poet, Aron Densușianu a colaborat la *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, a condus revista *Amicul școalei* (Sibiu), iar între 1874 – 1875, împreună cu fratele său, Nicolae, cu Teofil Frâncu și Ion Lapedatu înființează ziarul *Orientul latin* (Brașov).

Iulian Negrilă,
istoric literar,

Dintre operele sale reținem: *Istoria limbii și literaturii române* (Iași, 1885), *Cercetări literare* (Iași, 1877), *Negriada* (București, 1879, partea I și 1884, partea a II-a), *Din vocalismul latin și român* (Iași, 1882) etc.

Numeroase date și aprecieri despre viața și activitatea lui Aron Densușianu aflăm din scrisoarea soției sale, Elena Ar. Densușianu, adresată acad. Iuliu Moisil (1859 – 1947) care

urma să le folosească la scrierea unei monografii a profesorilor universitari. Scrisoarea a fost cercetată la Arhivele Statului din Bistrița, Fondul Iuliu Moșil, Dosar nr.107, filele 1-2:

București, 13 iunie 1905
Calea Griviței, 3

Stimate Domnule,

Deși n-am onoarea a vă cunoaște, totuși îmi permit a vă adresa aceste rânduri, mai ales fiind eu îndemnată la acest lucru de d-l Lapedatu Alexandru, care este fiul lui Ion, al scriitorului, și a fost în legături intime cu defunctul meu soț, Aron Densușianu.

Cum D-voastră sunteți însărcinat a scrie monografia profesorilor universitari, îmi permit ca să vă alătur unele notițe pe care le am la îndemână, căci prea puțin se știe din trecutul vieții literare a defunctului meu soț și mi-ar fi foarte dureros ca să se scrie în mod așa cum s-a mai făcut anii trecuți cu o publicare a biografiei sale.

Acum, la expoziție, se cere să i se dea mai multă atenție memoriei acelui bărbat, căci a luptat, sărmanul, de și-a scurtat zilele pentru binele public.

În *Enciclopedia română* se spune câte ceva pe scurt despre dânsul. Mai adaug și eu, cum zic, numai ce am la îndemână, o mică schiță, celelalte nu le am la mine.

În anul 1881 și-a început cursurile de limba și literatura latină la Iași. Foștii lui discipoli își amintesc cu mare recunoștință că profesorul Densușianu, ei pot să mulțumească de și-au însușit cunoștințe vaste în limba clasică. Sunt mai mulți dintre ei acuma profesori și ei la Universități din București și Iași.

Afară de cursurile limbii latine a ocupat și o catedră tot la Universitatea din Iași, la limba germană, la Școala Normală Superioară, așa se numea acel institut. Acolo au cules studenții roade frumoase. Dar, când în timpul unei conferințe, fiind grav bolnav, la anul 1887, a trebuit să cedeze rugămintelor studenților ca să le țină cursuri în casă, precum a și făcut.

Densușianu a supliniit și limba română mulți ani, pe profesorul Vizante, care pe urmă a trebuit să fugă în America, fiindcă se compromisese. Fiind mare nevoie de un profesor bun de limba latină la Liceul Internat, înființat la Iași, a cedat insistențelor ministrului de culte pe atunci, d-l Poni și s-a pus și acolo pe muncă.

Publicările sale, până nu trece în România, au fost partea I a epopeii *Negriada*, pentru care concurase la premiul Năsturel al Academiei dar, deși raportul, fiind însărcinat de a studia acea lucrare, îi face o critică foarte bună, Academia a găsit cu cale să nu fie premiată. Șase cânturi din *Negriada* au fost publicate la anul 1879, partea a doua, la anul 1884.

Criticii și curentul ce domnea, spun că o epopee nu se mai potrivește pentru timpul de față. Dar, epopeea *Negriada* conține toată mitologia, toate poveștile, datinile din vremuri vechi, până în cele mai extinse istorisiri. Cum le țese de frumos, cu descălecarea lui Radu Negru, care din istorie și date, Densușianu le-a lucrat.

Convingerea autorului era că și pe timpul lui Vergiliu au putut să zică romanii că nu se potrivește o epopee.

O epopee cum este *Negriada*, ar trebui să citească românii, căci acolo văd câte lucruri sunt, ce numai în mijlocul poporului se știu.

Ca dovadă, Picote, profesorul de la Paris, scrie autorului și-l angajează, după publicarea părții I a epopeii, ca să explice nu-

mele mitologice cuprinse în *Negriada*, căci i-ar prinde bine lui P. (icote) dacă ar pune note la publicarea părții a II-a. Totodată, îl felicită pe Densușianu. Dar, autorul n-a voit să se abată de la principiul său de a pune note la partea a II-a.

„Magazin fur die literatur der Austundes” face asemenea o critică foarte elogioasă pentru *Negriada*, la anul 1880.

Publicațiile sale, afară de *Negriada* sunt: *Istoria limbii și literaturii române*, ediția I, anul 1885, ediția a II-a, la 1894; *Cercetări literare*, la 1887; *Arta poetică*, *Hore oțelite*. Le publicase când era Liga Culturală mai cu avânt, sunt cântece de război, scrise cu mare entuziasm, la anul 1892; *Vorba vieții* (se referă la volumul de poezii *Valea vieții*, 1892, sunt poezii de toată gînșia, dar la noi, ca la noi nimeni nu le-a făcut critica, numai așa, vorbe goale.

„Revista critică literară” de la 1894 până la 1897; „Optum”, tragedie de când se lupta în Transilvania pe la anii 1869, până la 1875, ca să-și apere limba română, a fost închis de guvernul maghiar la anul 1873. Morți erau ungurii de învierșunați contra Densușianului, încât își pierduseră orișice rațiune; ei umblau ca să-l trimită cu jandarmii în Mureș Odorhei, unde a fost închis. Chiar judecătorul de la Tribunalul de acolo, un bărbat foarte cumsecade, deși ungur de naționalitate a declarat Densușianului, că el le-a spus celor de la guvern:

– „Ați înnebunit se vede!” – a declarat judecătorul – și așa s-au calmat ungurii de l-au citat numai.

În acea epocă a publicat Densușianu un ziar politic, „Orientul latin”, care avea mare înrăurire asupra românilor de pe acele vremuri.

S-a sacrificat mult, foarte mult, pe lângă că și-a consumat viața și zilele, a vărsat multe zeci de mii cu publicările sale. Mai

ales publicând *Istoria limbii și literaturii române*. Un popor care n-are o lucrare de genul acesta, nu poate aspira că este civilizată.

Închind, Domnule, aceste notițe, vi le trimit pentru a face uz de ele, ca să se tipărească în memoria defunctului Aron Densușianu, în semn de pietate.

Primiți asigurarea deosebitei mele stime,

Elena Ar. Densușianu

Carmen Neamțu

Seducător precum vinul din Lesbos

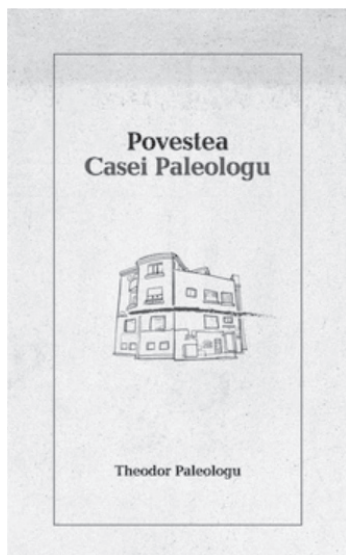
NIMENI nu putea să scrie mai empatic și mai înflăcărat această carte¹ decât Theodor Paleologu. Nu este o carte de memorii, ci o biografie intelectuală din care poți extrage „conseils”, adică reflecții și lecții de viață. De altfel, autorul însuși se declară „un veritabil devorator de biografii. Posed un perete întreg de biografii. În plus, le-am și citit”. (p. 65) Nu-i pentru nimeni un secret că fiul lui Alexandru Paleologu este unul dintre cele mai inteligente și titrate personalități contemporane, în plus un om cu o charismă mai rar întâlnită printre intelectualii de marcă.

Carmen Neamțu,
eseistă

¹ Theodor Paleologu, *Povestea Casei Paleologu*, Editura Fundației Paleologu, București, 2022.

Cartea a fost scrisă și pentru a explica geneza și proiectul Casei Paleologu. Povestea începe cu un enunț premonitoriu: „Casa din Armenească 34 este

destinul meu”. Toate întâmplările prezentate depun mărturie în sensul transformării ei într-o casă specială: „Vocația era să găzduiască un proiect intelectual care să iradieze în societate”. (p. 8) „Sfinții patroni” fiind Ulise și Enea. Odiseu, cum îl numeau grecii, se întoarce acasă (cum o face și Theodor, după 19 ani petrecuți în afara țării), al doilea a continuat o moștenire. Apoi, în această casă au avut loc discuții, dezbateri și polemici filozofice și nu numai între prietenii tatălui său, foști pușcăriași: Nicolae Steinhardt, Sergiu

Al.-George, Dinu Pillat, Theodor Enescu, Constantin Noica. Copilul și adolescentul a fost fascinat de acești bărbați curajoși și de poveștile lor „comice și triste”. Lor le datorează formația sa intelectuală și morală, „un fel de propedeutică la cultura banchetului filozofic în antichitatea greco-romană”. (p. 20) Theodor Paleologu consideră că Atena clasică este cea mai puternică sursă de civilizație, a fost și este ceva viu, extrem de relevant. Spre deosebire de tatăl său care prefera secolul al XIX-lea. Tot în această casă au avut loc reuniunile intelectualilor care au luat atitudine în regimul totalitar. Aici s-a elaborat scrisoarea faimoasă de susținere a lui Mircea Dinescu,

adresată lui D. R. Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, care a fost citită la „Europa Liberă”.

Casa păstrează trei lucruri de preț, amintind de tot atâtea personalități care l-au influențat: o piatră de pe Acropola din Atena, dăruită de Constantin Noica, un câine de pluș pe care Nicolae Steinhardt l-a botezat Cato și bastonul de bambus cu cap de câine în fildeș al pictorului Theodor Pallady. Autorul precizează că, deși Noica a pus „prima piatră” la baza Casei Paleologu, aceasta nu e o imitație a „școlii” de la Păltiniș, care a fost o adunare informală de intelectuali și un maestru. În timp ce Casa Paleologu este o întreprindere privată care are și o componentă comercială.

Theodor Paleologu prezintă autorii săi de căpătâi, lista fiind lungă, situându-i pe aceștia în perspectiva biografiei sale intelectuale. La opt ani marea lui pasiune era Caragiale, mai târziu au urmat Cehov, Nietzsche, Schopenhauer, Machiavelli, Shakespeare. Era interesat de istorie, filozofie, teologie, retorică, politică etc. Una dintre temele sale de interes este patologia puterii. Au urmat rușii, fiind pasionat de filozofia religioasă rusă. I-a admirat pe disidenții ruși. De reținut că este unul dintre puținii care au parcurs cele șapte tomuri ale ediției complete Soljenițin, publicată la editura Fayard.

Dintre celelalte întâlniri, pe viu, care l-au marcat, am reținut pe acelea cu Ghighi Ceaușescu, Șerban Cioculescu, Radu Bercea, părintele Iustin Marchiș de la mănăstirea Cheia, Virgil Cândea. Apoi întâlnirile cu renumiții intelectuali Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Paul Dimitriu, Paul Barbăneagră, Ion Varlam, Emil Cioran, Eugen Ionescu, regele Mihai - „acest om-icoană”. La „mărturisiri delicate”, prima sa lectură erotică a fost „Decameronul” lui Boccaccio. Lectura unui articol scris

de Titu Maiorescu l-a convins să învețe latina pentru formarea minții și a caracterului.

Ideile excelente și cultura lui Theodor Paleologu proveneau din ce învățase acasă, nu la școala din țară, căreia îi lipsea „metoda”. Pe care i-a adus-o școala franceză, după Revoluția din decembrie '89. A urmat facultatea de filozofie. Doctoratul în științe politice, la München. Două burse postdoctorale, la Notre Dame și Harvard, care i-au permis să își găsească un post academic. În toată această perioadă a studiat, a frecventat asiduu biblioteci, exersând „fermitatea posteriorului”. A avut profesori deosebiți, evocați în carte, cu duioșie. Este convins că și-a format stilul de predare în învățământul american. A ajuns la concluzia că generozitatea este calitatea cea mai importantă a unui profesor. În sfârșit, recunoaște că s-ar fi bucurat mai mult de viață dacă n-ar fi purtat presiunea carierei: „Puțin din nonșalanța lui tata nu mi-ar fi stricat”. (p. 154)

Cartea oferă și alte informații despre strămoșii săi, cel mai drag fiind străbunicul Mihail Paleologu. Despre întâlnirile cu Nicușor Dan și Alexandru Nazare, despre anii în care a fost ministru, deputat și candidat la președinție, despre relațiile internaționale. Despre caracteristicile românilor, despre mentalitatea românească, despre plagiat și corupția de la noi și din politică. Despre prietenia cu Petre Guran, încă de la școala germană din capitală etc.

Casa Paleologu s-a născut din dorința sa de a se implica, lucid și realist, în schimbul de idei cu ceilalți, realizat cu plăcere și folos. Un proiect care vizează, în plus, „cultivarea virtuții, prietenia de dragul virtuții și al cunoașterii”. (p. 226) În sfârșit, cartea oferă informații despre succesele Casei Paleologu în cei opt ani de activitate. Despre cursuri și cursanți, lectori și invitați. Despre rolul Ioanei Prândurel, despre înființarea unei edituri,

despre cursurile în deplasare, călătoriile de studiu la Atena, Roma etc. Despre realizarea emisiunilor la Radio Guerrilla. Despre visul de a crea și o școală neacreditată, liberă de orice ingerință a Ministerului Educației, ideea de bază fiind „învățarea permanentă prin alternarea modurilor de predare”.(p. 245)

Scrisă din perspectiva persoanei întâi, sigur că eroul cărții se dovedește a fi Theodor Paleologu. Din informațiile despre anii de formare, din posturile exercitate, academice, diplomatice și politice, se desprinde o lume în care domnește cultura, dorința de a schimba idei, aspirația de a trăi frumos și de a îndeplini excelent o datorie morală copleșitoare. Se remarcă, de asemenea, talentul expunerii, frazarea, care imprimă discursului paideic fluiditate și savoare. Theodor Paleologu poate da, așadar, și lecții de scris. La Casa Paleologu e de neînlocuit. Cu toate acestea, în încheierea cărții, își exprimă speranța că va găsi, cândva, pe cineva căruia să-i predea „ștafeta”. Cu condiția „să fie agreabil precum vinul din Lesbos”.

Ionel Bota

Disoluții sau despre puritatea pierdută a lumii¹

Ionel Bota,
eseist

ÎNTR-O VIAȚĂ dedicată cuvântului și magiilor poeziei ca solemnități pururi răzvrătită, un autor înregistrează, printre volumele deja tipărite, și alte victorii tactice. El stă gata pregătit, cum se spune, în agora dezbaterii, nu abandonează nici peisajul uman, caligrafia ființei, dintre experiențele sale, este mereu prezent în lumea care i-a fost dată. Liric important din gruparea care urma generației „luptei cu inerția”, Radu Ulmeanu a dovedit disponibilități stilistice impresionante, într-o epocă a constrângerilor mentale, iar această calitate a versului său se observă și mai bine astăzi, când autorul își recuperează, de un timp, în cărți esențiale, mostrele vocaționale învederând că era încă de pe atunci un talent inconfundabil, scriind

¹ Radu Ulmeanu, *Vinovatul din vis*, Strâmtura, Editura Niniș, 2024, 162 p.

dezinvolt și fără spaima blocajului în labirint, eul auctorial abordând, fie în volumele tipărite, fie în cele manuscrise, tematici sensibil-iritante față cu eticheta infamantă azi, de poezie angajată care se practica în comunism.

Fără a da măcar cu un vers, cu o strofă, impresia de vetustețe, volumul recent, *Vinovatul din vis*, este unul recuperator, o antologare a restituirilor, când tinerețea și talentul, marcate de învingerea frustrărilor, interferau pagini simili-confesive și simboluri mito-poetice, eul liric aparținea deja unui discurs stratificat, experiența imersivă a ispitelor lumii agreste genera edificii de metafore și emoții la purtător. Altminteri mustește peste tot poezia. Desigur, la vremea aceea autorul era greu încadrabil dar liricitatea arată că e bine controlată, lumi ficționale sunt supuse descifrărilor dintr-un imaginar al obiectului arhetipal (*carnea de pe statui fugită-n păsări*, nu e singurul exemplu), jovialitatea spontană pare a întreține un *realism magic* post-voiculescian. Prima secțiune a cărții, *Ciclul pădurii*, are aceste adnotări, e „*Cluj, aprilie – mai 1964*” și surprinde și acum printr-o „mentalitate” aparte a scriiturii, printr-o predispoziție a acumulării intimismului ca formulă a tuturor disoluțiilor ființialului în ludicul naturii-destin (*Intrând în pădure n-am știut să tac./ M-am prins în hora frunzișului greu/ și-am crescut până-n zori/ lujer plăpând/ din pământ.*// Roua

*s-a-ntâlnit uimită cu mugurii./ Sunet ciudat./ Gestul cobei printre ramuri/ de câteva ori a oftat.// Dar câte-au fost nopțile, câți au fost zorii,/ nu știu.// Am uitat dacă trebuie lujer/ sau pădure/ să fiu.), dilemele incontornabile ale eului marcând, de atunci, de la anotimpul frivol al manuscrisului, devălmășiile existențialului. Navigările aceluiași eu par de-construcții sub raport factual numai că o astfel de viziune, să-i zicem proactivă, este mai degrabă un semnal anticipator de post-modernitate, în vibrația ei amorfă sub crusta unei cumințenii magice: *Mereu început din noapte spre ziuă,/ un gând/ îmi aduce-n urechi șoapte și zvonuri.// Aici s-au spart/ ca un pahar plin cu cer/ zările strânse-ntr-al vremii ungher.// Aici, de câteva ori pe zi,/ răsar și soare și lună,/ ciudat, împreună.// Confuzie stranie, gând nerostit,/ lasă pădurea să stea-n răsărit/ și-n apus,/ simultan. („Un gând”, p.10).**

Asiduitatea, urmând pasiunilor incandescente pentru poezie (da, și pentru poezia vieții tânărului de-atunci), se întrețese cu un pragmatism al sentențiosului (steaua lui Nichita Stănescu urca, urca...), cu un tip de sartrianism al structurărilor/ re-structurărilor fantasiei, vizibilă fiind mai cu seamă în secvența a doua, *Infrastructuri* (cu notațiile din subtitlu: „*Satu Mare – Iași/ 1965-1967*”), ocultarea tragicului cotidian din vremea totalitarismului de extracție stalinistă prin mimarea unei decadente blânde și trimiterea la „cartea cărților”. Poemul dobândește, așa-dar, vocația sacerdotală, însă vremurile nu îngăduiau mai mult (*Mă tulbur ca o apă clară de munte/ la adierea cuvântului/ prin care s-a făcut/ lumea pământeană, cerul,/ lumina, întunericul,/ ființa mea și a tuturor/ văzutele și nevăzutele,/ în foșnetul de adânc.*), decalajele valorice (literar) devenind exercițiile „impuse” la proba înregimentării ideologice. Eul auctorial caută prioritar puritatea pierdută a lumii, vrea să o regăsească în co-

notațiile zilei și ale nopții, visul nu există dar visul este predictibil, constrângerile utopiei anulează nivelarea stărilor de melancolie: *Bătrânul povestind mereu/ în osteneala orașului/ își părăsea obiceiurile/ din vremuri trecute,/ nu mai avea pentru cer/ decât ocări și sudalme.// Sfântul Dumnezeu – zicea el –/ trebuie să fi murit/ de foarte mult timp,/ cam de când nu mai răsar/ îndoielile oamenilor/ la fiecare pas,/ cam de când/ frunțile noastre se ridică/ atât de sigur turnate/ în metalul uscat al tăcerii.// Când bătrânul muri,/ oamenii toți care-l știuseră/ au ridicat câte o cruce/ acolo unde îl purtau/ pe unic, izbăvitorul lor Dumnezeu. („Cucernicie”, p. 36).* Temperatura poematică aduce cu o construcție aproape naratorială, eul povestește de-nuanțat, „femeia iubitelui” din „orașul, mort de beat” evocă un cinism al revoltei anti-iluzie până când „statuile îngropate reveniră-n lumini”. Însăși viața poate fi un exercițiu de renunțare iar eul liric își efectuează noviciatul în siajul unui ardent *meletai*. Până și depurificările cuvântului, emoțiilor, trebuie „trăite” cu „vino-văția” din visul histrionic: *Dintre cuvinte/ ca dintre stele/ se scutură noaptea,/ trece uitată.// Rabdă-mi suspinul/ acum, o dată -// dintre cuvinte/ flutură goală,/ dispare noaptea.// E un surâs/ care te-aduce,/ care te leagă/ și te cunoaște.// Rămâi pe cruce,/ unic prieten,/ vână prieten -/ ți se vor arde,/ ți se vor pierde/ sfintele moaște. („Nox”, p. 58).*

În privința sonetelor, esența ezoterică poate fi o componentă; în realitate imagini-stampe, cum avem destule și în secvența intitulată chiar *Sonete*, reproducând, desigur, un alt manuscris al acelor ani. Seismele temperamentale dau încredere scrisului autentic iar sonetele lui Radu Ulmeanu survin și din convingerile etice ale unui inițiat. Febra experimentală fusese traversată (*O, câmp sonor pe care-mi tremur pașii!// Adie-n seară gândul fără pată/ ce mă alungă-n hula zbuciumată.// Atunci implor și strig și*

chem plutașii,/ iar sângele mi-l vând pe cer și vânt,/ pe păsări și pe zborul lor cel sfânt.), un eu omniprezent, în dispută, cumva, cu frânturi din absolut, ia atitudine și un ritm incantatoriu devine armătura de gală a poemelor. Limpiditatea, aspect și efecte intuibile cam peste tot, în sonete, edifică într-una, fără patetism, de-retorizările consună cu detronări ale inefabilului, universul erotizant tresaltă în „trip hop” (stil meloman, nu-i așa?) și „rugul interior” va resorbi slavă și idealitate. Eul insinuează pasaje misterioase, ici-colo digresiuni ale discursului subminează tentații calofile, mobilitatea versului insinuează, însă, „aluviuni” stilistic-metaforice sfidând, parcă, liminalitatea. Eul, așadar, își joacă la perfecție rolul în infra-temporalitate, timpul fiind metafora obsedantă, ori asigurând dinamica lăuntrică a strofei-pivot în sonetul *Îmi poți cuprinde mâna: Îmi poți cuprinde mâna azi întinsă/ spre tine, îndurare-ți cer./ Sunt azi atât de-ascuns, că-n neștiință/ m-aseamăn doar cu gâzele ce pier// din zori în seară, ca o răsuflare./ Îmi poți cuprinde mâna, poți supune/ destinului o umbră fără nume,/ ce te-a cutreierat, pustiitoare.// Cum îngenunchi și stărui să mă mântui,/ iert tot ce ieri părea de neiertat,/ căci vânt în vânt sunt, cum în tine vântu-i.// Azi mort sunt eu și tu muri-vei mâine –/ cumplit de stele reci îmbrățișat,/ vreau trupul tău, ca pe o caldă pâine.* („Îmi poți cuprinde mâna”, p. 68).

Erudiția intermediază (e un fel de a spune) reconstituiri ale clipei; în realitate invalidările țin de „perspectivele” greșit luate în calcul (reamintim că acum discutăm antologarea „visurilor” din manuscrisele tinereții). *Centaurii* (subtitrate „Satu Mare – 1968”), de pildă, nu au nevoie de te miri ce „edict” critice și chiar ciclul acesta din cartea pe care o discutăm acum depășește cu brio ceața romantică (*Ce dor mă stăpânește să vorbesc/ cu copaci pe pământ și cu păsări,/ pe cer cu stele și cu mine/ în inima*

ta.), toate fețele discursului-poliedru întregesc un fel de tablou sinoptic al registrului stilistic. Spectacolul poeziei lui Radu Ulmeanu, încă de la debut, nu este un simplu (formal) efort cu debușee; dimpotrivă, condensarea expresiilor, evitarea pasajului liricii intimiste induce o exprimare de integritate a morfologiilor alterității, am zice, eul auctorial propunând lecturi antropologice ale mitului fondator. Survenind și decantarea marasmului cotidian, poemele au un tegument metaforic iritabil, un fel de apogeu al demonologiei folclorice îl întâlnim mai peste tot, fie și în vis totul este repetabil, și infernul (cotidianului social), și raiul, o efervescentă belicoasă întreține anxietăți de toate calibrele, desprinse din lucrările lui Bosch: *Ce am putut eu să visez în noaptea asta./ Pământul retras până pe buzele iadului./ Tu mă iubeai acolo și mi-ai spus/ cuvinte frumoase. Se întorceau peștii/ de la vânătoarea de suflete pe lume./ Aveau un ochi ironic. Eu, poate, te uram./ Dar era mult mai bine așa. Stăteai în brațele mele și te simțeam./ Apele mării tăceau/ deasupra noastră. Un morb/ mă împingea spre tine fără patimă/ și fără sfâșiere, astfel încât/ eu îți păream superior iar tu, aproape/ moartă, mă sărutai adânc. Deodată/ ferestrele deschise scuiară apele/ și se goli toată casa de lumină./ Respiram un aer arzător. Și începui/ să mă zvârcolesc atunci în patul meu./ Patul nu erai tu, eu nu eram eu,/ eram un bărbat străin,/ ce înfigea un cuțit în sine și el însuși/ era înfipt ca un cuțit în pieptul unui om mai mare,/ care îl omora pe Dumnezeu. („Vis”, p. 130).*

O sintaxă abstrusă a lumii țese apoi eludarea anxietății când, într-o stare de așa-zicând liricitatea consecutivului, dominată de un diagnostic evaziv și un discurs presupus ambiguu, în numele poeziei sunt mimate preconcepții livrești. Lucrurile acestea se întâmplă în secvența finală a antologiei, *Șocuri* (cu indicativul de manuscris „Satu Mare, 1969-1970”), o derivare a metafizicii

ficționariilor în subsidiarul suportului biografic. Eul auctorial, aici, invocă binecuvântarea *muribundului* dragostei (*În genunchi sunt în fața ta,/ în genunchi aștept dimineța/ lângă trupul tău/ îngenuncheat în fața ferestrei,/ în genunchi stă capul meu,/ în genunchi îmi stau ochii,/ în genunchi stă sufletul tău/ așteptând să plece./ În genunchi genunchii mei,/ în genunchi moartea ta/ lângă mine/ și dragostea, între noi, în picioare...*), dincolo de absolviri ale arderii de tot (*ființare în ființă* – Heidegger), dincoace de „somnul celor ce vor veni”, în aerul deprimant al „vinovatului din vis”. O întreagă polifonie lirică încearcă să restaureze paragina, universul „gol” este re-populat, realitatea nefastă a dubletului marelui *philein* (*a iubi* – Heraclit) va fi deșurubată din orice stativ deistic și eul suveran are ispita superbiei (trufiei) fără a se lăsa doborât de calp și deznădejde. Festinurile cuvintelor consacră antinomiilor ființialului (*Vai, și această femeie...*) dislocarea formelor, trupul descărnat/ reîncarnat mai insertează cinic (*Eu îmi culeg risipirea,/ îmi pun, tânăr, ochii în palme.*) doar deplorabilul euforiilor dintr-un vis tutelat de „liturghierul” tentațiilor: *Între mine și cei ce dorm/ sunt atâtea ispite./ Capul meu enorm/ coboară în triste copite./ Tâmpilele mele/ sunt armăsari luminoși/ ce azvârle, mânzește, /spre norii voluminoși./ Vai, și această femeie/ își usucă fusta la soare/ și cum mai scânteie/ fruntea ei albă și mare.../ Eu îmi culeg risipirea,/ îmi pun, tânăr, ochii în palme./ Doamne, de-ar mai trăi/ fulgerările mele necalme!/ Singur, redus la esență,/ între noi, întins la pământ,/ craniul lunii adoarme/ cu botu-n sus, nechezând./ Îngeri, câți sunt pe lume,/ au toți câte-o tristă măsură,/ doar animalele-n mine/ unul pe altul se fură./ Iubesc această piatră,/ iubesc acest îndemn./ Nimeni, nimeni pe lume/ să mor nu îmi face un semn. („Ispite”, p. 151).*

În sensul hesiodic, efortul antologării premerge gândul unor inițieri; metafizica poemului, la Radu Ulmeanu, nu marșează pe ludicul unor cuvinte-cheie dar elementul axial nu poate fi altul decât epenteza vieții-rod, aceea dinlăuntrul puterii exponențiale a oricărui vis învinovățind și dezvinovățind fantasme și complexe la vremea când cel mai adesea, înfruntând cenzura vigi-lilor ideologiei totalitare, numai în manuscrisul refuzat poezia rămânea promisiunea unui surâs înghețat. Volumul pe care-l sa-lutăm în aceste rânduri este unul de panoplie.

Lucia Cuciureanu

Lumea asta, încotro?

Lucia Cuciureanu,
poetă, eseistă

DEȘI COSMIN LEUCUȚA n-a atins încă borna 40, a scris deja șase cărți. La 23 de ani i-a apărut romanul de formație *Laptele negru al mamei* (despre care am scris în revista *Familia*), câștigător al primului concurs de debut organizat de Editura Adenium. Mai are în portofoliul său de tânăr scriitor două romane, *Hoodoo* și *Cerul ca oțelul* și două cărți de proză scurtă, *Numele altora* și *Cum te vei îmbrăca la sfârșitul lumii?* De asemenea, a apărut în două antologii, *Trei-sprezece* și *Dragostea când te doare*, coordonate de Doina Ruști.

Noul volum¹ de proză scurtă include opt texte narative, felii de viață mai mult sau mai puțin ficțională pe teme diferite și cu tot atâtea modalități epice de realizare. Să le luăm pe rând.

¹ Cosmin Leucuța, *Privește ultima dată lumea asta plină de minciuni*, Editura Humanitas, București, 2024 .

Prima proză, *Adela* ficționează o amintire dureroasă din copilărie. Fata cu același nume e o Scufiță Roșie care nu-i mai aduce bunicii merinde, ci mamei cu probleme, bere și țigări. Drumurile ei zilnice o duceau până la „chioșcul de peste calea ferată”. Pe aceste drumuri nu o pândeau pericolul de a întâlni lupul, acestea îi „erodau stima de sine”. Adela e o fată maturizată prematur pe care naratorul o caracterizează direct, din câteva tușe: „un copil slăbuț, dar energic și cu idei bizare” (p. 5). Se juca în boxa din pivniță, pe țevile de apă caldă din cartier, într-o casă părăsită și printre betoanele rămase de la construirea blocurilor, prevestire parcă a dramei. Plutește în acest text cu final neașteptat o tristețe sfâșietoare și o fină nostalgie.

În *De vorbă cu Petronela* – partea a treia naratorul mizează pe dialogul dintre doi prieteni, la 20 de ani după terminarea liceului. Pe dialog ca mod de caracterizare a tinerilor care, adesea, nu-și asumă responsabilități, sunt preocupați de carieră, pleacă din țară pentru un trai mai bun și pierd din vedere sensul profund al vieții, căutarea sinelui: „Mi se pare că ducem vieți din ce în ce mai lipsit de mize, iar viața fără miză e o viață goală în care nu faci altceva decât să îți masturbezi egoul, că uite câte am văzut și uite câte am mâncat și uite pe unde am umblat, ia ce cont de Instagram plin de poze pizdoase și colorate am și uite câți followeri am”

(p. 39). Și de aici derivă „un sentiment din ăla de tristețe și singurătate și dezorientare”.

Textul care poartă titlul volumului introduce mediul rural în carte. Prilejul este participarea la o nuntă de aur care îi declanșează naratorului amintiri din vacanțele petrecute la țară. Are loc o demistificare/ demitizare a tărâmului vrăjit al copilăriei, care stârnește melancolie și „o ciudată dezamăgire”: „În urmă cu douăzeci de ani, când ridicam ochii spre turn (al bisericii-n.r.), parcă priveam o catedrală gotică a cărei cruce străpungea cerul de deasupra și care mă strivea prin simpla ei prezență, dar acum mi se părea a fi ceva de-a dreptul meschin. Ferestrele cu vitralii din lateral erau de fapt atât de joase încât puteam să le ating pervazurile dacă ridicăm mâna” (p. 47). Satul cu case dărăpănate și nelocuie, cu gospodării căzute pradă unei „apocalipse de catifea” și curți care arată „ca după un conflict armat” amplifică această „tristețe de vară”. Unele personaje episodice îți rămân în minte printr-o comparație inedită. O bătrână își mulgea vacile „cu furia și tandrețea unui violonist care dă concertul carierei sale”.

A fost al mamei mele este o proză absconsă. Doi soți, Vera și Paul, străbat singuri, cu mașina, deșertul. Pe neașteptate, textul capătă caracteristicile unui film *horror*. Îi urmărește obsesiv o mașină sau poate ei o urmăresc, șoferul are sânge pe față și pe cămașă, în restaurantul în care intră Vera oamenii sunt morți, mașinile staționate au cauciucurile roților tăiate, telefoanele n-au semnal și nu se încarcă, în benzinărie tânărul de la teighea e mort, Vera îi înfige ospătarului cuțitul la baza gâtului. Și totuși, nimic nu e sigur. Planul narativ alunecă în ireal. Cei doi toți poate au doar halucinații, ar putea fi doar „victimele unei hipnoze de autostradă”. Poate că este vorba doar despre un alt fel de „deșert” al unei căsnicii defecte, iritate și tensionate, în criză.

„Omul roș” este unul dintre partenerii Marceliei, cel naiv și mai neștiutor. Celălalt e blondul. Bărbații rememorează istoria relației cu aceeași femeie. Este vorba de o relație în paralel. Ba chiar în trei. Un avort al fetei îi pune pe gânduri pe cei doi: „Sau poate chiar era gravidă de mai devreme, dar nu cu unul din noi” (p. 121). Textul face aluzie la minciună și adevăr, sinceritatea și secretele dintr-o relație: „– Minciuna face planeta să se învârtă, *man*. Toată lumea are secrete și, ca să le țină secret, toată lumea minte” (p. 107). Replica trimite încă o dată la titlul cărții.

Prăjitura este cea mai ciudată proză, cea mai dificilă de interpretat, și cea mai interesantă. Un IT-ist vine la birou și tot ce atinge se transformă în prăjitură cu marțipan: mouse-ul, cafetiera, sulul de hârtie igienică, hârtia cu rapoartele pregătite pentru sedință, imprimanta, clapeta fântânii de apă din bucătărie, un șurub, bananele de la supermarket, cadranul ceasului de mână, mânerul de la mașină, banca din stația de autobuz, aparatul de bilete, telefonul, rața de pe lacul din parc, mânerul ușii de la intrare, trupul Laurei, soția lui. Întâi am interpretat întâmplarea ca un simptom de paranoia. Pentru că personajului i se pare că toți colegii de la birou au complotat să-i facă lui o farsă. Apoi, ca o distopie în care este vorba despre opresiunea obiectelor asupra omului. Sau ca un efect al rutinei, în încercarea de a ieși din apatie, din golul în care ai impresia că trăiești. Nu degeaba două colege, Petronela și Roberta visează să facă voluntariat, să facă ceva concret, util, palpabil, să ajute oamenii la nevoie. Ca un semn de oboseală, surescitare, anxietate, furie, teamă, disperare, stres – boala secolului. Este o situație în care ne-am aflat toți sau am putea trece cândva. Pe care, într-un fel sau altul le-a trăit autorul, măcar sufletește, cum apreciază Cristian Vicol pe coperta a patra a cărții.

Întâmplarea din *Terminator ketto* vorbește despre acel du-te-vino al existenței unui cuplu de tineri cu doi copii. Despre împărțirea sarcinilor/ îndatoririlor, despre responsabilitate ca părinți, despre încredere și încă o dată despre oboseală și stres.

Zdrobit: o biografie în viu grai a unei tragerii moderne abordează o temă vehiculată în literatură și film. Mă gândesc la romanele *Împăratul muștelor* de William Golding, sau *Ispășire* al lui Ian McEwan, amândouă ecranizate: răul primordial care sălășluiește în ființa noastră și consecințele faptelor reprobabile pe care le săvârșim. Pornind de la uciderea unui copil de doi ani și câteva luni de către alți doi copii care abia împliniseră unsprezece ani. O crimă de o cruzime inimaginabilă, greu de explicat și înțeles. Metoda folosită de narator e a punctelor de vedere. Se pronunță o serie de personaje: procurorul, judecătorul, avocații inculpaților, părinții și bunicii victimei, noua soție a tatălui, un sociolog, un polițist investigator, un psihiatru, un patolog, martori, prieteni, vecini. Toți se arată șocați, cuprinși de stupoare, frică, panică, furie, compasiune, suspiciune. Pe un alt plan, sunt puse sub lupă destule racile societale, atenția grija părinților față de copii, chiulul de la școală, lacunele din legile justiției, atmosfera din centrele de detenție pentru minori.

În concluzie, este vorba despre o carte de proză scurtă pe care am citit-o cu sufletul la gură, pentru că nu plictisește, dimpotrivă, te pune pe gânduri și te vindecă de orgolii, te apropie de înțelegerea sinelui și deopotrivă a celorlalți. Pentru ca lumea să evite degradarea și sfârșitul.

Vasile Igna

O pendulare între eros și *thanatos*¹

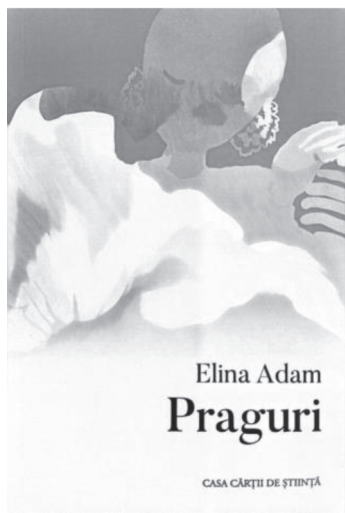
POEMELE ELINEI ADAM au ceva din aerul de început al poeziei Angelei Marinescu ori al Norei Iuga, fără accentele de disperare a celei dintâi și fără alinturile celei de a doua. E, desigur, o înrudire de esență și nu una de contagiune formală. Le apropie pendularea între un *eros* sublimat și un *thanatos* cu ramificații vag identificabile în realitatea imediată și, mai ales, aceeași feminitate neliniștită în care se înghesuie visele și fantezmele copilăriei, sensibilitățile și speranțele adolescenței, împlinirile, speranțele ori deziluziile maturității. Hotărâtor, definitoriu, omniprezent rămâne mirajul inocenței, ce nu are nimic spectaculos în afara vieții însăși, măsurată, precum vârsta copacilor, de inele mereu crescătoare ale anilor.

Vasile Igna,
poet

¹ Elina Adam, *Praguri*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2024.

Calmul și aparenta neutralitate ale poeziei sale sunt cele ale apelor adânci care ascund vaduri înșelătoare și vârtejuri imprevizibile. Dacă va persevera în aceeași direcție, *Praguri* poate fi cartea care o va impune pe Elina Adam în atenția celor ce recunosc și prețuiesc poezia și simțirea autentice.

„Întreaga noapte am citit/ Fernando Pessoa./ Cum fac îndrăgostiții,/ o, abia de-mi/ amintesc. // Da, asta cred că fac/ îndrăgostiții toată noaptea./ Cum au făcut și-n noaptea/ ce-a trecut, în timp ce/ eu citeam Pessoa.// Când trupul lor era/ un singur ochi,/ citire limpede,/ fluid subtil/ trecând direct în sânge,/ făcându-se acolo/ stalactită din care/ picura iubirea/ lor precum din ochi/ o lacrimă de/ piatră.// *Oprește-te!! Oprește-te!! Oprește-te!* șopti/ un glas străin.// Oprește picurarea,/ înlemnește-o/ să prindă iar puteri/ și-n zori, din al ei/ trup firav, să curgă lavă.// Stană de piatră la/ hotarul dintre/ zi și noapte.” (*Stalactita*, p. 68).

Iată un poem semnificativ, marca Elina Adam.

Ioan Matiut

Reîntoarcerea poetului¹

RĂSFOIND cartea poetului Ioan Sabău, *Dictatura firescului*, apărută recent la Editura MIRADOR, îmi amintesc cu nostalgie de viața literară arădeană a anilor 80. Eram colegi la cenaclul „Luceafărul”, unde tinerii aspiranți la calitatea de scriitor își petreceau ucenicia literară, iar Ioan Sabău era una din tinerele speranțe. O parte a creațiilor noastre au fost publicate în câteva antologii și în revista de cultură *Tribuna*, de la Cluj. Iar atunci când consideram că ni s-a copt suficient scriitura, băteam pe rând la porțile cenaclului „Lucian Blaga”, aflat sub patronajul Uniunii Scriitorilor din România. Aici erau greii literaturii arădene: Florin Bănescu (conducătorul cenaclului), Gheorghe Schwartz, Vasile Dan, Horia Ungureanu, Gheorghe Mocuța, Ilie Măduța

Ioan Matiut,
poet, editor

¹ Ioan Sabău, *Dictatura firescului*, Editura MIRADOR, 2024.

și alții. În acele vremuri a fi scriitor era la mare cinste, iar intrarea în Uniunea Scriitorilor din România însemna și accesul mai ușor la editurile de stat ale vremii, unde puteai publica cărți în tiraje care azi par utopice.

Odată acceptat să-ți citești creațiile la cenaclul „Lucian Blaga”, existau două posibilități: erai „făcut praf” fără menajamente sau, în cazul fericit, literatura ta reușea să-i convingă pe durii cenaclului, fiind acceptat în rândul scriitorilor validați ai Aradului. Iar când îți apărea o carte care reușea să treacă și de cenzura comunistă, nu doar de cea valorică, era difuzată prin Centrul Național de Librării, care făcea posibilă prezența ei în toate librăriile importante din țară. Nu prea rămâneau exemplare nevândute și pentru că prețul era modic, subvenționat de stat, iar cititul era un sport național, în lipsa unei media libere și a internetului. Mai trebuie amintită și prezența rară prin librării a traducerilor din marii scriitori universali, pentru procurarea cărora îți cam trebuiau „pile” sau făceai coadă la citit. Scriitorii români primeau și un drept de autor consistent, care le permitea o perioadă de trai decent. Era mai mult o „mită” mascată oferită de către statul comunist, care spera ca astfel să le cumpere tăcerea.

Dar, revenind la poetul nostru, deși era foarte bine cotate printre tinerele speranțe de la „Luceafărul”, nu a reușit să publice o carte în acea perioadă. Și nu pentru că scriitura sa ar fi fost sub nivelul acceptat, ci dintr-o delăsare și o timiditate exagerată, care transpar și din poemele acestei cărți. De fapt, după 1990, Ioan Sabău s-a retras din viața literară a Aradului, găsindu-și tihna în zona Sebișului, alături de familie, unde și-a descoperit pasiunea de apicultor. Însă nu s-a deconectat total de la literatură, fiind la curent cu presa literară, atât cât mai ajunge ea prin Sebiș.

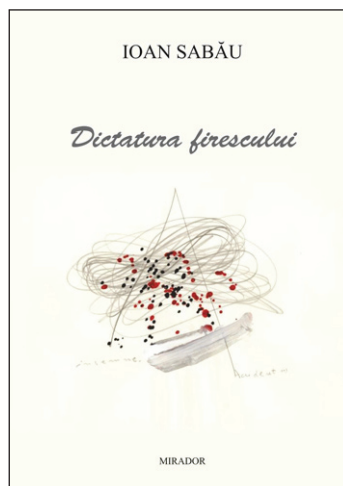
În această carte de debut întârziat, poetul publică o selecție a poemelor scrise de la începuturile sale poetice (1983), până azi.

Poeemele sunt scurte, esențializate, fără multe figuri de stil sau alte zorzoane de care abuzează unii poeți, în lipsă de inspirație. Doar câte o rimă de final mai pune cireașa pe tortul poemului. Temele preferate ale poetului sunt iubirea, singurătatea și drama destinului poetic asumat.

Nimic strident, nimic artificial în poemele lui Ioan Sabău. Trăire pură, sinceră, încărcată cu emoții și sentimente, iar dramatismul poemului este îmblânzit uneori cu nuanțe umoristice: „Pieptul – vulcan nestins/ Sângele – lavă,/ Și ochii două ferestre.// (Două ferestre/ abstracte)// Ce faci? Mă întrebă/ Poezia,/ Te văd distant/ Și cam rece...// Tocmai după ce sării/ Pentru ea,/ De la etajul zece.”

Un realism excesiv îl bântuie uneori pe poet, încercând să îi țină sentimentele în frâu. Dar, până la urmă, acestea iau forma poeziei și dau buzna cu toate ale lor: „Sentimentul a fost/ (Și uneori mai e) uneori/ Aproape mortal.// El cade ca o bardă/ Atunci/ Și-ți spintecă pieptul.// Apoi,/ Pe această poartă/ Aștepți să intre poezia/ În van.../ În spatele ei/ Intrase Calul Troian.”

Originalitatea în exprimare este calitatea de bază a oricărui scriitor. Ioan Sabău este inconfundabil, iar viziunile sale poetice sunt pline de miez și adâncime, așa cum o face și în următorul poem, adevărată perla poetică: „Fiindcă era prea dură țărâna/ Pe el/ Îl croi din zăpadă.// Ai să cazi/ în mijlocul străzii!//

Îi spuse.// Și nici respirația/ Aceea/ nu i-a mai dat-o.// Doar ea – poezia/ Zilnic/ Îi toarnă jărat, pe gât.”

Nu știu cum ar arăta viața fără această dictatură a firescului, care ne face totul suportabil. Poate că așa cum sugerează chiar poetul: „Și iată – trupul/ De care-i e spaimă// În care sufletul/ Stă/ Sechestrat, chinuit// Mereu/ Cu ochii la pândă// Mereu/ Pocnit peste văz.”

Recuperarea poetului Ioan Sabău, prin publicarea acestei cărți, cu sprijinul onorant al Bibliotecii Județene „A.D. Xenopol”, din Arad, este un gest de respect și de sprijin acordat valorilor arădene autentice. Nu pot să nu remarc și coperta frumos desenată de artistul plastic arădean, Doru Păcurar. Este unul din debuturile de excepție ale ultimilor ani, dominați de diletantism și impostură literară. Nu ratați lecturarea acestei cărți, aflată pe site-ul Bibliotecii Județene „A.D. Xenopol”, la secțiunea „Biblioteca digitală”. Sau puteți solicita cartea tipărită la sediul bibliotecii, descoperindu-l pe Ioan Sabău chiar așa cum o spune: „Poetul, altul/- Adevărat-/ Era însingurat, însingurat.”

Romulus Bucur

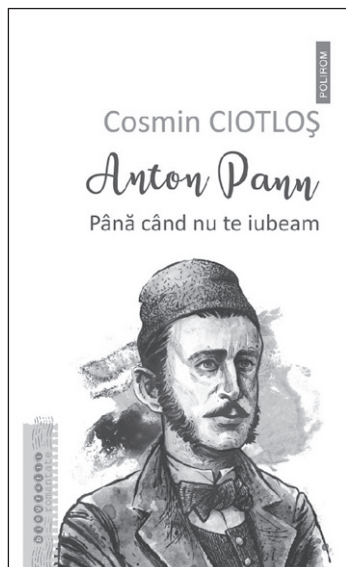
Viața după literatură

ÎN GENERAL, cînd vorbim despre literatură, pornim de la un nume adunat pe-o carte, ajungînd la o seamă de nume adunate pe-o listă de cărți. Cînd ne profesionalizăm, măcar un pic, avem liste de nume asociate cu cărți & articole. Elementar, nu?

Sau vorbim de o secvență care decurge cam în felul următor: viață, adică întîmplări care se petrec, cu sau fără participarea noastră directă, în vremea noastră sau în trecut – literatură, sau transferul lor într-o structură verbală care le conservă, mai mult sau mai puțin corect/ exact/ complet (uneori adăugînd și viitorul ca moment al petrecerii acestora) – reconstituirea acestor întîmplări, în mintea noastră, sau pe hîrtie sau, de la o vreme, pe suport electronic.

Cam asta e treaba istoricului literar, cam asta e treaba detectivului. A unuia din spița lui Auguste Dupin, Sherlock Holmes, Hercule Poirot (cu riscul asumat al unei potențiale acuzații de misoginism, nu Miss Marple), William din Baskerville. Avem,

în cazul de față¹, o dublă identitate, istoricul literar de care am pomenit mai sus și detectivul care a mai rezolvat un complicat caz matein (*Elementar, dragul meu Rache*).

Împreună, ei devin autorii unui roman polițist care s-ar putea rezuma prin fraza *cine e Anton Pann și ce (nu) a făcut el?*

Aparenta dilemă a rolurilor, critic și istoric literar vs. autor creativ se rezolvă rapid: de când lumea, scriitorul tot încearcă să spună, din nou și din nou, aceleași povești. Povești cu personaje de cele mai multe ori imaginate, uneori reale, de cele mai multe ori un amestec inextricabil de memorie și imaginație.

După această, cam lungă, introducere teoretică, e momentul să rezumăm cartea: bibliografia, atașată conștiincios (sau cu conștiință profesională) *Epilogului*, se însuflețește: numele, cândva oameni în carne și oase, redevin oameni, chiar dacă în cerneală (tipografică) pe hîrtie. Adică, în primul rînd, personajul titular. Un autor de care unii știm din copilărie, alăturat unui personaj circulînd de la granița de vest a Chinei, prin Asia Centrală și Turcia, pînă în peninsula balcanică,

¹ Cosmin Ciotloș, *Anton Pann. Până când nu te iubeam*, Iași, Polirom, 2024. Observația e că aici avem de-a face cu două nume adunate pe o carte, unul al autorului, celălalt al personajului său, de asemenea autor.

Nastratin Hoge, mai apoi, aprofundînd, *Povestea vorbeii*, o seamă de poezii, devenite cîntece de lume (să le considerăm manele ale vremii?), și o seamă de alte cărți. Pe scurt, doamnelor și domnilor, Anton Pann. Apoi Ioan Barac, fiul său, protopopul Iosif Barac, G. Dem. Teodorescu, Nerva Hodoș, Anghel Demetriescu, Spiru Haret, Titu Maiorescu, Bogdan Petriceicu Hașdeu (cunoscut la o ședință de spiritism, era să scriu *șpirikismus*), Gheorghe Ucenescu, ba pînă și un Nicolae Filimon copil. În cel mai bun caz, nume dintr-un manual de română de pe timpuri, apoi bucați ale unui curs de literatură, în cel mai rău, nume de străzi sau plăci memoriale pe cîte o casă. Și, în mijlocul lor, ca să-i însuflețească, singurul personaj cu realitate doar ficțională, Ștefan Valentineanu. Prieten din adolescență cu Spiru Haret, cu ajutorul căruia ajunge bibliotecar la Academie, cu studii în Franța, dar și cu o misterioasă carieră militară în nordul Africii, cel mai probabil, în Legiunea străină, și căruia, pentru legitimitate, i se adaugă un tată cu un început promițător de carieră militară, încheiată brusc după ce și-a pierdut brațul drept în timp ce încerca să salveze victime ale marelui incendiu care a mistuit Bucureștii anului 1847. Tot pentru legitimitate, devenit băcan, acesta se căsătorește cu o ardeleană, avînd cumva rădăcini comune cu autorul, și îl vede pe stradă, vînzîndu-și cărțile, pe Anton Pann.

O poveste complexă, cu fire care se întreșes, se apropie, se îndepărtează, iarăși se apropie. O seamă de răspunsuri care stîrnesc o seamă de întrebări, într-o țesătură potențial fără sfîrșit: cît a dat și cît a luat Pann din creațiile altora? La urma urmei, contează? Sînt mai importante niște nume sau instituția literaturii (române, în cazul de față)? Citim cartea, sau numele de pe copertă, cu un *Da* sau cu un *Nu* rostit sau șoptit sau subînțeles, cu superioritate însă?

Centrul, și de greutate și propriu-zis al cărții e capitolul *Eine kleine Nachtmusik*, unde Valentineanu, invitat la cină la Spiru Haret, asistă la o improvizație muzicală a soției acestuia, pe melodia *Până când nu te iubeam*:

„Și-n răsete, cum altfel, Ana se-așează la pian și preluă linia, prinzând-o delicat între degete, cum culegi un obiect căzut în noroi, un inel, de exemplu, și-l ștergi întâi, apoi îl clătești cu grijă, și-n atingerea ei, caraghioslăcul lui Haret început să lucească a melancolie de vals, înălțată dintre țesături greoaie a căror apăsare o păstrează totuși, dar o deșiră tandru și-o contrazice liniștitor. Fără vreun cuvânt, numai armonie și aceea despovărată de trupuri, împrăștiată pe deasupra numelor și nașterilor și locurilor și vremii, lăsând-o undeva în urmă și pe uitata Parascheviță, și pe mătăhălosul Pann, niște oameni și ei, atât de puțin. Ștefan asculta aproape nemișcat, în picioare, cu țigara aprinsă între buze, cu ochii-n podea, întunecați și ei în întunericul pe care toate draperiile, trase, abia reușeau să-l ascundă, tot mai adânc, pe măsură ce melodia se-ndepărta de aceea pe care o știau și mahalagiii și copiii lor trimiși de mame să-i aducă acasă după lăsarea serii. Și-ntr-adevăr, Ana trecea sunetul parcă dintr-o lume în alta, deschizând cer după cer. Se opri sub privirile drepte ale lui Spiru, care, de pe sofa, își adunase în brațe genunchii la piept.

[...]

— Vedeți, așadar? Am cântat oare din Pann? Poate. În parte, desigur, în anumite părți. Dar după ce? După notațiile lui psaltice? De unde să le fi știut? Nu le am, n-am avut nici partitură. Din memorie a fost totul din... cum spui tu, Spiru, din...”

O lectură plăcută și instructivă, dacă *utile dulci* n-ar fi devenit o sintagmă aproape rușinoasă... Dar, din nonconformism, o lectură pe care o recomand cu tărie.

Romulus Bucur

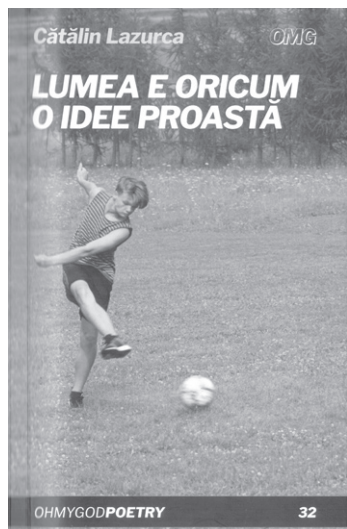
ironie serioasă. sau seriozitate ironică

ÎNCĂ DIN TITLU¹, ești înclinat să fii de aceeași părere cu autorul, sau, cel puțin, să-i zîmbești complice. După ce, pe clapeta cărții, îi explică istoria și motivația, imaginea finală e aceea a prietenului cu care te întâlnești întâmplător, din cînd în cînd. Încercați o conversație din frînturi de propoziții, mergeți la o cafea și tăceți împreună. Poate beți și un shot de tărie (nu mai mult!) și continuați să tăceți. Din cînd în cînd, cîte unul din voi spune un cuvînt, un titlu, un nume iar celălalt dă din cap sau aruncă o privire din care rezultă că a înțeles.

Cele patru secțiuni, *a grace over a decaffeinated coffee, împotriva ironiei, dați-mi voie să vă explic ce înțeleg prin asta și și asta, exact așa cum se face*, marchează cumva o progresie în ordinea intensității și o regresie în cea a cantității, a numărului de poeme incluse.

¹ Cătălin Lazurca, *Lumea e oricum o idee proastă*, Alba Iulia, editura OMG, 2023.

Atmosfera dominantă e cea de *pop culture*, de contracultură, de *underground*, cu referințe difuze la filme ele, la lecturi ce capătă un aer esoteric; o realitate plauzibilă, mai ales după ce ai citit *anumite* cărți/ ai văzut *anumite* filme, chiar dacă, din afară, ea pare un pic excentrică. Sau trăsnită de-a dreptul. Cum

ar veni, *The Crazy World of...* Rezultă ipotetice (însă, din nou, plauzibile) scene de film, povești misterioase care de fapt nu povestesc nimic: „cu aerul că va porni atunci/ într-o mare expediție.// și chiar a tras adînc aer în piept/ înainte de a intra în scara de bloc.// cu zîmbetul pe buze a urcat cele cîteva trepte/ cu gîndul la barbaria care avea să urmeze.// numărînd pașii pînă în fața ușii/ pe care figura numele,/ o ușă galbenă și folositoare,/ unde s-a oprit și și-a ținut răsufierea” (*o ușă galbenă și folositoare*).

Ajungem la o gîndire suprarrealistă (s-o numim astfel), fără imagistica asociată îndeobște acesteia: „poate o foamete mare prevestind Adevărul”; dăm și un exemplu mai amplu, unde regăsim același tip de scenariu/ poveste plauzibil(ă), cu o stranie tulburătoare, ca într-un tablou de de Chirico sau Magritte: „pisicile și-au ascuns puii/ într-un fișier/ dincolo de pădurea întunecată// în monitorul adus de departe/ încă se reflectă corturile indienilor/ prinși într-o glumă muzicală/ din care nu și-a mai aud decît bașii/ telefonul sună în cealaltă cameră/ probabil e

doar un sondaj// or să-l întrebe de cîte ori pe zi se întîmplă/ să fiți în cealaltă cameră/ cînd telefonul sună// de data asta e altceva/ o voce răstită-l anunță/ că pîinea i se arde-n toaster// e numai bună așa/ încearcă el să se apere/ dar renunță repede privind visător/ la peretele pe care atîrnă fotografia/ unei instructoare de yoga/ pe care a cumpărat-o odată cu rama// probabil ca ale ei sînt pisicile/ și-a spus atunci cînd animalele/ i-au invadat casa// se întoarce-n birou/ cu două castronașe cu laptele/ le așează la geam și/ aplecat pe pervaz/ se proptește cu o mîină în tastatură// iar de dincolo se aude un sunet/ de parcă cineva ar călca pe prundiș/ sau altcineva ar unge cu unt/ o felie de pîine prăjită// iar tribul întreg se adună/ și începe căutarea ” (*fereastra e neagră*).

Dezamăgirea, deziluzionarea, decepția, depresia, toate sinonime parțiale ale experienței, transpar într-un splendid poem, *de la o vreme* (mă întreb dacă a citit poemul, înrudit prin atmosferă, dar mult mai întunecat, al lui Caraion, *De la un timp*): „a încercat, a tot încercat/ să devină un bărbat senin./ a depășit o depresie/ și a evitat/ cu succes/ viața plicticoasă de creștin.// nu pretinde că a înțeles,/ dar e deja într-o altă etapă./ nici nu-și mai aduce aminte cum se scrie cu fum,/ și nici de peștii de neatins în apă.// sub geam, numai în zoom/ mai crește o floare uscată.// e un om slab, așa că uneori se mai ceartă/ cu Marea Artă care imită Marea Artă/ care nu mai vrea să fie de fapt Mare Artă.// nu se mai teme/ de la o vreme,/ duce o viață ieftină și dezechilibrată,/ și de abia se mai fute.// crede că 98% din tot ce s-a scris/ despre sfințenie și virtute,/ c-au fost stoicii, creștinii,/ indienii, latinii/ sau grecii/ poate fi aruncat pe foc./ nu-i mai înțelege peăștia deloc./ nici măcar ca pe oameni din alte vremuri./ îi sună ca texte scrise de alte specii./ sau și mai bine: alte regnuri./ da, oamenii – i se pare că nici nu mai arată/ a oameni, cei mai mulți/ oameni-afiș lipiți de oameni-uși/ încuiați de oameni cartelă,/ oameni culți,/ cum

li se spune în cîte un roman al marilor ruși/sau în cîte o mare nuvelă./ oameni-sandvis mîncăți de oameni-pubelă.// oameni cu bani care nu vorbesc despre bani/ și oameni sărmani/ care nu vorbesc decît despre bani./ oameni care nu mai par oameni.// (...)// nu-s astea judecăți morale,/ nici de valoare./ sînt doar simptome ale vechii depresii/ gol și absență, derealizare.// de unde și această idee ciudată:/ că o viață profund nefericită se poate plia/ peste o viață pe deplin fericită./ a lui sau a altuia.// și că poate aici e taina dragostei toată”.

Titlul celei de-a doua secțiuni ar putea fi reformulat ca *ironie împotriva ironiei*: „Fiecare va primi o scrisoare/ de amenințare/ însă doar de săptămîna viitoare,/ după dată de expirare/ a toate cîte sînt pe culoare,/ în galantare și în sertare” (*triluri sub aco-perișul de tablă*). Cîteva mostre suplimentare: „nu te teme/ răpește-ți aproapele/ și fă-l fericit” (*versuri vechi*). Ori scenariile (parodice, mai e nevoie s-o spunem?) de jocuri video – *o șosea curată ca într-un joc pe calculator*: „level one// e într-o închi-soare aproape celebră/ și fabrică plăcuțe de înmatriculare/ [...]/ se gîndește cu prudență la viața de apoi,/ la cele cîteva false indicii pe care va trebui să le lase în urmă,// apoi la plăcuțele de înmatriculare/ ca la inscripții pe pietrele de mormînt”.

În cel de-al treilea ciclu, cuvîntul cheie e *coincidență* uneori înlănțuită cu alta, sub forma unui șir. La care se adaugă imaginația/ memoria cinematografică, care reformulează/ reformatază biograful.

Grupajul final e alcătuit din doar două poeme, *poate nu*: „Poate nu-i Profeția, ci doar o presimțire vagă./ Dar și pe asta cine s-o-nțeleagă?”, unde al doilea vers citat devine refrenul din finalul fiecărei strofe, și *autoportret la 48*, o matură, lucidă și amară trecere în revistă a ceea a fost, existențial și poetic: „Poate că amintirile mari înghit amintirile mici/ și în jurul lor rămîne doar o sclipire pustie”.

Gabriela Lung

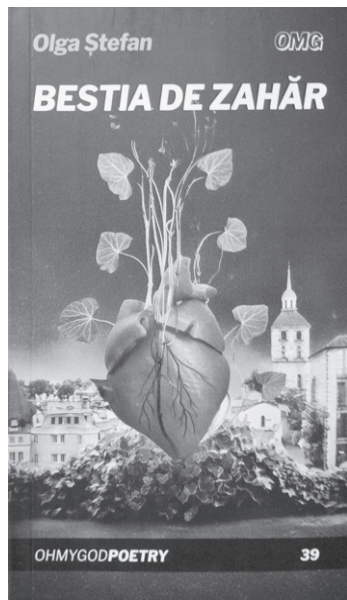
Despre candoare și monstruozitatea ei

OLGA ȘTEFAN a lansat un nou volum de poezie, antologia *Bestia de zahăr*¹. Cartea se prezintă sub forma unei colecții de texte alese și dispuse în ordine cronologică, preluate din volumele anterioare publicate. Primul volum care deschide seria este *Saturn, zeul* (2016), cel care conține și poezia care dă titlul prezentului volum, *Bestia de zahăr*. Următoarele poeme sunt extrase din *Charles Dickens* (2017), iar finalul este lăsat *Poeziilor din iad pentru serbări școlare (poeme inedite)*, care nu au mai apărut în niciun volum până acum. Antologia cuprinde poeme autentice, de o cruzime fragedă și de o gingășie brutală, care surprind „frumusețea de fanfară toropită a lumii” cu deplină acuratețe.

Poezia Olgae Ștefan este una biografică, de o sinceritate voluntară. În acest volum, există o legătură indisolubilă între clasicul „simț enorm” și perechea

¹ Olga Ștefan, *Bestia de zahăr*, Alba Iulia, Editura OMG, 2024.

lui, „văzul monstruos”. Astfel, monstruozitatea lucrurilor mărunte, această „maiestate [a] detaliilor de care nimeni,/ nimeni nu se îndrăgostește” este o constantă poetică, dar cel mai pregnant se resimte în poemul *măsurarea lumii*: „n-am uitat, desigur, năvodul gol,/ curățenia relativă și umilă a

slujniciei./ jocurile care depind de piese mici,/ ușor de pierdut./ (să te știi împăcat cu lacheii, cu favoriții,/ cu măturătorii căii./ să-ți spui mereu: sunt umani, sunt curați, curajoși/ atât cât le permite/ veacul. neprovocați, nu ți-ar face rău niciodată./ în casele lor e, înduioșătoare, ordinea improvizată/ a omului mic,/ cutia de tablă în care s-a vărsat piper, caserola/ de înghețată alpin/ cu mâncare sleită./ în spațele casei, decrepită, intrarea de serviciu./ scara pentru pompieri,/ regulamentul de ordine interioară. tufa de glicine,/ apărarea precară înaintea dezastrului.)”

Aparenta modestie a veșnicei naturi umane este redată aici prin mijloacele mărunte ale aparatului mecanic cotidian – jocurile bine jucate, măștile umane, toate acestea întruchipând un *theatrum mundi* auto-compătitor. Strategiile de a fenta moartea, compromisul și empatia nu sunt altceva decât căi de a întreține iluzii ale unei iubiri lipsite de consistență. În aceeași măsură, „trăim, micuții de noi,/ vremuri tulburi/ din care, de obicei,/ crește, ca o floare îm-

puțită, istoria.” Diminutivul întărește abordarea ironic-candidă a mersului lucrurilor, fie el bazat pe eschivă, derută sau decrepitudine: „sunt câinele gonit al cartierului/ în care Dumnezeu coboară/ din mașini luxoase,” ni se înfățișează o imagine din poemul *stark*, atât de memorabilă și de autentică.

O altă zonă exploatată este aceea a degradării umane, reflectată printr-un imaginar al clădirilor abandonate, aflate într-o stare de dezintegrare. În *dezastru 2011*, „programul sofisticat al supraviețuirii” este dictat de sentimente și de senzații incomode. Lașitatea, „voluptățile [...] larvare”, speranța, umilința sunt componentele vieții pe termen lung, acel „microbuz dezafectat la capătul parcului industrial”, spre care se îndreaptă „pașii și soundtrack-ul omului care/ și-o caută cu lumânarea”. În *blue-dorian*, resentimentele și incompatibilitatea sunt dublate de o proiecție într-o casă care, deși proaspăt văruiată, se va transforma într-o „casă pierdută, [care]/ va intra/ la un moment dat/ în superba recuzită a coșmarului./ uneori cu animale sălbatice/ în mijlocul bucătăriei/ și pisica strivită între uși/ și puii ei fictivi/ pe jumătate putreziți/ în fărâș.” Banalitatea vieții și putreziciunea sentimentelor au drept corelative obiective salariile în valută și exilul, respectiv puii de pisică de pe fărâș, fie ei și pur închipuiți; și, totuși, acolo. Imaginile sunt pregnante și au un caracter dur, de cruzime care adăpostește o urmă de sensibilitate și de fragilitate, o dorință de viață: versul „să pompăm viață/ în plămânii ciuruți ai cartierului” pare a fi un îndemn spre trezire, dincolo de temere, că „suntem animale solidare până la apocalipsă,/ până la prima coadă/ pentru ulei și făină, până la primul vecin/ căruia-i țâșnește sânge/ prin pori, până la prima profanare”. Astfel, poemul *teme-te* îmbracă forma unei note constatative asupra faptului că omul este „amabil” cu aproapele până când este vorba despre supraviețuire, de unde și bestialitatea naturii umane, nu departe

de animalitate. *Dar vine dragostea*, cea care mai reduce din doza instinctuală a omului și îl face atent la nevoile celui alt. Sau, cel puțin, așa dă impresia: „douăzeci de ani ți-ai bătut joc de tine,/ ai nădușit într-un parpalac kaki de la ajutoare,/ ți l-ai făcut o a doua piele, de vânătoare./ dar vine dragostea/ ca o femeie milostivă care strânge și pune-n ordine/ sărăcia unui schit de monahi septuagenari/ și iată-te zâmbind, puma,/ piesă de rezistență într-un nesfârșit marș al rușinii/ sau al disperării [...]/ și vine ea, cu bocceluțele și corpul de adolescență/ care cunoaște libertate și căldură/ în hanorace chinezești, în blugi *no-name*”

Dar vine dragostea, sentimentul profund uman, forma de salvare pentru tot ceea ce înseamnă neputință și inutilitate, respectiv incertitudinea eforturilor: „zece ani i-ai sacrificat impresiei că lumea/ funcționează cu/ combustibilul prost al neputințelor cotidiene,/ al nevoii defuncte/ de-a fi supererou”.

Acea nostalgie care atenuează ratarea, un pansament emoțional pentru eșec, astfel ar trebui să se prezinte dragostea care vine, însă ea pare mai mult „o matriță defectă”. În *Despre optimism*, se inventariază, într-un mod ironic și cu o atitudine de acceptare, mersul lucrurilor într-o viață de om aflat la începutul carierei: „ani care înrăiesc,/ ani care-ți pun inelul de logodnă pe deget/ și fug cu prietena ta cea mai bună./ ani în care parcă e simplu/ dacă înveți șmecheria. (anii de protocol. anii de plocneală)/ și mâna ia forma unui buchet./ a unei sticle de vin. a unei plăsuțe lucioase./ anii de răspântie în care ieși prima doză/ din aerul tare al importanței./ cafeaua după cafea/ e viața după viață,/ pune, ca pe o cruce, semnul egal/ între mila de sine și anxietate./ ani 20,/ când adaugi o substanță nouă/ pe lista celor din care te știi făcut și/ așteptarea-ți scoate/ cu o sulită de sub coaste/ adevărul.”

De fapt, poemul este o demonstrație a unei încercări de reconciliere cu efectele pe care o bună parte a structurii sociale le imprimă asupra individului: aroganță, desconsiderație, dispreț, dar, mai presus de toate, vinovăție. Toate aceste sentimente, construite în jurul unor imagini cu puternic impact emoțional, sunt produsele bestialității unei lumi care, în loc să integreze, dezintegrează: prin abandon și decizii pripite, prin teamă și remușcare.

Cu un imaginar coroziv și, totuși, atât de realist și de obiectiv surprins, însă trecut prin filtrul propriilor senzații, Olga Ștefan reușește să clădească, pe ruinele unei lumi neliniștite, un monument de momente lucide, în care așteptările par să fie acel *rău necesar*. Odată instaurate și înșelate de mersul lucrurilor, așteptările provoacă tensiune poetică și imagini inedite. Astfel, *Bestia de zahăr* se înscrie în categoria antologiilor de maturitate poetică, lucrate cu precizie și implicare.

Guillaume Dreidemie

Poezii

Guillaume DREIDEMIE,

născut în 1993, în Lyon.

Poet, profesor de filozofie,
director-adjunct al Liceului
„Campus Lyon Saint Irénée”.

Conferențiar la Muzeul de
Arte Frumoase, „Musée des
Beaux-arts de Lyon” și la
Universitatea pentru toată
lumea, „Université pour tous”.

Membru fondator al revistei
de poezie „L'Écharde”.

Principalele publicații: *Le
Matin des pierres* (volum
de poezie, apărut la Editura
“La Rumeur libre”, în 2023);
Ardeurs de l'idéalisme (volum
colectiv, coordonat împreună
cu François Danzé, Editura
“Cosmogone”, Lyon, 2023);

*Penser le monde, de Kant
à aujourd'hui* (coordonat
împreună cu Pamela Krause,
Editura Kimé, Paris, 2023);
*Palingenesia. Une poétique de
l'éternel retour* (Editura Kimé,
Paris, 2024).

În mâinile unui zeu vagabond,
Am văzut sufletul și visul unui poet,

Orb, în întunericul sufletului său el
sărbătorea luminile
Slăbite ale Troiei, deznădejdea unui Tată,
Moartea războinicilor, lacrimile unei Regine...

O, grecilor! Ușurință a corăbiilor voastre!
Adevăr al Templului, oracol al litoralului
mărilor!

Trebuie să părăsim o altă lume pentru
lumea voastră?

Cu ochii plini de lacrimi
În noaptea lumii,
Ce vom sărbători?
Această firavă ramură,
Nevătămată după furtună,
Regăsită în luminiș

Drepti, în picioare în fața copacului,
Între cer și pământ,
Să avem grijă de acest copac
Căci este copacul-lumii!

Pe drumul de țară
O să vărsăm vinul,
Ridicând sandala
Intactă

Să ne aplecăm spre pământ,
Sandala are o aripioară!
O, poete, mesager al zeilor!
Vom mai fi vii?

Vezi tu,
Vezi tu această înălțime?
Doar aici, poate,
putem trăi.
Să renaștem,
Pentru totdeauna, fără singurătate

În clipa în care ajung la mal,
acest copac
cu umbra sinceră...
Pe această mizerie a pietrei
Voi reclădi
atelierul poemului
precum pe pragul Templului
o nouă zi...

Poetul este păianjenul minunat!

Pânza sa adăpostește sclipirile soarelui,
Acolo zorii zilei și-au ales șederea
Și tot acolo crepusculul aruncă ultimele sale raze,

Fiecare fir est o coardă a Lirei
Unde zeii eterni schițează o armonie,

Iară muștele disperării forfotesc
Apoi sfârșesc prin a muri sufocate de mătasea
Pânzei țesute atât de fin

Încât am zice opera nemuritoare a unei zeițe
grecești.

Cântă încet
pentru a auzi dacă, un pic mai departe,
Un prieten cântă la fel
De încet

Ieri, nu există doar în amintire,
E aici, în prospețimea fructelor,
În mâinile tale care forțează poarta,
Grădina ar putea apărea.

Traducere de
Codrin Stegaru

Gérard le Goff

Fugă

Adierea vântului
Pentru arbori
E fugă

Rădăcinile își trag seva
Din armoniile izvoarelor
Din scurgerile dezghețurilor
Între popasurile minerale

Mugurii compun
Sub vălurile de ploaie
Un imn bucuriei
Pentru fiecare dimineață a lumii

Gérard le Goff este poet francez contemporan, nuvelist, romancier, cronicar literar la reviste franceze și belgiene, traducător din limba engleză în franceză. Născut în 1953 la Toulon, Gérard le Goff se stabilește în Nordul Franței unde trăiește în prezent. Este licențiat în literatură modernă la Universitatea din Rennes, Bretagne, Franța. A fost întreaga viață profesor și consilier administrativ la Academia din Rennes și Academia din Caen. A publicat 15 volume de poezie, trei romane, o carte de nuvele. E cronicar literar la revista belgiană *Traversées* și revista franceză *Recours au poème*.

Cele mai înalte drumuri

Spre ce se duc norii
Ușori aplecați desfăcuți
De umbra lor nobilă
Ce drumuri invizibile
Conturează pe vântul nopții
Depart de ochii noștri închiși

Visele noastre îi însoțesc
Indecise și fragile
Se sting dimineața
În apa moartă-a oglinzii
În sticla ferestrelor
Incendiate de auroră

Din pâinea aceea

Nu mânânc din pâinea aceea
Din pâinea uscată dată ocnașilor
Aruncată la cel mai sărac decât tine
Pe care găinile nu o vor

Nu mânânc din pâinea aceea
Din pâinea industrială fără plămadă
Fără dospeală fără soare fără credință și lege
Ce nu merită numele de pâine

Nu mânânc din pâinea aceea
Din pâinea sfințită fără aromă de viață
Pe care muritorii o înghit la lucru

Psalm

Cer gri
cer de lână
cer de trudă

Fiecare frunză spulberată
Risipește amintirea
unui nesfârșit regret

Cer alb
cer de cretă
cer de crez

Pământul gol
așteaptă scrierea
unor promisiuni nebunești

Cer roz
cer de piele
cer de dorință

Umflă
pântecul sfârtecat
al risipirilor

Cer albastru
cer de ocean
cer de fervoare

Cât prețuiește eternitatea
sub indicibila lumină
a clipei

Fiecare semn pe foaie
descrie un spațiu îngropat
conturul unui timp pierdut

Cine își va da osteneala
să-l urmărească

Cine va încerca să ridice
o piatră pentru Degetul Mare
pe drumul uitării

Cine ar vrea să simtă
cu vârful degetelor
crestătura din scoarța copacului
ce ascunde pădurea de inimi săgetate

Cine va îndrăzni să adulmece adierile
de la marginea potecii
pe unde aleargă mereu
fiara fabuloasă
pe care nimeni nu știe s-o numească

Precum

Timpul se mișcă
În aceeași direcție
Cu apa
La nesfârșit din cer în cer
Marea e doar o călătorie

Timpul ne batjocorește
Așteptarea
Această speranță ce umple
Golul
Sau durerea bine învățată

Timpul ne invită
Să apărem
În spatele neantului
Neconsolați
Că nu putem scurta nimic

Timpul ne coase de vii
În crisalida sa
Translucidă
Ne eliberează într-o zi
Fără aripi

Traducere de
Sonia Elvireanu